T.C.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

DİN EĞİTİMİ BİLİM DALI

KUR'AN-I KERİM ÖĞRETİMİNDE ALTERNATİF BİR METOD OLARAK SES TEMELLİ ELİFBÂ YÖNTEMİ

Yüksek Lisans Tezi

ELİF SENA GELGÖR

İSTANBUL, 2023

T.C.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

DİN EĞİTİMİ BİLİM DALI

KUR'AN-I KERİM ÖĞRETİMİNDE ALTERNATİF BİR METOD OLARAK SES TEMELLİ ELİFBÂ YÖNTEMİ

Yüksek Lisans Tezi

ELİF SENA GELGÖR

DANIŞMAN: DOÇ. DR. UMUT KAYA

İstanbul, 2023

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **III**

ABSTRACT ..... **IV**

KISALTMALAR ..... **V**

ÖNSÖZ ..... **VI**

GİRİŞ:
TEZİN KONUSU, KAPSAMI, AMACI, YÖNTEMİ, İLGİLİ LİTERATÜR ve ÖZGÜN DEĞER

I. TEZİN KONUSU, KAPSAMI VE AMACI **2**

II. YÖNTEM **3**

III. LİTERATÜR VE ÖZGÜN DEĞER **4**

BİRİNCİ BÖLÜM:
KUR'AN-I KERİM ÖĞRETİM BİÇİMLERİ

1.1. KUR'AN-I KERİM ÖĞRETİMİNDE KULLANILAN ELİFBÂ YÖNTEMLERİ ... **9**

1.1.1. Harf Esaslı Yöntem (Klasik-Görsel Yöntem) 9

1.1.1.1. Harflerin İsimlerinin Öğretilmesi 9

1.1.1.2. Harflerin Şekillerinin Öğretilmesi 12

1.1.2. Hece Esaslı Öğretim 15

1.1.3. Ses Temelli Yöntem (İşitsel Yöntem) 15

1.2. KUR'AN-I KERİM ÖĞRETİMİNDE SES TEMELLİ ELİFBÂ YÖNTEMİ **16**

1.2.1. Ses Temelli Öğretimin Temelleri 17

1.2.2. Ses Temelli Elifbâ Yönteminde Sesleri Öğretme Aşamaları 19

1.2.2.1. Sesi Verme 19

1.2.2.2. Sesi Ayırt Ettirme 20

1.2.2.3. Sesi Mahreci ile Söyletme 21

1.2.2.4. Sesi Görselleştirme 21

1.2.2.5. Farklı Harfler Arasından Sesin Görselini Buldurma 23
1.2.2.6. Öğrenilen Sesleri Birleştirerek Okutma 23
1.2.2.7. Harfin Yazımını ve Birleştirerek Yazımını Öğretme 23
1.2.2.8. Harfin İsmini Öğretme 24
1.2.3. Ses Temelli Yöntemde Sesleri Öğretme Uygulama Örneği 25
1.2.4. Ses Temelli Elifbâ Yönteminde Mahreç ve Tecvit Kurallarının Öğretimi 27
1.2.5. Ses Temelli Elifbâ'da Oyun ve Etkinlik Kullanımı 37
1.2.6. Ses Temelli Elifbâ'da Materyal Kullanımı 37
1.2.7. Ses Temelli Elifbâ Öğreticiliği 39
1.2.8. Ses Temelli Elifbâ Kitabının Çevrimiçi Ortamda Öğretimi 40

İKİNCİ BÖLÜM:
KUR'AN ÖĞRETİMİNDE ALTERNATİF BİR YÖNTEM:
SES TEMELLİ ELİFBÂ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

2.1. ARAŞTIRMA MODELİ VE DESENİ 45
2.2. ARAŞTIRMANIN ÇALIŞMA GRUBU 45
2.3. ÖN TEST VE SON TEST 47
2.4. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI VE SÜRECİ 48
2.5. BULGULAR VE YORUMLAR 50

SONUÇ 59
EKLER 63
KAYNAKÇA 69

GENEL BİLGİLER

Adı ve Soyadı: Elif Sena Gelgör

Anabilim Dalı: Felsefe ve Din Bilimleri

Bilim Dalı: Din Eğitimi

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Umut KAYA

Tez Türü ve Tarihi: Yüksek Lisans - 2023

Anahtar Kelimeler: Kur'an-ı Kerim Öğretimi, Elifbâ, Elifbâ Öğretimi, Ses Temelli Elifbâ Yöntemi

ÖZET

Kur'an-ı Kerim Öğretiminde Alternatif Bir Metod Olarak Ses Temelli Elifbâ Yöntemi

Kur'an-ı Kerim öğretimi İslam eğitim tarihi boyunca farklı dönemlerde çeşitli yöntemler ile gerçekleştirilmiştir. İlmin en temel kaynağı olarak görülen Kur'an-ı Kerim okumayı öğrenmenin bütün Müslümanlar için bir gereklilik olduğu Hz. Peygamber'in (s.a.v) hadislerinden bilinmektedir. Rasulullah'ın (s.a.v.) hayatına bakıldığında ilim ile alakalı vurgulanan hadislerinden birisinin "Sizin en hayırlınız Kur'an'ı öğrenen ve öğretendir"[1] olduğu görülür. Kur'an öğretimi denildiğinde kastedilen, onun hem okunuşunun hem de anlamının öğretilmesidir. Eğitim tarihi boyunca her iki yönüne de önem verilmiş, Kur'an'ın okuyuşunu öğretmek neredeyse her dönemde küçük yaşlardan itibaren bir uygulama haline getirilmiştir. Kur'an dilinin Arapça olması sebebiyle bu öğretimin temelini Arap alfabesinin öğretimi, bir başka ifadeyle elifbâ öğretimi oluşturmaktadır. Bu tezde, Kur'an öğretim materyali olan elifbâ öğretim yöntemleri çalışmanın temel konusu olmuştur. Günümüzde elifbâ öğretiminde kullanılan çeşitli yöntemlerden bahsedilerek zaman içinde geliştirilen öğretim biçimleri ele alınmıştır. Çalışmada bu yöntemlere bir alternatif olan "Ses temelli elifbâ" metodu üzerine 8-11 yaş grubu öğrencileriyle nitel bir araştırma yapılmıştır. Çevrimiçi ortamda gerçekleştirilen bu araştırmada elde edilen veriler ışığında değerlendirmelerde bulunulmuştur. Araştırmanın sonucunda, "Ses temelli elifbâ" yöntemi ile eğitim alan öğrencilerin seviyeleri deneysel desenlerden biri olan grup içi zaman dizisi ile tespit edilmiş ve grup öncesi ile grup sonrasındaki düzeyleri arasındaki olumlu fark gözlemlenmiştir.

[1] Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail el-Buhârî, *el-Câmiʿu'ṣ-ṣaḥîḥ*, 2. bs, 8 c. (b.y.: Dâru Tavki'n-Necât, 1422/2001)."Fezâilü'l-Kur'ân", 21 ; Abdullah Aydemir, "Fezâilü'l-Kur'ân", içinde *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1995).

GENERAL KNOWLEDGE

Name and Surname: Elif Sena Gelgör

Main Department: Philosophy And Religious Studies

Department: Religious Education

Supervisor: Doç. Dr. Umut KAYA

Degree Awarded and Date: Master – 2023

Keywords: Teaching Qur’an, Alifba, Teaching Alifba, Sound-Based Alifba Method

ABSTRACT

Sound-based Alifba Method as an Alternative Method of Teaching the Qur'an

Throughout the history of Islamic education, the teaching of the Qur'an has been carried out in various institutions with various methods. It is known through the ahadith of Prophet Muhammad (pbuh) that learning how to read the Qur’an is a duty upon all believers. When we look at the Prophet’s (pbuh) ahadith, we see that he emphasized the importance of knowledge with sayings such as: “The best of you are those who learn the Quran and teach it.” Teaching the Qur’an includes not only its meaning, but also its pronunciation. Throughout education history, both areas were considered important and teaching younger children how to properly recite the Qur’an became a common practice in almost all time periods. As the language of the Qur’an is Arabic, teaching the Arabic alphabet, also known as ‘alifba’, forms the basis of this education. Alifba methods, which are used to teach how to recite the Qur’an, are the main subject of this study. It mentions various methods of alifba education and various teaching methods that developed in time are discussed. Qualitative research on an alternative teaching method called ‘Sound-Based Alifba’ is conducted on a group of students between the ages of 8 and 11. The findings of this online, semi-experimental research are evaluated. As a result of the research, the in-group measurements of the students who were taught using the "Sound Based Alifba" method were recorded repeatedly and a positive difference was observed between their levels before and after the group.

KISALTMALAR

bk.	Bakınız
c.	Cilt
DOGM	Din Öğretimi Genel Müdürlüğü
ed.	Editör
Erişim.	Erişim Tarihi
haz.	Hazırlayan
Hz.	Hazreti
İFAV	Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları
İSAM	İslam Araştırmaları Merkezi
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
r.a.	Radıyallahu anh
s.	Sayfa
s.a.v.	Sallallâhu aleyhi ve sellem
TDV	Türkiye Diyanet Vakfı
vd.	Ve diğerleri

ÖNSÖZ

Yaklaşık altı sene önce ilk kez tanıştığım ses temelli elifbâ öğretim yöntemi, çocukluğumda elde edemediğime üzüldüğüm az sayıda güzel şeyden biriydi. Öğrendiğimden beri farklı yaş gruplarındaki seksene yakın öğrenciye uyguladığım bu yöntem ile Kur'an-ı Kerim okumayı öğrendiklerini görmek, üzüntümü çoğunlukla unutturdu diyebilirim. Elinizdeki tezde ise, bu yöntemin çevrimiçi ortamda öğretilmesinin imkanına sahip olmasıyla birlikte güncelliğini korumaya devam etmektedir.

Tezin hazırlanmasında emeğini esirgemeyen danışmanım Doç. Dr. Umut Kaya'ya teşekkür ederim. Tez jürimde yer alarak kıymetli görüş, katkı ve eleştirilerini paylaşan, desteklerini hissettiren Doç. Dr. Emine Keskiner ve Dr. Öğr. Üyesi Gülsüm Pehlivan Ağırakça hocalarıma çok teşekkür ediyorum. *Ses Temelli Elifbâ* kitabı fikrini ortaya atan, geliştiren ve bugüne kadar sürekli daha iyi bir hâle dönüştüren Alpaslan Durmuş, Hatice Işılak Durmuş ve Abdullah Açık hocalarıma, çocukların Kur'an-ı Kerim'i öğrenme serüvenlerine böyle bir güzellik kattıkları için minnet duyuyorum. Araştırmamın uygulama safhasında bulunarak karşılıklı öğrenme hâlinde olduğumuz sevimli öğrencilerime de bir kez daha teşekkür ederim.

Bu süreçte ilmî birikiminden çok kez istifade ettiğim hocam Dr. Hatice Ayar'a; tecrübelerini benimle paylaşmaktan çekinmeyen ve her türlü teknik ve kalbî desteklerini açıklıkla sunan değerli arkadaşlarım Arş. Gör. Rumeysa Altındiş, Rabia Seçkin, Sümeyye Elmaz Kurtoğlu, Meryem Kurt, Hilal Kübra Halıcı, Fatma Nur Barcın, Selvinaz Taşdemir ve daha nicelerine; beni her zaman motive etmeye hazır bekleyen kuzenlerime, bilhassa Hüsna Zülfikar'a haklarını teslim etmem gerekir.

Son olarak hayatımın her noktasında varlıkları ile huzur bulduğum, maddi-manevi desteklerini ve dualarını hiçbir zaman esirgemeyen kıymetli annem ve babam, Gülsen ve Mehmet Kamil Gelgör'e; her birinin varlığı çok kıymetli olan ablalarım Fatma Zehra ile Hatice Meryem'e ve kardeşlerim Abdullah ile Muhammed'e; kedimiz ve dostumuz Marlo'ya çokça sevgilerimi ve teşekkürlerimi sunarım.

Bu çalışmanın, nice çocuğun severek ve keyif alarak Kur'an-ı Kerim okumayı öğrenmesine vesile olmasını Allah'tan dilerim, bütün övgülere layık olan yalnızca O'dur.

Elif Sena Gelgör

İstanbul, 2023

GİRİŞ: TEZİN KONUSU, KAPSAMI, AMACI, YÖNTEMİ, İLGİLİ LİTERATÜR ve ÖZGÜN DEĞER

I. TEZİN KONUSU, KAPSAMI VE AMACI

Bu tezde İslam eğitiminde önemli bir yere sahip olan Kur'an-ı Kerim öğretiminde kullanılan elifbâ metotları üzerine bir araştırma ve deneysel bir çalışma yapılmıştır. Bu metotlar arasından son on yılda geliştirilmiş ve muhtelif zaman ve mekanlarda uygulamaları yapılmış olan ses temelli elifbâ öğretimi yöntemi, yedi kişilik bir öğrenci grubu ile planlı bir program çerçevesinde gerçekleştirilerek öğrencilerin Kur'an-ı Kerim okumayı öğrenme ve doğru okumayı sürdürme tecrübeleri deneysel bir çalışma ile öğrenilmiştir.

Araştırmanın temel problematiği, "Kur'an öğretiminde ses temelli elifbâ yönteminin kullanılması, 8-11 yaş grubu çocuklarının Kur'an-ı Kerim okumayı hızlı ve etkin bir biçimde öğrenmeleri üzerinde nasıl bir etki oluşturmaktadır?" sorusuna cevap aranmasından müteşekkildir. Çalışmanın alt problemlerinde "Ses temelli elifbâ yöntemi uygulanırken hangi materyaller kullanılmaktadır?" ve "8-11 yaş grubundaki öğrencilerine çevrimiçi ortamda ses temelli elifbâ yönteminin uygulanmasının Kur'an okumayı öğrenme üzerindeki etkileri nelerdir?" sorularına cevap aranmaktadır.

Tezin kapsamını 8-11 yaş grubundaki kız ve erkek öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırma öncesinde öğrencilerin daha önce Kur'an okumayı öğrenmemiş kimseler olması tercih edilmiş ancak araştırma, Kur'an okumayı daha önce öğrenen öğrenciler ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma öncesi yapılan ön testte katılımcıların bir kısmının Kur'an okumayı hatırladığı, bir kısmının ise çoğunlukla unuttuğu öğrenilmiştir. Katılımcılar ilköğretim 3, 4, 5 ve 6. sınıf seviyelerinde, Türkçe okuma yazmayı bilen öğrencilerden seçilmiştir. Bunun sebebi ise ses temelli elifbâ yönteminin temel eğitim seviyesindeki öğrencilere daha uygun olup öğrencinin ilk okuma yazma bilgisine sahip olması beklenmesi sebebiyledir.

Çalışma, çevrimiçi olarak uzaktan eğitim yöntemi ile erişilebilen bir ortamda gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmeler Covid-19 salgını ile uluslararası düzeyde pandemi yaşanması sebebiyle internet kaynaklı bir video konferans uygulaması olan Zoom programı üzerinden görüntü ve sesli bağlantı ile yapılmıştır. Görüşmeler esnasında çeşitli görsel ve işitsel kaynaklar kullanılarak ders içeriği zenginleştirilmiştir. Ders videoları velilerin sözlü izinleri doğrultusunda, daha sonra izleme imkânı tanıyacak şekilde kayıt altına alınmıştır. Eğitim takvimi toplam yetmiş iki ders ve yirmi dört oturumda tamamlanmıştır.

Tez, ana hatlarıyla giriş ve iki bölümden meydana gelmektedir. İlk bölümde Kur'an-ı Kerim öğretim biçimlerine yer verilmiştir. Elifbâ öğretimi ile ilgili mevcut yöntemler ele alınarak ortak noktalar ve sunulan farklı imkânlardan bahsedilmiştir. Temelde harf esaslı (klasik) yöntem, hece esaslı ve ses temelli (işitsel) yöntem olarak adlandırılabilen üç metot ile ilgili bilgiler verilmiştir. Ses temelli yöntemin özellikleri ele alındıktan sonra Kur'an-ı Kerim öğretiminde yeni ve alternatif bir yöntem olarak ses temelli elifbâ örneğine yer verilerek öğretim yöntemlerinin aşamaları aktarılmıştır. Bu kapsamda, Kur'an öğretiminde materyal kullanımından ses temelli öğretimin temellerine, ardından bu yöntemin Kur'an öğretiminde kullanılması konularına yer verilmiştir. Bu bölümde son olarak "Ses Temelli Elifbâ" kitabının çevrimiçi ortamda öğretimi ile tezin konusunu oluşturan çevrimiçi uygulamanın içeriğinden bahsedilmiştir.

İkinci bölümde "Ses Temelli Elifbâ" yöntemi ile gerçekleştirilen nitel araştırmanın aşamalarına yer verilerek araştırmanın modeli, deseni ve çalışma grubu üzerinde durulmuştur. Araştırmanın öncesinde ve sonrasında öğrencilere uygulanan ön test ve son test ile çalışmanın getirdiği değişiklikler tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu şekilde yapılan uygulamanın etki düzeyi görülmüştür. "Veri toplama araçları ve süreci" başlığında uygulamanın nasıl gerçekleştirildiği izah edilmiş, akabinde bulgular yorumlanarak bölüm tamamlanmıştır.

II. YÖNTEM

Çalışmanın ilk bölümünde literatür taraması yapılarak Kur'an-ı Kerim öğretim biçimlerine yani elifbâ öğretiminde yer verilen yöntemler ele alınmıştır. Bu yöntemler ile ilgili açıklamalara yer verilerek tezin araştırma konusunu oluşturan ses temelli elifbâ yöntemi detaylı şekilde ele alınmış ve bu yöntemin öğretim aşamalarına yer verilmiştir. Çalışma boyunca kaynak olarak kullanılan eser EDAM Yayınları, Birdirbir kitaplığından neşredilen "Ses Temelli Elifbâ" kitabının 2019 yılında yenilenen on üçüncü baskısıdır.[2] Kitabın uygulamaya yönelik ipuçlarını barındıran öğretici kitabı ise yine aynı yazarlar tarafından kaleme alınan *"Kur'an-ı Kerim Öğretiminde Yeni Bir Yaklaşım: Ses Temelli Elifbâ ve Tecvit Yöntemi"* isimli kaynak eserdir.[3] Öğretim yöntemleri tavsiyeleri ve etkinlik örneklerini içinde barındıran bu kitap, ses temelli elifbâ yönteminin öğretim aşamalarında bir yardımcı kaynak görevi görmüştür. Bu çalışmada istifade edilen bir diğer kaynak ise Diyanet TV televizyon kanalında

[2] Abdullah Açık, Alpaslan Durmuş ve Hatice Işılak Durmuş, *Ses Temelli Elifbâ* (İstanbul: EDAM, 2019).
[3] Hatice Işılak Durmuş, ed., *Kur'an-ı Kerim Öğretiminde Yeni Bir Yaklaşım: Ses Temelli Elifbâ ve Tecvit Yöntemi* (İstanbul: EDAM, 2017).

2015 senesinde yayınlanan, EDAM Eğitim Danışmanlığı ve Araştırmaları Merkezi'nin yapımcılığını üstlendiği, Abdullah Açık'ın sunuculuğunu yaptığı "Çocuğuz Kur'an Okuyoruz" isimli televizyon programıdır. Programda otuz bölüm boyunca ilkokul eğitimi düzeyinde, daha önce Kur'an-ı Kerim okumayı bilmeyen on iki kişilik bir öğrenci grubu ile sanal bir sınıf ortamında ses temelli elifbâ yöntemi kullanılarak bir Kur'an-ı Kerim öğretimi gerçekleştirilmiştir.[4] Her bölümde Ses Temelli Elifbâ kitabında verilen sırayla öğretim yöntemleri belirlenmiş ve öğretici kitabında yer alan yöntemler ve etkinlik tavsiyeleri, programda bir araya gelen on iki öğrenciye sanal bir sınıf ortamında uygulanmıştır.[5] Bahsi geçen öğretim yönteminin uygulama aşamalarının hem öğreticiye bir kaynak oluşturması hem öğretim programı dahilinde olan öğrencilere öğrendikleri sesleri pekiştirme imkânı sağlayan bir materyali olması açısından bu program önem taşımaktadır.

Tezin ikinci bölümünde yer alan araştırma başlığının altında, bahsi geçen kaynaklar esas alınarak oluşturulan temel eğitim düzeyine sahip, ilk okul ve orta okul düzeylerinde yedi kişilik bir deney grubunun Kur'an-ı Kerim öğrenim süreçleri nitel bir araştırmanın konusu olmuştur. Ön test ve son test uygulamalarının sonucunda elde edilen veriler not edilerek ulaşılan bulgular yorumlanmıştır. Yirmi dört ders olarak gerçekleştirilen çalışma, haftanın altı günü, üçer saat olmak üzere dört hafta boyu toplam yetmiş iki saat internet üzerinden çevrimiçi uygulanmıştır. Her günkü dersin uygulanacak programı ders öncesinde planlanarak hangi harf ve kuralların öğretileceği belirlenmiştir. Araştırmanın yöntemi uygulama ve gözleme dayanmaktadır.

III. LİTERATÜR VE ÖZGÜN DEĞER

Literatürde araştırmanın konusunu oluşturan elifbâ öğretimi ile alakalı çeşitli araştırmaların yapıldığı görülmektedir. Örneğin, 2020 yılında yayımlanan, Hatice Ayar'ın doktora çalışması olan *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Elifbâlar (1824-1928)* adlı eser bunlardan biridir. Söz konusu eserde elifbâ öğretiminin tarihsel seyrine ilişkin oldukça geniş bir araştırma yapılmıştır.[6] Çalışmada çeşitli öğretici elifbâ kitapları, Osmanlıca Türkçesi öğretimi ve Kur'an öğretimi olmak üzere iki ana başlığa ayrılarak fiziki, yapısal özelliklerine ve muhtevalarına göre kıyaslanmıştır. Elifbâ öğretiminde kullanılan yöntem ve araçların sıralandığı çalışma,

[4] "Çocuğuz Kur'an Okuyoruz 6. Bölüm", *Çocuğuz Kur'an Okuyoruz* (Diyanet TV, t.y.), https://diyanet.tv/cocuguz-kuran-okuyoruz/video/cocuguz-kuran-okuyoruz-6-bolum.

[5] Açık, vd., *Ses Temelli Elifbâ*.

[6] Hatice Ayar, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Elifbalar: 1824 - 1928*, 1. baskı (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2020).

Kur'an-ı Kerim öğretimi ve elifbâların tarihi açısından detaylı bir kaynakça olması sebebiyle önem taşımaktadır.

Aynı yazarın bu konuda 2021'de İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nin beşincisini düzenlemiş olduğu İslam ve Yorum Sempozyumu'nda "Dijital Öğrenme Ortamlarında Elifbâ Öğretimi" isimli bir bildirisi de bulunmaktadır.[7] Bu bildiride Kur'an ve elifbâ öğretiminde mobil uygulamaların ve oyunların kullanımı ile ilgili günümüzde daha sık karşılaşmaya başladığımız modern yöntemler ele alınmış ve incelenerek değerlendirmelerde bulunulmuştur. Yazarın aynı sene "Ses Esaslı Okuma Yazma Öğretimi Yöntemi ile Kur'an Öğretiminin İmkânı: Ses Temelli Elifbâ Örneği" isimli yayımlanmış bir makalesi daha mevcuttur.[8] Bu çalışmada ise bahsi geçen elifbâ öğretiminin, ses temelli elifbâ öğreticileri tarafından uygulanması ele alınmış ve öğreticilerin ses temelli elifbâ uygulamasında edindiği tecrübelere, kullandıkları materyallere ve çevrimiçi ortamda bu yöntemin kullanımına dair görüşlerine yer verilmiştir. Alana dair araştırma yapanlar için söz konusu çalışma, bir kaynak özelliği taşımaktadır.

Fadime Sarı Korkmaz, 2019 yılında "Ses Temelli ve Gruplama Sistemli Kur'an-ı Kerim Öğretimi" adlı yayımlanmamış yüksek lisans tezinde; öncelikle Kur'an-ı Kerim öğretim tarihi, Kur'an öğreticisinin sahip olması gereken vasıflar, kullanılan yöntem ve teknikler, öğretim materyalinde olması gereken özellikler, klasik ve ses temelli Kur'an-ı Kerim öğretim yöntemlerinin incelenmesi gibi konuları ele alarak tezinin ilk bölümünü oluşturmuştur.[9] İkinci bölümde ise bir saha çalışması yaparak klasik metot ve ses temelli yöntemin kullanıldığı deney ve kontrol grubunu oluşturmuş, elde ettiği veriler ile ses temelli yöntemin öğrenciler üzerinde başarıya ulaştığı sonucuna varmıştır. İlköğretim beşinci sınıf öğrencileri ile yapılan bu çalışmada ses temelli sistem ve klasik sitemi ile iki ayrı gruba Kur'an öğretimi yapılmadan önce öğrencilerin hazır bulunuşluk durumları öğrenilmiştir. Korkmaz'ın ifadesine göre, Kur'an öğretiminin başlarında, önceden bu eğitimi almış öğrencilerin derslere karşı ilgisiz ve isteksiz olduğu görülmüş ve özellikle ses temelli sistemde daha önce Kur'an okumayı bilmeyen öğrenciler ile sürecin gerçekleştirilmesinin daha hızlı sonuçlara ulaşıldığı tespit edilmiştir.[10] Bu çalışmada bizim çalışmamızdan farklı olarak okul ve sınıf ortamında bir eğitim

[7] Hatice Ayar, "Dijital Öğrenme Ortamlarında Elifbâ Öğretimi", *İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınevi* İslam ve Yorum, sy V (2021): s.135-155.
[8] Hatice Ayar, "Ses Esaslı Okuma Yazma Öğretimi Yöntemi ile Kur'an Öğretiminin İmkânı: Ses Temelli Elifbâ Örneği", *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi*, 08 Aralık 2021, https://doi.org/10.18505/cuid.976303.
[9] Fadime Sarı Korkmaz, "Ses Temelli ve Gruplama Sistemli Kur'an-ı Kerim Öğretimi" (Yüksek Lisans, Konya, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2019).
[10] Korkmaz, "Ses Temelli ve Gruplama Sistemli Kur'an-ı Kerim Öğretimi", 40.

gerçekleştirilmiştir.

Umut Kaya'nın 2017 senesinde kaleme aldığı "Bir Kur'ân Öğretim Modeli Olarak 3 Günde Kur'ân Öğreten Program" isimli makalesi, yetişkin eğitiminde Kur'an öğretimi konusunda örnek bir uygulama olarak görülmesi mümkündür.[11] İlk kez 2005 senesinde uygulanmaya başlayan "3 Günde Kur'an Öğreten Program" her ne kadar yetişkinleri hedef alsa da programdan çocukların da istifade ettiği görülmüştür. Alternatif bir Kur'an öğretim yöntemini ele alması bakımından bu çalışma alanında önem taşımaktadır.

Selma Kavurmacıoğlu "Heterojen Sınıf Ortamlarında Kur'an Öğretiminde Yeni Bir Yöntem Uygulaması" isimli 2017'de hazırladığı yayınlanmamış yüksek lisans tezinin ilk bölümünde elifbâdaki harflerin isimlerine, mahreç bilgilerine ve sıfatlarına değinmiş, ikinci bölümde ise harflerin okunmasında kullanılan işaretlere yani harekelere detaylı biçimde yer vermiş ve bunların sınıf ortamında öğrencilere nasıl aktarılacağını belirtmiştir.[12] Elifbâ öğretimi alanında hazırlanan ilk akademik çalışma olma özelliğini taşıyan çalışmada yetişkinlerin elifbâ öğretimi üzerine bir çalışma gerçekleştirilmiştir.

Bu alana dair bir başka çalışma ise İbrahim Tunç'un 2018'de hazırladığı "Elifbâ (Kur'an) Öğretim Tekniklerinin Standardizasyonu ve Yeni Bir Elifbâ Önerisi" isimli yayınlanmamış yüksek lisans tezidir. Tunç çalışmasında, Kur'an eğitim süreci ve programlarını incelemiş, elifbâ öğretiminde kullanılan öğretim yöntemlerini ve mevcut elifbâları, elifbâ öğretim programlarını değerlendirmiş ardından yeni bir metot önerisi olarak posterli elifbâ yöntemini sunmuştur.[13] Bu çalışmanın elifbâ öğretimine yönelik yeni bir model ortaya koymaya çalıştığı görülmektedir.

Tuğba Tamer "Kur'an Öğretiminde Materyal ve Yöntem Analizi (Elifbalar Üzerine Bir İnceleme)" adıyla 2019 yılında ortaya koyduğu yayınlanmamış yüksek lisans tezinde tarihsel süreçte Kur'an ve elifbâ öğretiminin ardından elifbâ öğretiminde, kullanılan yöntemleri ele almış, çocuklara ve yetişkinlere yönelik materyal olarak kullanılan yirmi bir farklı elifbâyı seçerek analiz etmiştir. İsmi geçen eserlerden çalışma boyunca kaynak niteliğinde istifade

[11] Umut Kaya, "Bir Kur'ân Öğretim Modeli Olarak '3 Günde Kur'ân Öğreten Program'", *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 53, sy 53 (15 Aralık 2017): 1, https://doi.org/10.15370/maruifd.405255.
[12] Selma Kavurmacıoğlu, "Heterojen Sınıf Ortamlarında Kur'an Öğretiminde Yeni Bir Yöntem Uygulaması" (Yüksek Lisans, Aksaray, Aksaray Üniversitesi SBE, 2017).
[13] İbrahim Tunç, "Elifbâ (Kur'an) Öğretim Tekniklerinin Standardizasyonu ve Yeni Bir Elifbâ Önerisi" (Yüksek Lisans, İstanbul, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, 2018).Tunç, "Elifbâ (Kur'an) Öğretim Tekniklerinin Standardizasyonu ve Yeni Bir Elifbâ Önerisi".

edilmiştir.[14]

Bu tezin zikredilen çalışmalardan farkı, tezin ses temelli elifbâ yöntemini çevrimiçi ortamda grup içi deneysel desenlerden zaman dizisi kullanarak yarı bir deneysel araştırma yapmış olmasıdır. Bu şekilde bir grup üzerinde ön test ve son test uygulanarak araştırmacının gözlemlerinin de sonucunda grubunun gelişimi tespit edilmiştir.

[14] Tuğba Tamer, "Kur'an Öğretiminde Materyal ve Yöntem Analizi (Elifbâlar Üzerine Bir İnceleme)" (Yüksek Lisans, Konya, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, 2019).

BİRİNCİ BÖLÜM: KUR'AN-I KERİM ÖĞRETİM BİÇİMLERİ

1.1.KUR'AN-I KERİM ÖĞRETİMİNDE KULLANILAN ELİFBÂ YÖNTEMLERİ

Kur'an-ı Kerim öğretimi başta Kur'an kursları ve camiler olmak üzere pek çok yaygın ve örgün eğitim kurumlarında gerçekleştirilmektedir. Bunların başında Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı Kur'an kursları gelmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda, imam hatip okulları ve liselerinde, okul öncesi kurumların yanında çeşitli sivil toplum kuruluşları, dernek ve vakıflarda da Kur'an öğretimi aktif bir biçimde yapılmaya devam etmektedir. Bahsi geçen kurslarda verilen Kur'an öğretiminin ilk adımını elifbâ öğretimi oluşturmaktadır.

Elifbâ öğretiminde kullanılan pek çok yöntem ve materyal bulunmaktadır. Türkiye'de elifbâ öğretiminde en sık kullanılan kaynaklardan biri olan Ali Haydar Elifbâ'sı, bahsi geçen klasik yöntemde en sık müracaat edilen kaynaklardan biridir. Elifbâ öğretiminde son yıllarda kullanılan çeşitli elifbâlar incelendiğinde görsel ve işitsel/ses temelli olanlarının sayısında artış olduğu gözlemlenmektedir. Bu başlık altında cüz veya elifbâ şeklinde isimlendirilen bu kaynaklar üç farklı yöntem adı altında ele alınmıştır. Bunlar harf esaslı (klasik) yöntem, görsel yöntem ve işitsel/ses temelli yöntemlerdir. Bu tezin konusu olan ses temelli elifbâ öğretim yöntemine bir sonraki başlıkta yer verilmiştir. Tez kapsamında bu yöntem "Ses temelli elifbâ" olarak adlandırılmıştır.

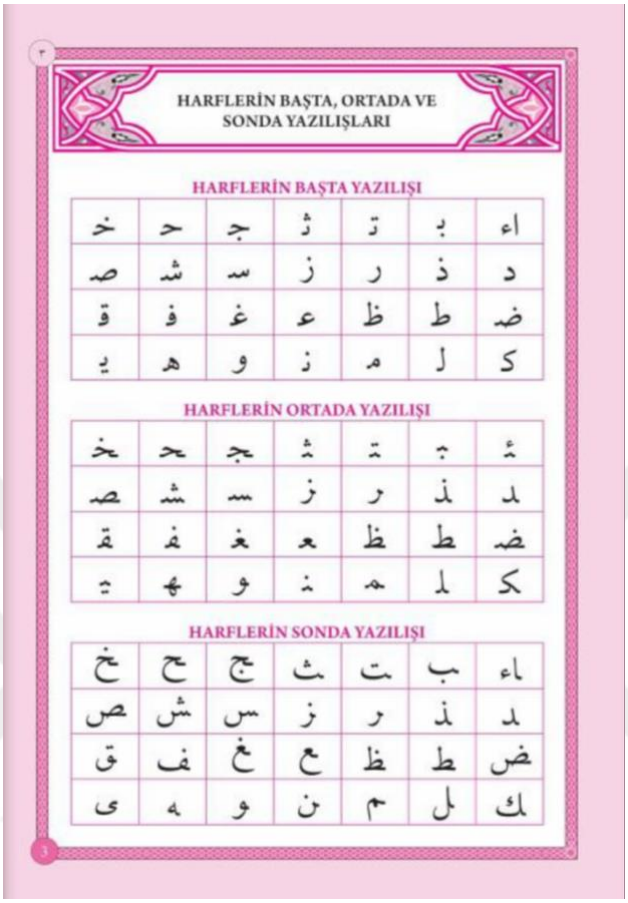
1.1.1. Harf Esaslı Yöntem (Klasik-Görsel Yöntem)

1.1.1.1. Harflerin İsimlerinin Öğretilmesi

Harf esaslı yöntem yani klasik yöntem ile kastedilen öğretim yöntemi, elifbâ harflerinin elif (ا) harfinden başlayıp yâ (ي) harfine kadar isimlerinin öğretilmesiyle başlamaktadır. Bu yöntemde her bir harf Arap alfabesine uygun olarak kendilerine verilen isimlerle tek tek öğrenciye ezberletilir. Örneğin "ص" harfi sesi ile değil "صاد" ismi ile öğretilmektedir.[15] Harf esaslı yöntemi esas alan elifbâ cüzlerinde harf isimlerinin ve bu isimlerin okunuşlarının tanıtılmasının ardından harflerin başta, ortada ve sonda yazım şekillerine yer verilir.[16] Bu şekilde alfabede yer alan her bir harfin, kelimede konumlandığı yere göre farklılık kazandığı bilgisinin öğrenci tarafından bilinirliği sağlanır. Bu aşama, öğrencilerin elifbâ öğreniminde en çok zorlandığı alanlardan biridir. Yirmi sekiz harfin isimlerini ve şekillerini öğrenen kişi, aynı hafta içinde harflerin kelime içinde yer alan farklı yazılış biçimleriyle karşılaşmaktadır. Burada

[15] Ayar, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Elifbalar*, 151.
[16] Âdem Kablan, *Tecvidli Pratik Elifbâ* (İstanbul: Erkam Matbaa, t.y.), 8; Faruk Salman, Nazif Yılmaz, ve Nihat Morgül, *Tecvîdli Kur'ân-ı Kerim Elif-bâ'sı* (İstanbul: DEM Yayınları, 2011), 10.

kendisini seksen dört, (bazı elifbâ kitaplarında seksen beş) görselin karşıladığı sayfa görüntüsü, Kur'an eğitimine yeni başlamış kimseler için zorlayıcı olabilmektedir.

Resim 1. Bilgisayar Hatlı Ali Haydar Kur'an-ı Kerîm Elifbâ'sı.[17]

Son yıllarda hazırlanan elifbâ kitapları incelendiğinde söz konusu zorluklar tespit edilerek öğretimin daha kolay hale gelmesi yönünde bazı kolaylaştırıcı ipuçlarına yer verildiği görülmektedir. Örneğin söz konusu elifbâ kitaplarında harfin yazılış şekilleri gösterildikten sonra harfin başta, ortada ve sonda yer aldığı konumunu belli eden semboller kullanılarak meselenin daha anlaşılır hale getirilmesi sağlanmıştır. Din Öğretimi Genel Müdürlüğü'nün yürütmekte olduğu "Okul-Kur'an Kursu İş Birliğine Dayalı Örgün Eğitimle Birlikte Hafızlık Projesi" kapsamında hazırlanan elifbâ kitabında bu konuyla ilgili bir örneğe rastlanmaktadır. Bu örnekte bir harfin başta, ortada ve sonda biçim değiştirmesi sembolik bir anlatım ile örneklendirerek akılda kalıcı hale getirmeye çalışılmıştır.

[17] Ali Haydar, *Ali Haydar Kuranı Kerim Elifbası* (İstanbul: Merve Yayınları, t.y.), 3.

Resim 2. Kur'an Okumaya Giriş: Elif Ba[18]

Ardından "üstün" (fetha), "esre" (kesra) ve "ötre" (damme) olarak isimlendirilen, harflerin sesli okunabilmesini sağlayan harekelerin öğretilmesi ve her bir harfin bu harekelere uygun şekilde okunması gelir.[19] Türkçe dilbilgisinde ifade edilebileceği üzere sessiz harflerin okunurluğunu sağlamaya yardımcı olacak sesli ifadeler okuyuşa ilave edilir. İlk derslerde öğrenciden yirmi sekiz elifbâ harfini sırasıyla ezberlemesi beklenir. Bunu takip eden derslerde harekelerin öğretilmesiyle birlikte harekeli harfler yan yana getirerek basit kelimeler okutulur. İlk sırada öğretilen üstün harekesinin ardından, üç harfin yan yana getirildiği kelime örnekleri sunulur. (دَ رَ كَ) örneğinde olduğu gibi her bir harf e/a sesi ile telaffuz edilerek "de-ra-ke" şeklinde okutulur. Öğrenilen yirmi sekiz harfin yer aldığı kelime örnekleri ile üstün hareke öğretimi pekiştirilir. Benzer şekilde diğer harekelere geçildiğinde harflerin altına ve üstüne yerleştirilen esre ve ötre işaretleri ile basit kelime örnekleri üzerine çalışılır. Üç hareke öğretildikten sonra bir kelime içinde üç farklı harekenin okunuşuna yer verilir. Buna örnek olarak (دُ رِ بَ) "du-ri-be" kelimesi verilebilir. Öğrenci aynı kelimenin dahilinde, öğrendiği üç ayrı harekeyi seslendirebilmektedir.[20]

Hareke öğretiminde verilen kelime örnekleri öncelikle birbirleriyle birleşmeyen harflerin oluşturduğu kelimeler ile verilir. Bu şekilde öğrencinin harflerin tam halini görerek yalnızca harekeye odaklanması hedeflenir. İlk okuduğu kelimelerde harekeyi tanıyarak okumasını gerçekleştiren öğrenci bir sonraki aşamada harflerin bitişik yazıldığı örnekler ile muhatap olur. Daha öncesinde harfin başta, ortada ve sondaki yazım hallerini öğrenen öğrenci bu aşamada harflerin bir araya gelerek kelimeleri oluşturduğunu görür. Artık bir kelime içinde yer alan harfler ayrı ayrı değil, bitişik halde gösterilmeye başlar. Bitişik yazılan kelime örnekleri (كَثُرَ - شَهِدَ - جَلَسَ) "ke-su-ra", "şe-hi-de", "ce-le-se" gibi kelimeler ile gösterilebilir. Harekelerin de

[18] Nazif Yılmaz, Faruk Salman ve Hasan Özarslan, *Kur'an Okumaya Giriş Elif Ba* (Ankara: MEB Din Öğretimi Genel Müdürlüğü, 2020), http://hafiz.meb.gov.tr/pdf/ElifBa_2020.pdf.
[19] Hüseyin Karagözoğlu, *Kur'an Anahtarı* (İstanbul: Maarif Basımevi, 1960), 6.
[20] Hüseyin Kutlu, *Tecvid Uygulamalı Kur'ân-ı Kerîm Elifbası* (İstanbul: Işık Yayınları, 2005), 6.

ilave edildiği bu örneklerde öğrenci harekeli kelimeleri okumayı öğrenmeye başlar. İki veya üç harften oluşan bu kelimeler, Kur'an-ı Kerim okumanın ilk aşamalarının tamamlandığını gösterir. Kelime okuma sayısı ve hızı arttıkça süreç içinde birden fazla kelimenin yan yana okuyuşu öğretilir. Diğer harekeler de öğretildikçe zaman içinde ayetlerin okuyuşuna geçiş yapılır.

Üstün, esre ve ötrenin yer aldığı ilk üç hareke öğretildikten sonra diğer hareke kurallarının öğretimine geçilir. Bu harekeler ise "med" yani uzatma, "cezm" (ْ), "şedde" (ّ), ve "tenvin" yani iki üstün, iki esre, iki ötre (ً – ٍ – ٌ) işaretlerinin okunuşudur. Her bir kural mutlaka örnekler eşliğinde izah edilir. Bazı elifbâ kitaplarında peltek olan harfler daha sonra ayrıca ele alınır ve bu harfleri okunurken dil ucunun kullanılması gerektiği izah edilir.[21] Bu harflerden (ث- ذ - ظ) Türkçede "s" ve "z" sesleriyle telaffuz edilirler ancak bunlar dilimizde karşılığı bulunmayan sesler olduğu için öğretimi noktasında hassasiyet ile harfin çıkış noktaları öğretilmesi gerekmektedir.

Uzatma anlamına gelen "med" harfleri, bir diğer isimlendirmeyle *harf-i med* (ا- و - ى) ile harflerin nasıl uzatılarak okunacağı anlatılır. Harekesiz elif, vav, yâ harfleri okunmaz. "e/â", "î", "û" sesleri ile bir elif miktarı uzatılır. Bazı elifbâ kitaplarında med harfleri, ilk sırada öğretilen üstün, esre, ötre harekelerinin hemen ardından verilirken, çoğu kitapta ilk üç harekenin öğretimi tamamlandıktan sonra sunulur.[22] Verilen örnek kelimeler ilk olarak en az üç harfli olarak verilir ve arkasından dört, beş harfli kelimeler ve kelime grupları bu örneklerin devamını getirir. (دَامَ), (اَمَاتَ), (تَجَاهَدَ) kelime örnekleri elif sesi ile verilen uzatma örneklerini oluşturur. Yâ harfi ile verilen uzatma örnekleri için (رَامِي) (قِيلَ) kelimeleri, harekesiz vav harfi ile (يَقُولُ) (مَا تَصُومُونَ) (يَفُوتُونَ) gibi kelimeler örnek gösterilebilir.

Bunu takip eden kurallar "çeker" (') ve "med işareti" (ٰ) isimlerindeki uzatma sesi harekeleridir. *Çeker* (âsâr) üzerinde bulunduğu harfin sesini "â", altında bulunduğunu ise "î" sesiyle uzatmayı sağlar.[23] *Med* işareti ise üzerinde bulunduğu harfin sesinin "dört elif miktarı" süresi boyunca uzatılmasını sağlar.[24] Tecvit kuralları olarak da adlandırılan ve tezin ilerleyen bölümlerinde ele alınacak kurallar elifbâ cüzlerinin son bölümlerinde yer almaktadır. Bunlara örnek olarak "zamir", "ihfa", "idgam" ve "lafzatullah" konu başlıkları verilebilir.

1.1.1.2.Harflerin Şekillerinin Öğretilmesi

[21] Hüseyin Kutlu, *Tecvid Uygulamalı Kur'ân-ı Kerîm Elifbası* (İstanbul: Işık Yayınları, 2005), 17.
[22] Haydar, *Ali Haydar Kuranı Kerim Elifbası*, 7.
[23] Kutlu, *Tecvid Uygulamalı Kur'ân-ı Kerîm Elifbası*, 18.
[24] Kutlu, *Tecvid Uygulamalı Kur'ân-ı Kerîm Elifbası*, 19.

Elifbâ öğretiminde çoğunlukla okul öncesi ve ilk okul dönem müfredatında kullanılan bir yöntemdir. Öğrencinin işlem öncesi döneme uygun olarak çağrışımlar oluşturacak şekilde görsel kullanımı gerçekleştirilir. Poster kullanımı, dokunsal materyaller, çeşitli oyun ve oyuncaklar bu yöntem altında ele alınabilir. Bu yöntemde yer verilen görsellerde çağrışım metodu kullanılmaktadır. Bu sebeple her bir harf için harfin okunuşunu veya şeklini çağrıştıracak bir görsel bulunmaktadır. Bu yöntemde verilen örnekler genellikle şu şekildedir: "Elif – elma, be – bebek, te – telefon, cim – civciv".[25] Bu verilen örneklerde kullanılan görseller ve resimler, harfin sesini hatırlatacak şekilde seçilirler.

Resim 3. Resimlerle Elifbâ

Resim 4. TDV Yayınları Kur'an Elif Bâ'sı Posteri[26]

[25] İbrahim Tunç, *Posterli & Hızlı Elif-Bâ*, erişim 20 Aralık 2022, www.diniposter.com.
[26] https://www.diyanetvakfiyayin.com.tr/Search?search=Kuran+Elif+Bas%C4%B1+Poster+50X70 (Erişim 29.01.2022)

Farklı elifbâlarda verilen örneklerin çeşitlendiği, "Elif – el, be – beşik, te – terlik, cim – ceket, dâd - davul" örneklerinde olduğu gibi görülebilir.[27] Bu örneklerde harflerin görselleri ile Türkçe kelimeler özdeşleştirilerek bir çağrışım oluşması sağlanmaktadır. Posterli yöntem olarak da zikredilen bu yöntem ile kişi görseli gördüğünde hem harfin sesini hem görselini hatırlaması üzerine çağrışımlı bir çalışma tasarlanmıştır. Bu yöntemde harfler tanıtıldıktan sonra harfler bazı kategorilere ayrılır. Bunlar peltek harfler, kalın harfler ve iki şekilde yazılabilen harflerdir. Harflerin yazılışlarına göre gruplandırılmasıyla birlikte harflerin *üstün, esre* ve *ötre* sembolleriyle harekeli olarak okunması anlatılır. Daha sonra bunu takip eden *cezm* ve *şedde* kuraları tanıtılır ve kelime örnekleri ile bu kurallar pekiştirilir.[28]

Görsel yöntem odaklı bir öğretim gerçekleştirilmesi, öğrenciye verilen eğitimde harflerin seslerinin yani okunuşunun geri planda kalmasına sebep olmaktadır. Bilhassa Türkçede karşılığı olmayan seslerin okunuşu ile ilgili titiz bir çalışma yapılması gerekmektedir. Aksi takdirde sesleri birbirine yakın olup görselleri farklı olan harflerin seslendirilmesinde karıştırılma ihtimali yaşanacaktır. Buna örnek olarak Türkçede karşılığı "s" sesi olan " س-ص-ث" seslerinin telaffuzu Arapçada farklı olsa bile tek ses indirgenmesine sebebiyet verecektir. Bir başka örnek de Türkçede yer alan "h" sesi üzerinden verilebilir. Bir önceki örnek ile benzer şekilde " ه-ح-خ" sesleri Arapçada birbirinden farklı mahreçlere sahip olmakla birlikte görsel odaklı kelimeler ile öğretildiğinde öğrenci, hırka-horoz-helikopter sesleri ile bağdaştıracak ve nihayetinde zihninde "h" sesi yer edinecektir. İlk etapta her bir harfin sesini farklı görseller ile öğrenmiş olsa da zaman içinde çağırışım yapan kelimelerin Türkçede aynı sesle ifade edilen kelimeler akılda kaldığında benzer seslerin ortaya çıkması bir problem olarak karşımıza çıkacaktır. Oysa Arapçada her bir mahreç, bağlı olduğu harfe bir mana yüklemektedir. Tek bir harfin noktasının eksik söylenmesi mana değişikliğine sebep olabilmektedir. Buna verilebilecek en yaygın örnek "خَلَقَ" ve "حَلَقَ" kelimelerinin birbirine çok benzer yazım şeklinde sahip olup tek farkın bir nokta olmasıdır. Ancak kelimelere bakıldığında ilk kelime "yarattı, var etti" anlamını taşırken ikinci kelime "tıraş etti" manasındadır. Bunların yanı sıra "هَلَكَ" kelimesi ile "helak etti" anlamını taşımaktadır. Türkçe okunuşlarında ilk harfin "h" sesine sahip olduğu ifade edildiğinde anlam değişime uğramaktadır. Söz konusu metin Kur'an-ı Kerim olması hasebiyle yapılan yanlış okumalar yanlış anlaşılmalara ve anlam değişikliğine sebep vermesi bakımından öğretimin en doğru şekilde yapılması gerektirmektedir.[29] Tüm bunların yanı sıra, klasik öğretim sistemi ile Kur'an-ı Kerim'i okumayı öğretmek, çocukların öğrenme

[27] Tunç, *Posterli & Hızlı Elif-Bâ*.
[28] Tunç, *Posterli & Hızlı Elif-Bâ*, 3-5.
[29] Ayar, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Elifbalar*, 146.

alışkanlıklarına ve bugünün sosyal hayatının pratik öğrenme tarzına aykırı düşmektedir. Öğrencilerin okulda gördükleri yeni yöntemlerin ardından klasik yönteme karşı yabancılık çekmesi ve bu yüzden Kur'an okumayı öğrenmeyi reddetmeleri muhtemel görülmektedir.[30]

1.1.2. Hece Esaslı Öğretim

Hece esaslı elifbâ öğretiminde harfler yerine heceli okunuşların öğretilmesi esas alınmıştır. Bu yönteme göre öğretilen hecelerden kelimeler, kelimelerden ise cümlelerin yani ayetlerin okunuşları öğretilmektedir. 1924'te hazırlanan *Cumhuriyet Elifbâsı* isimli eserinde Midhat Sadullah, harflerin öğretimini üstün hareke ile okunuşundan yola çıkarak hece öğretimi gerçekleştirmiştir.[31] Bunu takip eden harfin başta, ortada ve sonda yazımını yine üstün hareke ile okunmasını sağlayarak harflerin hepsinin yazımını vermekte, harflerin bir araya getirilmesi ile de kelime okunuşlarına kitabında yer vermektedir. Ancak bu hareke ve işaretlerin nasıl okunacağına dair kitabında bir bilgiye yer vermemiştir.[32] Bugün hece yöntemiyle öğretilen elifbâ sistemine çok sık rastlanmamaktadır.

1.1.3. Ses Temelli Yöntem (İşitsel Yöntem)

Elifbâ öğretimi, anadili Arapça olmayanlar için harflerin doğru şekilde verilmesi ve öğrenciden alınması hususlarında büyük bir öneme sahiptir. Arap dili kendisinde, farklı dillerde mevcut olmayan bazı sesleri içinde barındırmaktadır. Bu noktada en çok verilen örneklerden biri "dâd" (ض) sesi ve harfidir. Arap alfabesi dışında başka dillerde bu harfin yer almaması sebebiyle Arapça, "lugatü'd-dâd" veya "lisân-ı dâd" şeklinde anılmıştır.[33] Dolayısıyla içinde kalın ve ince, peltek ve sert, uzun ve kısa seslerin bir arada olduğu bu dilin öğretiminde, dilin bu özellikleri dikkate alınmalıdır. Buna göre öğretici bu kuralların her birini sesli olarak öğrenciye aktardığı zaman, öğrenciden harflerin sesini duyarak öğrenmesi hedeflenir. Her harfin öncelikle sesini öğrenciye verecek çalışmalar ile mahreç bilgisinin öğrencide yer etmesi sağlanır. Ardından harfin görseli öğretilir ve ses ile görselin zihinde bir bütün olarak yer etmesi sağlanmaktadır. Çalışmamızın temel yöntemi olan ses temelli yöntem ile ilgili daha detaylı açıklamalara aşağıdaki başlıklarda yer verilmektedir.

---

[30] Ahmet Bayraktar, "Yeni Kur'an Okuma Öğretim Yöntemi", *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, sy 1 (2017): 90.
[31] Midhat Sadullah, *Cumhuriyet Elifbâsı-Kur'an-ı Kerim'e Başlıyorum* (İstanbul: Şirket-i Mürettibiye, Matbaa ve Kütübhanesi, 1342).
[32] Ayar, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Elifbalar*, 242-43.
[33] Ahmet Turan Arslan, "Dâd", içinde *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1993), 396.

1.2. KUR'AN-I KERİM ÖĞRETİMİNDE SES TEMELLİ ELİFBÂ YÖNTEMİ

Ses temelli elifbâ yönteminde harf esaslı öğretim yöntemiyle hazırlanan çalışmalardan farklı olarak klasikleşen alfabe sırasına uygun bir harf dizimi yer almamaktadır. Harf diziminde tercih edilen yöntem, Kur'an-ı Kerim'de en sık bulunan harflerden daha az yer alan harflere doğru bir sıralama tercih edilmiştir.[34] Harfler toplamda altı gruba ve bölüme ayrılmış ve bir seferde bütün harflerin öğretilmesi değil, gruplara ayrılan her sesin öğrencilere tek tek öğretilmesi hedeflenmiştir.

Resim 5. Kur'an-ı Kerim Öğretiminde Yeni Bir Yaklaşım: Ses Temelli Elifbâ ve Tecvit Yöntemi, Harf Grupları[35]

Her bir bölümün tamamlanması ile "Kur'an'dan Okuyabildiklerimiz" sayfasında ilgili bölümde yer alan harflerin bir araya geldiğinde oluşturdukları kelime, kelime grupları, ayetler ve Mushaf'tan sayfalar yer almaktadır. Öğrenci bir bölümün sonuna geldiğinde o bölümde öğrendiği harfleri, harekeleri ve varsa tecvit kurallarını bir bütün olarak "Kur'an'dan Okuyabildiklerimiz" sayfasında göreceğini bilmektedir. Bölümde verilmek istenen bilgilerin pekiştirilmesini de sağlayan bu bölüm, öğrenilen harflerin ve kuralların zihinlerde tam olarak

[34] Durmuş, *Kur'an-ı Kerim Öğretiminde Yeni Bir Yaklaşım: Ses Temelli Elifbâ ve Tecvit Yöntemi*, 22.
[35] Durmuş, *Kur'an-ı Kerim Öğretiminde Yeni Bir Yaklaşım: Ses Temelli Elifbâ ve Tecvit Yöntemi*, 23.

yer etmesini hedeflemektedir. Mushaf sayfalarının yer aldığı bu sayfalar, o zamana kadar öğrenilen harflerin koyu renkle yazılarak ön plana çıkmaların ve öğrencinin yalnızca ilgili olduğu kısımları üzerinde durmasını sağlamaktadır. Birinci bölümde yer alan harflerin (ا – ل – م – ن – ه) öğretimi tamamlandıktan sonra bölüm sonunda yer alan "Kur'an'dan Okuyabildiklerimiz" sayfasında görüldüğü üzere (Resim 6) yalnızca o bölümde öğretilmesi hedeflenen harflerin bulunduğu kelimeler koyu renkle ifade edilmiş, diğer kelimeler silik bırakılmıştır. Dolayısıyla öğrencilerin Kur'an-ı Kerim öğrenme serüvenlerinin ilk günlerinden itibaren elifbâ ile paralel olarak Mushaf üzerinde de okuma yapmaları sağlanmaktadır. Bu şekilde hem Kur'an metnine aşinalık kazanmaları hem de program sonunda hedefleri olan Kur'an-ı Kerim'i minik adımlarda okuyabilme becerilerini görerek derslere daha iyi motive olmaları istenmektedir.[36]

سُورَةُ الْبَقَرَة

اِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَوَآءٌ عَلَيْهِمْ ءَاَنْذَرْتَهُمْ اَمْ لَمْ تُنْذِرْهُمْ لَا
يُؤْمِنُونَ ﴿٦﴾ خَتَمَ اللّٰهُ عَلٰى قُلُوبِهِمْ وَعَلٰى سَمْعِهِمْ ؕ وَعَلٰى
اَبْصَارِهِمْ غِشَاوَةٌ ۖ وَّلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٧﴾ وَمِنَ النَّاسِ مَنْ
يَّقُولُ اٰمَنَّا بِاللّٰهِ وَبِالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَمَا هُمْ بِمُؤْمِنِينَ ﴿٨﴾ يُخٰدِعُونَ
اللّٰهَ وَالَّذِينَ اٰمَنُوا ۚ وَمَا يَخْدَعُونَ اِلَّآ اَنْفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ ﴿٩﴾
فِى قُلُوبِهِمْ مَّرَضٌ ۙ فَزَادَهُمُ اللّٰهُ مَرَضًا ۚ وَلَهُمْ عَذَابٌ اَلِيمٌ ۙ بِمَا

Resim 6. Ses Temelli Elifbâ, Kur'an'dan Okuyabildiklerimiz[37]

İlk bölümün harfleri incelendiğinde (ا – ل – ه – ن – م) beş harfin yer aldığı görülür. Bu harflerin ilki olan elif (ا) harfi alfabenin ilk harfi olması yanı sıra Kur'an-ı Kerim'de en sık rastlanan harf olduğu bilinmektedir. Aynı grup içinde takip eden diğer harfler de bu sıralamaya uygun biçimde dizilmişlerdir.

1.2.1. Ses Temelli Öğretimin Temelleri

Fonetik metot veya savtî usul olarak da bilinen ses temelli yöntem, okumaya seslilerden başlayarak harflerin şekil ve seslerinin öğretilmesini hedeflemektedir. Eski Türkçe ilk okuma yazma öğretimi üzerine hazırlanan alfabe kitaplarına bakıldığında da en sık rastlanan yöntem

[36] Durmuş, *Kur'an-ı Kerim Öğretiminde Yeni Bir Yaklaşım: Ses Temelli Elifbâ ve Tecvit Yöntemi*, 22.
[37] Açık, vd., *Ses Temelli Elifbâ*, 16.

ses yöntemidir.[38] Bu yöntemde harfler, alfabedeki sırasıyla değil, yazılı anlatımında kullanım sıklığına ve yazılış kolaylığına göre ve üzerine konulan noktalarla fark edilmesi gibi özellikleri göz önünde tutularak öğretilmektedir. Bu yöntemde bir kelimenin telaffuzu için harflerin isimlerinden önce seslerin bilinmesi esas kabul edilmiştir. Seslerin bilinmesinin ardından sırasıyla hece, kelime ve cümlelerin kurulması öğretilmektedir.[39] Eski Türkçe ilk okuma yazmada savtî usul ile hazırlanan elifbâların bazısının bugün uygulanan ses temelli yöntem ile benzerlikler taşıdığı görülmektedir. Bu yöntemde okuma öğretiminde sesli harfler ağızdan çıktığı gibi aktarılırken sessiz harfler doğal sesler yardımı ile öğretilmektedir. Savtî yöntem ile elifbâ öğretiminin geçmişine bakıldığında 1900'lü yıllarından başlarında Mustafa Sâtı Bey tarafından desteklendiği ve tavsiye ettiği elifbâ öğretim yöntemi olduğu görülmektedir.[40] Mustafa Sâtı Bey'in kurulduğu ilk dönemde başyazarlığını da yaptığı *Tedrîsât-ı İbtidâiyye Mecmuası'*nda "Elifbâyı Nasıl Öğretmeli" ismiyle kaleme almıştır. Bu yazısında, elifbâ öğretimine başlarken harflerin isimlerinin hiç söylenmemesi, yalnızca seslerinin öğretilerek her harfin sâkin yani cezmli veya üstün olarak telaffuzunun çocuklara söylenmesi gerektiğini ifade etmiştir. Harflerin asıl isimlerinin ise öğrenciler okumayı iyice öğrendikten öğretilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Bütün harfler öğretildikten sonra harekelere geçmenin doğru olmadığını söyleyip, harfler ile harekeleri, heceli okumayı birlikte göstermeyi tavsiye eden Sâtı Bey, birkaç harf öğretildikten sonra bu öğretilen harfler ile heceler meydana getirmeyi ve kısa kelimeler okunması gerektiğini belirtmiştir. Bu şekilde öğrencinin elifbâyı öğrenmeye başladığı ilk aşamalarda okuyabildiğini, bunun kendisinde ilgi ve merakı artıracağını ve yeni öğrendiği sesler ile daha önceki sesler arasında bağ kurmayı sağlayacağını düşünmektedir. Elifbâlarda yer verilen harf sıralamasının takip edilmemesi gerektiğini, kolay harflerden zor harflere giden bir öğretim metodunun öğrenci için daha faydalı olacağını ve bu yöntem izlenirken harflerin sırasına değil seslerine ve şekillerinin ön planda tutulması gerektiğini savunmuştur. Harflerin şekillerinin öğretiminde ise mukavva harfler, kâğıt şeritler yapmak gibi uygulamak olması gerektiğini tavsiye etmiş ve bu fikirlerini Maarif Nezaretine sunması ile söz konusu araçlar dönemin ilkokullarının elifbâ öğretiminde kullanılmıştır.[41]

[38] Namık Kemal Şahbaz, "Türkçe İlkokuma ve Yazma Öğretiminde Ses Yöntemi ve İsmail Hakkı Elifba'sı", *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)*, sy 2 (01 Haziran 2005): 57.
[39] Şahbaz, "Türkçe İlkokuma ve Yazma Öğretiminde Ses Yöntemi ve İsmail Hakkı Elifba'sı", 57.
[40] Ayar, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Elifbalar*, 206.
[41] Mustafa Sâtı Bey, "Elifbâyı Nasıl Öğretmeli", *Tedrîsât-ı İbtidâiyye Mecmuası*, 1326, 20-23; Hatice Başar, "Sâtı Bey ve Eğitimle İlgili Görüşleri", *Değerler Eğitimi Dergisi* 2, sy 1 (2003): 62; Mustafa Şanal, "Mustafa Sâtı Bey'in Hayatı Hakkında Kısa Bir Bilgi", *Millî Eğitim Dergisi*, 2002, 9-11; Ayar, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Elifbalar*, 207.

Günümüzde ses temelli yöntemin uygulamasına bakıldığında Türkçenin ilk okuma yazma öğretimi üzerinde yapılan değişiklikler sonrası mevcut haliyle benzerlik taşıdığı görülmektedir. 2005-2006 öğretim yılından itibaren geçilen yeni uygulama ile ilk okullarda Türkçe ilk okuma ve yazma öğretimi verilirken takip edilen *ses temelli cümle yöntemi*nde seslerin öğretimi ile başlandığı tespit edilmektedir. Öğrenciye anlamlı bütün oluşturacak birkaç ses verildikten sonra seslerden hecelere, kelimelere ve cümlelere ulaşılmaktadır. Öğretim boyunca okuma, yazma, konuşma, dinleme ve görsel okuma bir arada yürütülmektedir. Bir ses öğretilirken dinleme, konuşma, görseliyle tanışma, yazma ve yazdıktan sonra okuma aşamalarından yararlanılmaktadır. Bu yöntem ile öğrencilere öncelikle ünlü sesler ve ünsüz sesler kavratılmakta, daha sonra bu sesler bir araya getirilerek hecelerin okutulması sağlanmaktadır. Sese dayalı öğretimi savunan eğitimcilerden seslerin resimler ile öğretilmesine karşı olanlar bulunmaktadır. Çocuğun dikkatini resim veya fotoğrafa vererek çocuğun sesleri üretmesinin zor bir hale geleceğini savunmaktadırlar.[42]

1.2.2. Ses Temelli Elifbâ Yönteminde Sesleri Öğretme Aşamaları

Öğretici, ses temelli elifbâ öğretimi yaklaşımında öğrenci harfin görseli ile henüz karşılaşmadan önce o harfin sesini öğretir. Bu yaklaşımda öğretilen temel unsur "ses"tir. Bu sebeple öğretim aşamalarının ilk basamaklarında kaynak kitap kullanımı yapılmamaktadır. Aynı şekilde öğrencinin de kitabı açmaması istenir. Gerekli yerde öğretici, öğrenciden kitabını açmasını ister ve devamında yapılacak etkinlikler kitap üzerinden takip edilir.

1.2.2.1. Sesi Verme

İlk olarak öğrencinin harfin mahrecini fark etmesi, sesi algılaması hedeflenmektedir. Harfin şekli öğrenciye gösterilmemekte, yalnızca sese odaklanılmaktadır. Bu aşamada harfin sesine uygun doğal seslerden istifade edilmesi tavsiye edilmiştir. Örneğin peltek se (ث) sesinin öğretileceği zaman öğreticinin içinde "s" sesinin geçtiği, "Size bir soru sormak istiyorum sevgili sevimli çocuklar. Sizinle işleyeceğimiz son ses sizce nedir? Sadece sabırlı ve sessiz olursanız sizi yeni sesimizle tanıştıracağım" gibi bunu dilinde pelteklik gibi yaparak dikkat çekmesi öğrenci için ilgi uyandıran bir unsur olacak ve öğrenciler öğretilecek sesle ilgili tahminlerde bulunmaya başlayacaktır. Öğreticinin harfi telaffuz ederken dikkatli olması ve okurken harfin mahrecine uygun söylemesi ses temelli yöntemin doğru biçimde uygulanmasını sağlamaktadır. Bunun için öğretici, kendi okuyuşunu geliştirme noktasında takviye çalışmalar yapmalı, bol bol dinlemeler yaparak Kur'an okuyuşunu ve bu konudaki bilgisini hep daha üst

[42] Hayati Akyol, *Türkçe İlk Okuma Yazma Öğretimi*, 7. baskı (Ankara: Pegem Akademi, 2008), 83.

bir seviyeye taşıma gayretinde olmalıdır. "Kur'an-ı Kerim'i fem-i muhsin'den öğrenin" ifadesinde de yer aldığı gibi, yalnızca doğru bir okuyuşa sahip olan kişinin Kur'an öğretimi gayretinde olması beklenir.[43] Dolayısıyla bu konuda yapılması gereken öğreticinin de kendisinin bir eğitim süreci içinde olduğunu fark etmesidir.

Öğretici, yeni öğrenilecek harfin sesini verirken harfi, sâkin halinin (cezm ile okunan hali) yanı sıra üstün, esre, ötre harekeleri ile okunan halleri ile de seslendirmektedir. Sesin cezmli hali ile verilmesi öğrencilere, sesin bir harekeye maruz bırakılmadan, en yalın ve orijinal haliyle aktarılmasını mümkün kılmaktadır. Hece yönteminde verilen "be, te, se" sesleri harflerin Osmanlıca okunuşu olan "بَه – تَه – ثَه" ifadelerinin bir karşılığı olarak sunulmaktadır. Ancak Arapçada seslerin okunuşunun "ba, ta, sa" şeklinde verilmesi orijinal sese uygunluğu sağlamaktadır.[44]

Örneğin lâm harfinin (ل) sesi öğretilirken öğretici sesi yalnızca "le" veya "lâm" şeklinde ifade etmez. Sesi vermeye harekeli halleriyle başlar. "اَلْ-الْ-أُلْ" ve "لَ-لِ-لُ" seslerini birkaç kez tekrar ederek öğrencinin sesi tam anlamıyla aldığından emin oluncaya dek söylemeye devam eder. Bunu yaparken harfin mahrecine yani ağızdan çıkış yerine uygun olarak seslendirme yapması beklenir. Öğretilen harfe dair altı farklı sesin verildiği bu aşamada harfin ismi öğrenciye henüz söylenmez. Aşağıda yer alan aşamalar tamamlandığı zaman harfin ismi "lâm" olarak ifade edilir.

1.2.2.2. Sesi Ayırt Ettirme

Bir önceki aşamada verilen sesin öğrenci tarafından ayırt edilebilmesi için fark ettirme etkinlikleri yapılır. İlk derste henüz bir ses öğretildiği için gelecekte öğretilecek sesler söylenir, ilerleyen derslerde ise daha önceden öğretilmiş sesler arasından yeni sesin tanınması sağlanır. Diğer seslerin arasında yeni derste öğretilen ses söylendiğinde öğrencilerden örneğin el çırpmaları, masada duran kitaplarını havaya kaldırmaları gibi hareketler yapmaları istenir. Bu şekilde öğrenci, öğreticiyi dikkatle dinleyerek yeni öğrenilen sesi diğer seslerden ayırt etmeye çalışır. Öğrenciden hatalı zamanda el çırpma sesi gelirse yeni öğretilen ses tekrar hatırlatılarak etkinlik tekrarlanır. İlerleyen derslerde öğrencinin öğrendiği seslerin sayısı arttığında daha önce öğrenilen sesler söylenirken aralarda yeni ses verildiğinde öğrenciden yeni sesi tanıması ve

[43] Fetullah Bakırcı, "Kur'ân Kıraatinde Fem-i Muhsin Kavramı" (Yüksek Lisans, İstanbul, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, 2020), https://openaccess.izu.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12436/2329/640399.pdf?sequence=1&isAllowed=y; Davut Kaya, "Kur'ân-ı Kerîm Öğretim Yöntemlerinin Geliştirilmesi", içinde *Etkili Din Öğretimi*, ed. Şaban Karaköse (İstanbul: TİDEF, 2010), 520.

[44] Ayar, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Elifbalar*, 199.

ayırt etme tepkisini vermesi beklenir. Çeşitli oyunlaştırmalar yaparak öğrencinin yeni sesi ayırt ettiğinden emin olunduğunda bu aşama tamamlanır.

1.2.2.3. Sesi Mahreci ile Söyletme

Harflerin öğretileceği ilk aşamada öğreticinin verdiği sesin öğrenci tarafından taklit edilmesi beklenir. Öğretici, sesi alırken gereksiz uzatmalar yapılmasına engel olduğundan emin olmalıdır. Öğrenci, öğreticiden duyduğu sesi aynı şekilde taklit etmeye gayret göstermeli, harfin mahrecine uygun telaffuz edilip edilmediği dikkatle takip edilmelidir. Bu aşamada önce öğretici, sesi mahrecine uygun olarak vermekte, ardından öğrencilere koro hâlinde tekrar ettirmekte, son olarak da tek tek okutmaktadır. Zira yalnızca grup halinde ses alındığında bireysel olarak hatalı okuma yapanların fark edilmesi zor olmaktadır.

1.2.2.4. Sesi Görselleştirme

Bu aşamaya gelinceye kadar öğrenci elifbâ kitabını açmamış ve harfin görseli ile karşılaşmamıştır, sadece sesi ile ilgilenmiştir. Bu aşamada ise harfin şekli öğrenciye gösterilir. Görselin tanıtımı esnasında yeni harfin *alamet-i farikası* olan ana karakterine işaret edilmektedir. Böylece ileride başta, ortada, sonda yazımı gibi harfin kelime içinde farklı yazıldığı halleriyle karşılaştığında öğrencinin ana karakteri fark ederek kolay tanımasına zemin hazırlanacaktır. Resim 7'de görüleceği gibi "sin" (س) harfinin yazılırken başta, ortada ve sonda yer aldığı her durumda değişmeyen dişli bir kısmı vardır. Ana karakter olarak ifade edilen bu kısım, örnekte de olduğu gibi her harf öğretim sayfasında koyu renkle belirtilmiştir. Öğretici sesi görselleştirme aşamasına geldiğinde ana karaktere dikkat çekerek "Şimdi harfimizin vesikalık fotoğrafını çekiyoruz" diyerek vurguyu artırabilir. "Bir kişi vesikalık fotoğraf çektirdiğinde elleri ayakları gözükmeksizin yalnızca başı göründüğünde o kişinin kim olduğunu kolaylıkla tanıyabildiğimiz gibi bir harfin de ne olduğunu, bütününü görmeden bile ana karakteri (alamet-i farikası) sayesinde tanıyabiliriz" diyerek konunun daha kolay anlaşılmasını sağlayabilir.

Resim 7. Ses Temelli Elifbâ, Sin Harfi Sayfası[45]

Harfin görseli tanıtıldıktan sonra öğrencilere oyun hamuru, pipet, fasulye, şönil gibi materyaller ile yazdırılması sağlanır. Çeşitli el işi malzemeleriyle boyama, kesme, yapıştırma etkinlikleri yaptırmakla birlikte öğrencinin kendi elleri, parmakları veya tüm vücuduyla harfin şeklini yapması istenir. Bu noktada öğreticinin yaratıcılık düzeyine göre farklı etkinlikler yaptırılmaktadır. Bu aktiviteler ilkokul kademesindeki öğrenciler için oldukça dikkat çekici ve keyifle gerçekleştirecekleri özelliğe sahiptir. Bu örneklerin ardından öğrencilere, öğrendikleri yeni harfi, kendisi bir yönlendirmede bulunmadan bir objeye benzetmeleri istenerek zihin dünyalarında var olan bir eşya ile harf arasındaki bağlantıyı kendilerinin kurması istenir. Ses temelli yöntemin bu aşamada görsel öğretim yönteminden farkı, öğreticinin öğrenciye tek bir görseli gösterip ses ile bir ilişki kurmamasıdır. Öğretici, öğrencilere görsel anlamda alan açarak zihinlerindeki görsel ve ses bağlantısını kendilerinin kurmasını ve harfin görselinin daha kolay hatırlanabilir bir hale gelmesini sağlamaktadır.

[45] Açık vd. *Ses Temelli Elifbâ*, 43.

1.2.2.5. Farklı Harfler Arasından Sesin Görselini Buldurma

Görseli ile tanışılan harfin diğer harfler arasından ayırt edilebilmesi için bu aşama uygulanmaktadır. Kitapta yer alan örneklerden hareketle veya hazırlanan etkinlikle yeni öğrenilen harfin, daha önce öğrenilen harflerin arasında fark edilmesi ve bulunması beklenir. Bu şekilde daha önce öğrenilen harfleri bir tekrar etmek ve yeni öğrenilen harfin diğerlerinden ayırt edilip edilemediği ölçülmektedir.

1.2.2.6. Öğrenilen Sesleri Birleştirerek Okutma

Bu aşamada öğrencinin daha önce öğrenilen ses ile yeni öğrenilen sesin geçtiği farklı kelimeleri okuyabilmesi hedeflenmektedir. Kitapta yer verilen örnek harf grupları okutularak zihinde kademeli olarak seslerin yer etmesi sağlanır. Zamanla öğrencinin, bildiği harfleri ve sesleri harekeler yardımıyla kendisi bir araya getirerek okumanın mantığını da zihnine yerleştirmesi beklenmektedir.

1.2.2.7. Harfin Yazımını ve Birleştirerek Yazımını Öğretme

Öğrenci kitabında her harfin öğretildiği sayfada yer alan yazma bölümü önce öğretici tarafından sınıf ortamında kullanılan tahta, ekran, pencere, kâğıt, duvar üzerinde harfin yazım yönüne dikkat çekerek sağdan sola doğru yazım gerçekleştirilir. Ardından öğrenciden aynı yöntem ile yazması beklenir. Öğrencinin yazısı kontrol edilerek tespit edilen hatalı yerler belirtilir. Harfin yazımı tamamlandıktan sonra öğretilen harf kendisinden önce ve sonraki harflere bitişebilen bir harf ise aynı harfin üç farklı haliyle birleştirilerek nasıl yazılacağı gösterilir. Harfin yazım yönü vurgulandıktan sonra öğrenciden doğru şekilde yazması beklenir. Bu aşama gerçekleştirilirken harfin başta-ortada-sonda yazımı öğretilmiş olur. Farklı bir aşamada bununla ilgili fazladan bir uygulama yapılmaz. Diğer harfler ile birleştirilerek kelimelerin okuma aşamasına gelindiğinde bu aşama öğrenciye hatırlatılarak harfi tanıması sağlanır.

Harfin yazımını öğretme aşamasında asıl amaç öğrencinin güzel yazıyı öğrenmesi değil harfin nasıl yazıldığını görerek şeklini kavramasıdır. Ses Temelli Elifbâ'da "Yazalım" etkinliği, harflerin daha etkili öğrenilmesi için bir araç olarak kullanılmaktadır. Öğrenmenin farklı duyulara hitap etmesiyle zihinde yer etme seviyesi daha da artacaktır. Yazma etkinlikleri "sesi görselleştirme" aşamasının sadece bir yardımcı aracı görevini üstlenmektedir. Bu amacın

farkında vararak, yazı ile gereksiz zaman harcanmaması kitabın yazarları tarafından tavsiye edilmiştir.[46]

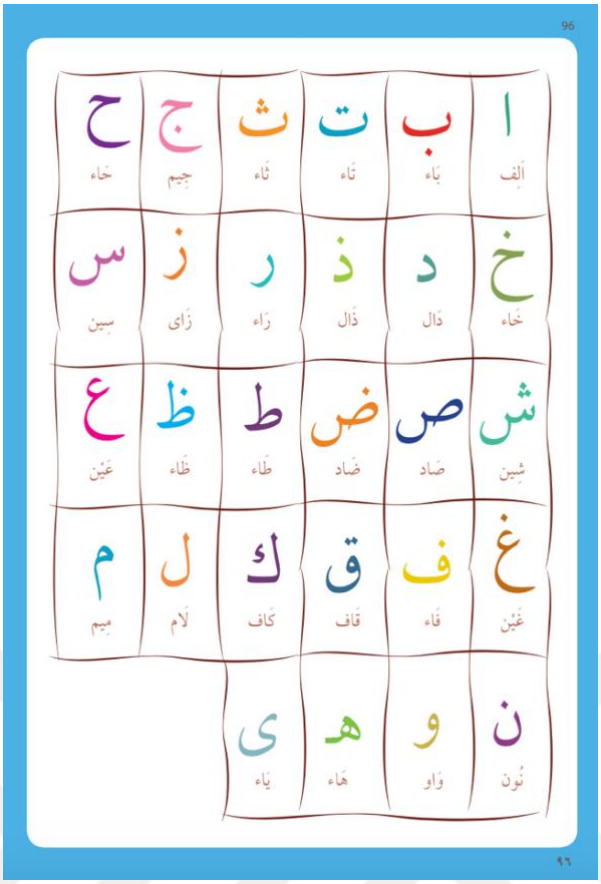

Resim 8. Ses Temelli Elifbâ, Birleştirerek Yazalım[47]

1.2.2.8.Harfin İsmini Öğretme

Harfin ismi, öncesindeki tüm aşamalar tamamlanarak ses tamamen pekiştirildikten sonra verilir. Harflerin isimleri Türk kültüründe bilinen yaygın şekliyle "elif, be, te, se, cim, ha" şeklinde değil, Arapça orijinal sesleri ile "elif, bâ, tâ, sâ, cîm, hâ" şeklinde ifade edilerek öğretilir. Bu hususa dikkat edilmesinin sebebi, öğrenci ilerleyen aşamalarda "huruf-u mukattaa" yani Kur'an-ı Kerim'de yirmi dokuz sûrenin başında yer alan ve isimleriyle telaffuz edilen harfler ile karşılaştığında okuma kolaylığının sağlanmasıdır.[48] Aşağıda verilen Resim 9'daki harfler Ses Temelli Elifbâ'nın son sayfasında yer almakta ve her bir harfin nasıl okunduğu harfin altında yazmaktadır. Öğretici, yirmi sekiz harfin her biri tamamlanıp Elifbâ'nın sonuna geldiğinde bu bilgiyi öğrencilere aktarır.

[46] Durmuş, *Kur'an-ı Kerim Öğretiminde Yeni Bir Yaklaşım: Ses Temelli Elifbâ ve Tecvit Yöntemi*, 26.
[47] Açık vd. *Ses Temelli Elifbâ*, 25.
[48] M. Zeki Duman ve Mustafa Altundağ, "Hurûf-ı Mukattaa", içinde *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1998), 401.

Resim 9. Ses Temelli Elifbâ, Harflerin İsimleri[49]

1.2.3. Ses Temelli Yöntemde Sesleri Öğretme Uygulama Örneği

Elifbâ öğretimine ilk olarak öğrenciye bu ilmi neden öğrendiği anlatılarak başlanır. Kur'an-ı Kerim okumanın, öğrenmenin ve anlamanın öneminden bahsedilir. Program nihayete erdiğinde asıl hedefin Kur'an okumayı en doğru şekilde gerçekleştirmek olduğu ifade edilir. Bu şekilde öğrenciden, başladığı bu süreci önemsemesi ve ciddiye alması beklenir. Ardından Arapçanın Türkçeden farklı olduğunun aktarılması ve yeni bir dilin farklı öğeleri barındırabileceğinden bahsedilir. Nasıl diğer dilleri öğrenirken o dillerin alfabesini bilmenin ilk şartlardan biri olduğu kabul ediliyorsa benzer şekilde Kur'an öğreniminde öncelikle elifbânın öğrenilmesi gerektiği üzerine vurgu yapılır. Öğrenme süreçleri içinde çeşitli seslerle karşılaşılabileceği, Türkçeden farklı olarak telaffuzu değişik ve zor olabilen seslere karşı hazırlıklı olmak gerektiği hatırlatılır. Eğitim programı başlamadan önce öğretici ve öğrencilerin kaynak kitap olan Ses Temelli Elifbâ'yı edinmiş olması gerekmektedir. Konuyla ilgili olarak gerekli kitap temin edinme süreçleri program başlamadan önce gerçekleştirilir. Öğretici, yukarıda yer alan aşamalar ile ilgili etkinlik ve materyal önerileri için öğreticiler için hazırlanan

[49] Açık vd., *Ses Temelli Elifbâ*, 96.

el kitabından istifade ederek sınıfın ve öğrencilerinin öğrenme seviyelerine göre çeşitli uygulamalara ulaşabilir ve öğrenciler ile yeni etkinlikleri deneyebilir.[50]

Öğreticinin derse *istiâze* ve besmele tâlimi vererek başlaması beklenir ve kendisi harfleri mahrecine uygun olarak söyledikten sonra öğrencilerden grup halinde tekrar etmelerini ister. İlk ders olması hasebiyle ders süresinin durumuna göre her öğrenciden tek tek söylemeleri beklenir.[51]

Harf öğretim sayfaları başladığında öğrenciyi karşılayan ilk sayfada alfabenin tamamı bir arada verilmemektedir.[52] Bunun yerine ilk bölümün ilk harfi olan elif (ا) sesinin öğretildiği bir sayfa öğrenciyi karşılamaktadır. Daha önce de bahsedildiği gibi öğretici, ilk aşamada yalnızca sesi verir, harfin görselini öğrenci ile tanıştırmaz ve kitabın açmamasını sağlar. Öğretici ilk harfin sesini öğrencilere "اَ-اِ-اُ" olarak verir ve bu üç harekeli sesi birkaç kez tekrar eder. Öğrencinin sesi kavradığı düşünüldüğünde sesi fark ettirme etkinliği olarak öğretici çeşitli sesler verir. Bunlara örnek olarak "لِ – نُ – مَ – كُ – رِ – هَ" gibi öğrencinin ileride öğreneceği sesler karışık olarak verilir. Karışık seslerin arasına yeni öğrenilen "اَ-اِ-اُ" sesleri serpiştirilir. Bu şekilde öğrenciden yeni öğrendiği sesleri duyduğunda ellerini çırpması, elini havaya kaldırması, ayaktaysa zıplaması, elindeki kalemini sallaması gibi bir hareket yapması beklenir, bu şekilde yeni öğrendiği sesi diğerlerinden ayırt edebildiğini gösterir. Öğrencinin hata yapması durumunda örneklerin sayısı öğrenciyi sıkmayacak şekilde artırılabilir.

Öğretici sesin ayırt edilebilir olduğundan emin olunca yeni öğrenilen sesi (اَ-اِ-اُ) öğrencilerden geri almalıdır. Doğru sesin gelmesi ilk hedeflerden biri olduğu için öğretici sesi tekrar söyler ve aynı şekilde öğrencilerden geri gelmesini bekler. Grup halinde gelen sesler içinde uzatarak okuyan kişilere denk gelmek haliyle mümkündür. Burada öğreticinin dikkat etmesi gereken şey henüz med (uzatma) kurallarını öğrenmemiş olan öğrencilerine sesi uzatmamaları gerektiğini hatırlatmaktır. Öğrenci seslerin kısa okunması gerektiğini öğreticinin uyarısı sonucunda öğrenmektedir. Grup olarak ses verildiğinde bazı öğrencilerin hatalı seslendirdiği fark edilebilir. Bu sebeple grup okuyuşunun ardından her öğrenciden tek tek ses alınmalıdır. Sesin mahrece uygun çıktığından emin olunmalıdır.

---

[50] Durmuş, *Kur'an-ı Kerim Öğretiminde Yeni Bir Yaklaşım: Ses Temelli Elifbâ ve Tecvit Yöntemi*.
[51] İstiâze Allah'a sığınmak demektir. İstiâze için en yaygın kullanılan ifade, "Eûzu billâhi mine'ş-şeytan'ir-racîm Bismillâhirrahmânirrâhim" sözünü söylemektir. (Rihab Muhammed Müfid Şakakî, *Kur'an Tilâvetinde Mükemmellik*, çev. Fatma Yasemin Mısırlı, 2. bs (İstanbul: Guraba Yayıncılık, 2012), 64.
[52] Açık vd., *Ses Temelli Elifbâ*, 6.

Sesin tam olarak karşı tarafa gittiği anlaşıldıktan sonra artık sesin görseli öğrencilere gösterilir. Eğitim sınıf ortamında yapılıyorsa öğretici tahta üzerinde harfin yazımını gerçekleştirir. Elif (ا) harfinin yazım yönüne dikkat çekerek yukarıdan aşağı doğru harfi yazar. Öğretici, harfin görselini bir objeye benzetmekten uzak durur ve öğrencilerden bu noktada bir geri dönüş bekler. Böylece hem öğrencilerin hayal dünyasının karşılığında harfin nereye tekabül edebileceği görülür hem hafızalarında daha iyi yer etmesi sağlanır. Görselin daha iyi kavranması için öğrencilerden harfi kendi üzerlerinde göstermeleri istenir. Düz bir çubuğa benzeyen elif (ا) harfini isteyen parmağıyla, koluyla, vücudunun tamamıyla gösterebilir. Ders öncesinde hazırlanmış bir materyal, oyun hamuru, şönil, çubuk kraker gibi çeşitli materyaller öğrencilere dağıtılarak bu aşamada harfin görselini hazırlamaları istenir. Yapılan bu etkinlikler öğrencinin işitme, görme ve dokunma duyularına temas ettiği için daha kalıcı bir öğrenme gerçekleşir. Bundan sonra kitapta yer alan okuma bölümleri tâlim ettirilerek harfin üç farklı harekeli hali ile tanışması sağlanır. Harfin yazım yönüne dikkat çekilerek yazma etkinlikleri yapılır.[53]

Öğrenci, sesini öğrenip görseliyle tanıştığı harfin isminin "اَلِفْ" olduğunu son aşamada öğrenir. Öğretici ismi söyler ve öğrencilerden tekrarlamalarını ister. Aşamaların tamamlanması ile öğretici, daha önceden hazırlamış olduğu etkinliği sınıf şartlarına göre düzenler ve bir oyun kurar. Buna örnek olarak Mushaf'tan bir sayfa açtırılarak öğrencilerin yeni öğrenilen (ا) harflerini bulmaları istenir. Bunun gibi ödevler de verilerek tekrar edilmesi sağlanır. Ders sonunda öğrenciler oyun yoluyla harfi tekrar eder ve hem sesi hem şeklini pekiştirmiş olur. Bu örnekte olduğu gibi diğer harfler için de benzer uygulamalar gerçekleştirilebilmektedir.

1.2.4. Ses Temelli Elifbâ Yönteminde Mahreç ve Tecvit Kurallarının Öğretimi

Ses temelli elifbâ yönteminde mahreç ve tecvit kuralları başlıklar veya kategoriler altında verilmemektedir. Seslerin öğretimi sürecine tecvit konularından bir kısmı dahil edilerek verilmiş ancak bunlar kural odaklı değil, seslerinin ön plana çıkarıldığı bir öğretimin gerçekleşmesidir.

- **İhfa Sesinin Öğretimi:**

Tecvit kurallarının ilki Ses Temelli Elifbâ'nın ikinci bölümünde öğrencileri karşılamaktadır. Bu bölümde öğretilen "kef, ya, zel" (ذ – ي – ك) harfleri ile önceki bölümde öğretilen "nun" (ن) harfinin yan yana gelmesi ile seslendirilen ihfa kuralı öğretici tarafından

[53] Açık vd., *Ses Temelli Elifbâ*, 6.

sesli uygulanır. Öğretici, sesi verirken burada daha önce öğrettiği "nun" sesinden daha farklı bir sesin olmasına dikkat çeker. Ancak bunun yalnızca bir ses olarak bilinmesi gerektiğini, ihfa kuralı olduğunu belirtmeden ifade eder. Daha önce detayları ile izah edilen ses verme aşamalarında olduğu gibi ihfa sesinde gerçekleştirilen "nun sesini net vermeyip gizleme hâli" adım adım sunulur.[54] Ayırt ettirme çalıştırmaları yapılarak "nun" sesinden farkının anlaşılması sağlanır. Elifbâ öğretimi boyunca içinde ihfa sesi olan harflere gelindiğinde doğru şekilde okunması sağlanır.[55]

- **Med Kurallarının Öğretimi:**

İkinci grup harflerin sonunda med (uzatma) kuralları yer almaktadır. Sakin durumdaki "elif, vav, yâ" (ا – و – ي) harflerinin kendilerinden önce gelen harflerin cinslerinden hareke (üstün, ötre, esre) taşıması durumunda iki hareke miktarı sesin uzatılması anlamına gelen med halleri, bir kural olarak öğretilir.[56] İkinci bölümün sonuna kadar öğretilen on harfin sesleri sırasıyla medsiz (kısa) haliyle, ardından medli (uzun) haliyle öğrenciye okutulur. Sesi pekiştirmek için öğreticiden bu kuralı, uygulanabilir ve tekrar edilebilir bir etkinliğe dönüştürmesi beklenir. Örneğin derse daha önceden hazırlanan lastikler ile giren öğretici tarafından herkesin görebileceği bir biçimde lastik çekip bırakılır. Sesleri kısa ve uzun halleriyle okurken lastiği çekip bırakmaya devam edilir ve öğrenciden bunu neden yaptığının cevabını bulmaları ve iki ses arasındaki farkı anlamaları beklenir. Öğrenci iki ses arasında süre farkı olduğunu anladığını ifade ettiğinde bunun bir kural olduğunu söyleyerek koro halinde verdiği sesin tekrar edilmesini istenir. Daha sonra sesin görseliyle tanıştırmak için üç med harfini harekesiz olarak öğrencilere göstermek için tahtaya yazılır veya ekrana yansıtılır. Harflerin medli ve medsiz halleri öğrenciye okutulur. Konuyla ilgili etkinlikler yapılarak öğrenme pekiştirilir. "Öğrendiklerimizi Uygulayalım" başlığının altında yer alan kelimelerin okunması ile egzersizler yapılır.[57]

[54] *İhfa: "Lugatte, örtmek ve gizlemek demektir. Istılahi olarak, üzerinde ihfa gerçekleşen harfi (tenvin veya sakin nun'u gunne eşliğinde şeddesiz okumaktır. Nun sesini net vermeyip gizlemektir."* (Şakakî, *Kur'an Tilâvetinde Mükemmellik*, 136.)
[55] Durmuş, *Kur'an-ı Kerim Öğretiminde Yeni Bir Yaklaşım: Ses Temelli Elifbâ ve Tecvit Yöntemi*, 66.
[56] Şakakî, *Kur'an Tilâvetinde Mükemmellik*, 150.
[57] Durmuş, *Kur'an-ı Kerim Öğretiminde Yeni Bir Yaklaşım: Ses Temelli Elifbâ ve Tecvit Yöntemi*, 77.

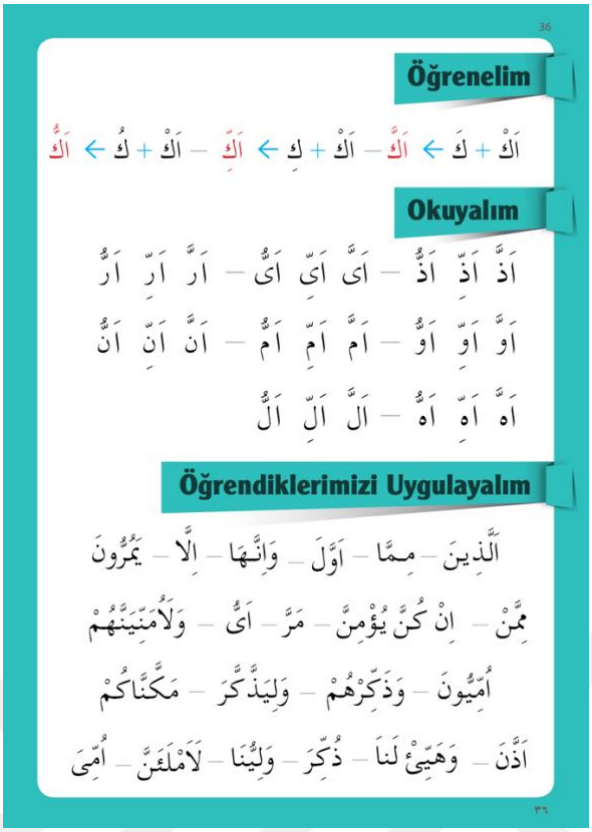

Resim 10. Ses Temelli Elifbâ, Med (Uzatma) Kuralı[58]

- **Şedde Kuralının Öğretimi:**

Üçüncü bölümün ilk sesi olarak öğretilen şedde kuralı için yarım ders süresi ayrılır. Öğreticinin yeni bir ses vereceğini söyleyerek dikkat çekme etkinliği ile derse girmesi beklenir. Derse elinde bir top ile giren öğretici, bir açıklama yapmadan öğrencilerin dikkatini kendi üzerine çekmeye çalışır. Öğrencilerden yeni ses öğreneceklerine dair bir tahmin geldiği zaman yeni sesin topu yere vurup tuttuğu zaman çıkan ses ile alakalı olduğunu ifade eder. Her ders başında olduğu gibi besmele çeker ve önceki dersin seslerini tekrar ederek dersine başlar.

[58] Açık vd., *Ses Temelli Elifbâ*, 30.

Resim 11. Ses Temelli Elifbâ, Şedde Kuralı[59]

Son derste verilen seslerden başlayarak (اِكْ - اِكِّ , اَكْ – اَكَّ) gibi önce cezmli ardından şeddeli sesleri vermeye başlar. Cezmli okuduğu seslerde topu atmaz, şeddeli verdiği zaman topu sektirir, bu şekilde iki ses arasında bir fark olduğunu öğrenciye hissettirir. Öğrencilerden geri dönüş gelmesiyle ses iki kez söylediği vurgusunu yapar. Sesi vermede etkinlik olarak farklı fikirler geliştirmek öğreticinin görevidir. Top örneğinde olduğu gibi elini açıp kapayarak da sesin anlaşılması sağlanabilir. Ses cezmli halde verilirken el kapatılıp harekeli sese geçince el açılarak şeddeli bir uygulama gerçekleştirilebilir (اَذْ + ذَ = اَذَّ).

Sesi ayırt etme aşamasında bir oyun veya etkinlik ile şeddeli ve şeddesiz sesler karışık olarak verilip öğrencilerden şeddeli sesleri fark etmeleri beklenir. Sesin görseliyle tanışma aşamasında ise kitapta yer alan örneklerden istifade edilerek şeddenin sembolü tanıtılır. Yeni ses öğrencilere "Öğrendiklerimizi Uygulayalım" bölümündeki örnekler üzerinden okutularak koro halinde tekrar etmeleri istenir, gerekli durumlarda ses tek tek geri alınır. Öğrencilerin okumakta zorlandıkları örneklerin üzerinde durularak tekrarlar yapılır.[60]

[59] Açık vd., *Ses Temelli Elifbâ*, 36.
[60] Durmuş, *Kur'an-ı Kerim Öğretiminde Yeni Bir Yaklaşım: Ses Temelli Elifbâ ve Tecvit Yöntemi*, 82.

- **Gunne Seslerinin Öğretimi:**

Şedde sesi öğretildikten sonra "mim" ve "nun" seslerinin şeddeli hali öğrencilere *gunneli* olarak söylenir ve normal şeddeli seslerden nasıl bir fark olduğu sorulur.[61] Öğrencilerden gelen cevapların ardından sesi birkaç kez daha tekrar eder. Gunneli sesin diğer seslerden ayırt edilebilmesi için fark ettirme oyunu oynatılır. Gunne sesi genizle ilgili olduğu için öğrencilerden, duydukları seslerin arasından gunneli olanları duyduklarında burunlarını parmakları ile tutarak kapatmaları, gunnesiz olanlarda ise açmaları istenir. Öğretici, yeni sesin ayırt edildiğini görene kadar oyunu sürdürmeye devam edebilir.

Öğrencilere gunneli "اَنَّ - اَنِّ – اَنُّ" ve "اَمَّ - اَمِّ – اَمُّ" sesleri topluca tâlim ettirilir ve ardından her bir öğrenciden yeni ses tek tek alınır. Tespit edilen hatalar düzeltilir. Sıra örnekleri okumaya gelince kitap açılır ve örnekler önce tâlim ettirilir ve öğrencilere sırayla okutulur. Öğrencilerden gunneli ve gunnesiz sesleri ayırt etmeleri beklenir. Çeşitli etkinlik ve oyunlar ile konu pekiştirilir.[62]

İlerleyen sayfalarda و ve ي harfleri ile ilgili daha önce şeddeli mim ve nun harflerini öğretirken verilen gunne sesi *gunneli idgam* [63] (*idgam-ı mea'l gunne)* olarak öğretilir.[64] Öğretici vereceği ses öncesinde öğrencilerden dikkatlerini kendisine vermelerini ister ve bu sesi gunneye uygun olarak öğrencilere verir. Öğrencilerin daha önce öğrendikleri "اَنْ – اِنْ – اُنْ" sesleri gunneye uygun haliyle seslendirilir ve ayırt etme aşamasının ardından öğrencilerden aynı şekilde geri alınır. Ayırt ettirme aşamasında nun sesi de verilerek aradaki farkın bulunmasını sağlar. Kelime içindeki örneklere geldiğinde ise bu şekilde okumanın her durumda değil, bazı zamanlarda gerekli olduğu bilgisi öğrenciler ile paylaşılmaktadır.

- **Kalkale Sesinin Öğretimi:**

Kalkale sıfatına sahip olan "be, dal, kaf, cim, ta" (ب – د – ق – ج – ط) harflerinin öğretimine gelindiğinde kalkale sesinin öğretimine yer verilir.[65] Bu seslerin cezmli ve şeddeli halleri kalkale sıfatına uygun olarak öğretilir. Tecvit kuralı olarak tanımlı bir anlatım yapılmaz, ses

---

[61] *Gunne: "Nun ve mim harflerine tâbi olarak genizden gelen sestir."* (Şakakî, *Kur'an Tilâvetinde Mükemmellik*, 121.)

[62] Durmuş, *Kur'an-ı Kerim Öğretiminde Yeni Bir Yaklaşım: Ses Temelli Elifbâ ve Tecvit Yöntemi*, 84.

[63] *Gunneli İdgam: Sakin nun veya tenvinden sonra "يمنو" harflerinden birinin gelmesiyle oluşan, sakin harfin ortadan kalkarak sonraki harf ile bütünleşmesi hâlidir. İdgam, yalnızca iki kelime arasında gerçekleşir."(*Şakakî, *Kur'an Tilâvetinde Mükemmellik*, 132.*)*

[64] Durmuş, *Kur'an-ı Kerim Öğretiminde Yeni Bir Yaklaşım: Ses Temelli Elifbâ ve Tecvit Yöntemi*, 102.

[65] *Kalkale*: *"Sözlükte hareket etmek, sarsılmak anlamlarına gelmekle birlikte '*قُطْبُ جَدٍ*' ibaresindeki harflerin sakin durumda telaffuz edilirken ağzın iki noktasının birbirinden uzaklaşması sonucunda ortaya çıkan ve hiçbir harekeye çalmayan zâid sestir."* (Şakakî, *Kur'an Tilâvetinde Mükemmellik*, 113.)

doğrudan öğretilir. Yukarıda verilen seslerin okunuşunda diğer harflerden farklı olarak, harfin cezmli ve şeddeli hallerinde sesin kendisine bir şiddet uygulandığının vurgusu yapılır. Öğrencilerin seviyesine uygun olarak örneklendirmeler yapılabilir. Bir topun yerde sektiği zaman ses çıkarması, yankı yapan bir ortamda söylediklerimizin bize geri dönmesi gibi misaller verilebilir. Türkçede yer almayan bunun gibi sesleri öğretirken benzetme yoluna başvurarak doğadaki seslerden yararlanılabilir. Örneğin kalkale konusunda karganın gaklaması taklit edilebilir.[66] Dilimizde olan bebek ve dede kelimeleri abartılı bir biçimde "bebbek" ve "dedde" gibi söyletilerek sesin kazandırılması akılda kalıcı hale getirilmesi sağlanabilir.

- **Çeker Kuralının Öğretimi:**

Öğretici kitabının yirmi ikinci konusu olan çeker kuralı için yarım ders saati süre ayrılır. Öğretici, diğer derslerde olduğu gibi istiâze ve besmele tâlimi ile başlayarak daha önceki derslerde verilen sesleri tekrar eder. Ses verme aşamasında daha önce öğretilen med sesleri hatırlatılır. Materyal olarak paket lastik kullanımı tekrar edilir ve öğrencilerden yapılan bu uygulamanın hatırlanması beklenir. Öğrencilerin bildikleri seslerden örnekler verilerek kısa ve uzun halleri okunur. Verilen sesler, öğrencilerden koro halinde alınır ardından teker teker okutularak tekrar edilir. Akılda kalıcı olması için uzun seslerde ayağa kalkıp kolları havaya kaldırarak esneme, yükselme yapılıp kısa seslerde aşağı doğru inilebilir.

Sesin görseliyle tanışma aşamasında öncelikle öğretici, öğrencilere bu sesin nasıl yazılacağını sorar, bu esnada öğrencilerden med harflerini söylemelerini bekler. Bunun doğru olduğunu ancak med harflerinin yazımının yanı sıra yeni bir işaretin kendilerini beklediklerini söyleyerek çeker işaretini tahtaya yazar. "Öğrenelim, Okuyalım" bölümünde bulunan örnekler ile okumalar yapılır ve konu pekiştirilir.

[66] Durmuş, *Kur'an-ı Kerim Öğretiminde Yeni Bir Yaklaşım: Ses Temelli Elifbâ ve Tecvit Yöntemi*, 36.

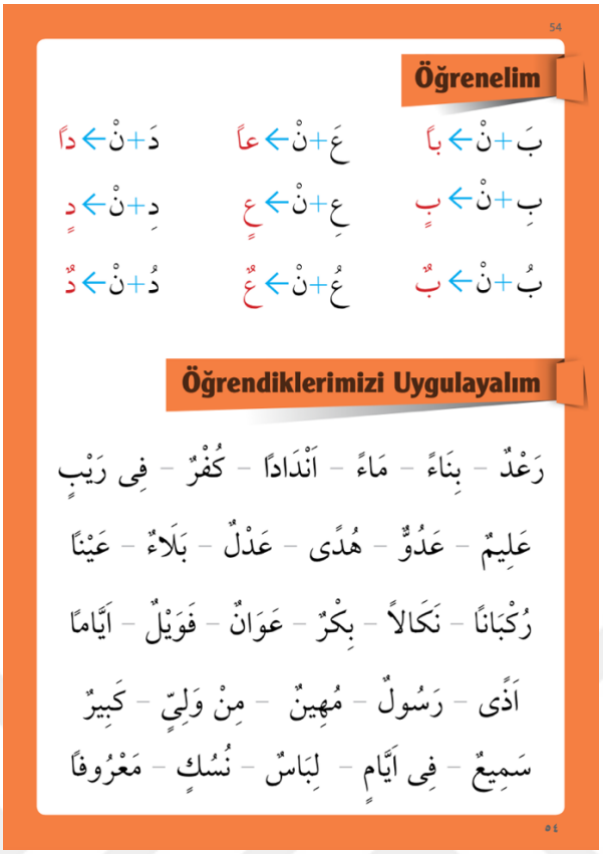

Resim 12. Ses Temelli Elifbâ, Çeker Kuralı[67]

- **Tenvin Kurallarının Öğretimi:**

Öğretici, tenvin kuralını öğretmek için önce o zamana kadar öğrenilen harfleri önce tek harekeli, sonra tenvinli bir biçimde okur, "وَ – وًا، بَ – بٍ، دُ – دٌ" gibi örnekler ile sesi üç ayrı hareke ile tekrarlar. Öğrencilerden ses koro olarak ve teker teker alınır. Görselle tanışma vakti geldiğinde kitaplar açılır ve bir matematik işlemi gibi akılda kalıcı olması için harfin yanına "ن" nûn sesinin ilave edildiği Resim 13'te yer alan örnekler ile gösterilir ve tenvin işaretine dikkat çekilir. Kitapta "Öğrendiklerimizi Uygulayalım" başlığı altında yer alan örnekler tâlim ettirilir ve öğrencilerden tek tek okuması istenir. Çeşitli etkinlik ve oyunlarla konunun pekiştirilmesi sağlanır.[68]

[67] Açık vd., *Ses Temelli Elifbâ*, 47.
[68] Durmuş, *Kur'an-ı Kerim Öğretiminde Yeni Bir Yaklaşım: Ses Temelli Elifbâ ve Tecvit Yöntemi*, 109.

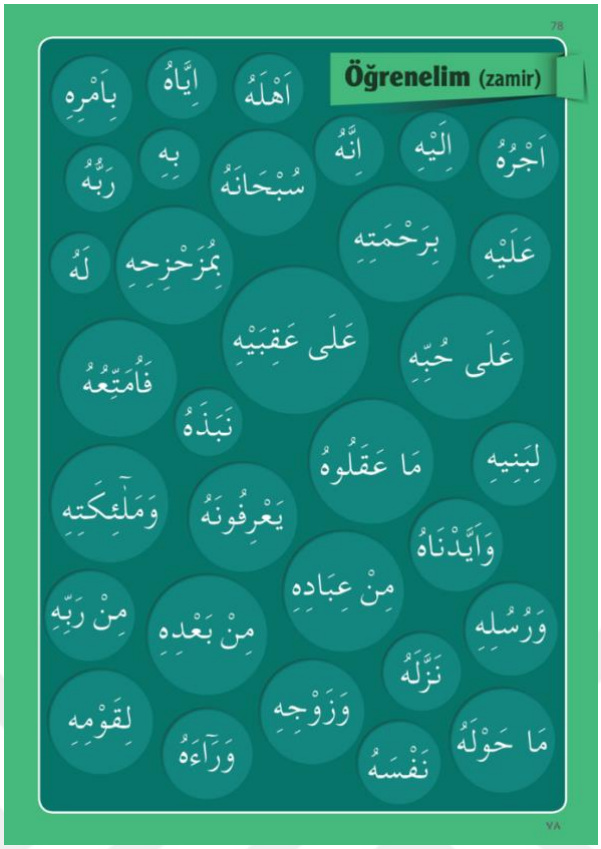

Resim 13. Ses Temelli Elifbâ, Tenvin Kuralı[69]

- **Zamir Kuralının Öğretimi:**

Zamir kuralı için bir ders saati süre ayrılır.[70] Öğretici "هُو - هُ" ve "هِي - هِ" seslerini verir. Konunun daha iyi anlaşılması için uzun ve kısa okunan zamir örneklerini içeren kelimeleri söyler. Öğrencilerden ne yaptığına dair geri dönüş bekler, sesin bazen kısa bazense uzun okunduğuna dikkat çeker. Fark ettirme etkinliği yapılarak uzun ve kısa seslerin birbirinden ayırt edilmesini sağlar. Yeni ses öğrencilere önce grup halinde, sonra tek tek tâlim ettirilir. Sesin görseli ile tanışma aşamasında öğretici daha önce okuduğu kelime örneklerinden uzun okunanları tahtaya yazar ve zamirden önceki harf harekeli ise uzun okunacağını söyler. Ardından kısa okunan örnekleri yazar ve zamirden önceki harfin harekesi yoksa veya cezmliyse kısa okunacağını ifade eder. Kitapta yer alan "Öğrenelim (Zamir)" alıştırmasında yer alan örnek kelimeler okunarak konu pekiştirilir.[71]

[69] Açık vd., *Ses Temelli Elifbâ*, 54.
[70] *Medd-i Sıla: "Kelime sonlarında yer alan müfred, müzekker, gaib zamirinin iki hareke miktarı çekilmesi ile oluşan meddir. Ötreli veya kesralı durumda gelir, iki harekeli harf arasında bulunması gerekir. Sadece vasıl durumunda (okuyuşa devam ederken) uygulanır, vakıf durumunda düşer."* (Şakakî, *Kur'an Tilâvetinde Mükemmellik*, 150.)
[71] Durmuş, *Kur'an-ı Kerim Öğretiminde Yeni Bir Yaklaşım: Ses Temelli Elifbâ ve Tecvit Yöntemi*, 141.

Resim 14. Ses Temelli Elifbâ, Zamir Kuralı[72]

- **Vakıf/Durak Kuralının Öğretimi:**

Ses Temelli Elifbâ kitabının dördüncü bölümde yer alan "şîn" (ش) sesinin öğretiminin ardından gelen okuma bölümünde Kur'an'da bulunan vakıf kuralları, bir diğer ismiyle duraklar konusu anlatılmaktadır. "Haydi Bul" isimli alıştırmaya gelindiğinde öğretici, tabloda yer alan ayetlerin tâlimini yaptırır. Önceki tâlimlerden farklı olarak ayetin sonuna geldiğinde usulüne uygun olarak son harekeyi okumayıp cezm sesiyle durur. Ayet sonlarında bu şekilde durulması gerektiğini ifade eder. Sayfada yer alan beş farklı durma biçimine dikkat çekilir. Öğrencilere ayetler tek tek okutulur ve durak kuralına uygun şekilde okumaları beklenir. Konuyu pekiştirmek için Mushaf açılarak örnek ayetlerin bulunması sağlanır.

[72] Açık vd., *Ses Temelli Elifbâ*, 78.

Durum	Örnek
Son harf harekeli, önceki harf harekeli	حَسَدَ
Son harf harekeli, önceki harf cezimli ى	شَفَتَيْنِ
Son harf harekeli, önceki harf cezimli	عَشْرٍ
Son harf harekeli, önceki harf uzatma harfi	مَشْهُودٍ
Son harf cezimli	كُوِّرَتْ

Resim 15. Ses Temelli Elifbâ Öğretici Kitabı, Durak Kuralları[73]

Resim16. Ses Temelli Elifbâ, Durak Kuralında Verilen Örnek Ayetler[74]

Dördüncü bölümün sonunda yer alan "Kur'an'dan Okuyabildiklerimiz" sayfasında öğrenciler ilk defa bütün olarak Kur'an-ı Kerim sureleri ile karşılaşırlar. Burada yer alan Fâtiha, Kâfirûn ve İhlâs sureleri, artık öğrencilerin okuyabileceği, bütün harflerini tanıdıkları ilk Kur'an-ı Kerim surelerdir.[75] Surelerin hemen sonrasında gelen Mushaf sayfasında ise geri kalan beş durak kuralı ayetler ile öğretilir. Burada öğretici, daha önce öğrendiklerini diğer durma kurallarını öğrencilere hatırlatır. Ardından sayfada yer alan örnekler tâlim ettirilir, ara

[73] Durmuş, *Kur'an-ı Kerim Öğretiminde Yeni Bir Yaklaşım: Ses Temelli Elifbâ ve Tecvit Yöntemi*, 119.
[74] Açık vd., *Ses Temelli Elifbâ*, 60.
[75] Açık vd., *Ses Temelli Elifbâ*, 65.

duraklarda da durulması gerektiği öğretilir. Sayfada yer alan "حَنِيفاً" kelimesinin farklı bir duruşa sahip olduğu söylenerek son harfte "â" sesiyle durulacağını ifade eder. Kuralın pekişmesi için tenvin ile biten çeşitli örnekler tahtaya yazılır. Bir diğer örnek olarak "تَفَرَّقُوا" kelimesinde olduğu gibi son harf uzatma harfi gibi harekesiz olarak geldiğinde nasıl durulacağı açıklanır. Sayfadaki diğer koyu renkle yazılı ayet sonları da dikkatle okunarak konu tamamlanır.

1.2.5. Ses Temelli Elifbâ'da Oyun ve Etkinlik Kullanımı

Ses temelli elifbâ öğretim yönteminin öğrenciler için daha eğlenceli, öğretici ve akılda kalıcı bir hal kazanabilmesi için oyun ve etkinlikler önemli bir yere sahiptir. Uygulama sırasında istifade edilebilecek oyun ve etkinlik öneri kaynaklarından bahsedilecek olursa daha önce bahsi geçen öğretici kitabı örnek olarak verilebilir.[76] Kitapta yer verilen oyun ve etkinlik tavsiyeleri hem eğitim müfredatına ve sistemine uygun hem çocukların ilgisini çekebilecek düzeyde seçilerek kitapta yer verilmiştir. Bu konuda bir başka kaynak, yine daha önce söz konusu olan Diyanet TV'de yayımlanan "Çocuğuz Kur'an Okuyoruz" televizyon programıdır. Bölümlerinin tamamına internet ortamından erişilebilen programda yer alan oyun ve etkinlikler Ses Temelli Elifbâ müfredatına uygun olarak seçilmiş ve uygulanmıştır.[77] 2019 yılında ikinci baskısı yapılan Kur'an-ı Kerim Öğretiminde Oyun ve Etkinlikler kitabı, ses temelli elifbâ yönteminde kullanılmak üzere kaleme alınmıştır.[78] Bu kitapta yer alan oyun ve etkinlik önerileri eğitim müfredatını zenginleştirme bakımından faydalı bir içerik sunmaktadır. Bahsi geçen kitap ve videolarda yer alan oyun ve etkinliklere göz atıldığında sesi verme, sesi fark ettirme, sesi tekrar etme ve pekiştirme aşamalarında en sık karşılaşılan oyunların deve-cüce[79], gece-gündüz[80], sandalye kapmaca[81], ağızda kaşık ile pinpon topu taşıma[82] ve karton bardaklar ile hazırlanan çeşitli aktiviteler olduğu görülmektedir. Bölüm sonlarında yer alan okuma, tekrarlama ve pekiştirme bölümlerinde yapılan yarışmalar da öğrenciler için ilgi çekici olabilmektedir.

1.2.6. Ses Temelli Elifbâ'da Materyal Kullanımı

[76] Durmuş, *Kur'an-ı Kerim Öğretiminde Yeni Bir Yaklaşım: Ses Temelli Elifbâ ve Tecvit Yöntemi*.
[77] "Çocuğuz Kur'an Okuyoruz", *Çocuğuz Kur'an Okuyoruz* (Diyanet TV, t.y.), https://diyanet.tv/cocuguz-kuran-okuyoruz/bolumler.
[78] Ayşe Öztürk, Ruşen Yavuz, ve Tülin Öztürk, *Kur'an-Kerim Öğretiminde Oyunlar ve Etkinlikler*, 2. bs (İstanbul: YEKDER Yayınları, 2019).
[79] "Çocuğuz Kur'an Okuyoruz 6. Bölüm". (4.05 - 4.38)
[80] "Çocuğuz Kur'an Okuyoruz 10. Bölüm", *Çocuğuz Kur'an Okuyoruz* (Diyanet TV, t.y.), https://diyanet.tv/cocuguz-kuran-okuyoruz/video/cocuguz-kuran-okuyoruz-10-bolum. (17.19 - 17.58)
[81] "Çocuğuz Kur'an Okuyoruz 11. Bölüm", *Çocuğuz Kur'an Okuyoruz* (Diyanet TV, t.y.), https://diyanet.tv/cocuguz-kuran-okuyoruz/video/cocuguz-kuran-okuyoruz-11-bolum. (4.45 - 9. 28)
[82] "Çocuğuz Kur'an Okuyoruz 19. Bölüm", *Çocuğuz Kur'an Okuyoruz* (Diyanet TV, t.y.), https://diyanet.tv/cocuguz-kuran-okuyoruz/video/cocuguz-kuran-okuyoruz-19-bolum. (6.15 - 7.38)

Ses temelli elifbâ öğretiminde materyal kullanımı en az oyun ve etkinlikler kadar önem taşımaktadır. Akılda kalıcı ve dikkat çekici materyaller hazırlamak öğreticiden bu çalışma boyunca beklenen bir iştir. Aşağıda, öğretim aşamalarında yer verilebilecek materyallere örnekler verilmiştir.

- Sesi Verme:

Ses vermeden önce dikkat verme aşamasında kullanılabilecek materyallerde yeni ses ile ilgili öğrencilerin dikkatini derse ve öğreticiye odaklayacak objeler kullanılmalıdır. Öğreticinin kendi ürettiği veya hazır bir kukla ile derse sesini değiştirerek neşe ile girmesi, elinde zıplayan bir topu sektirerek derse giriş yapması bunlara örnek olarak verilebilir.[83]

- Sesi Fark Ettirme:

Sesi fark ettirme aşamasında her türlü materyal kullanılabileceği gibi, harf ile alakalı materyallere yer verilebilir. Ders kitabı, kalem, kalemlik gibi öğrencinin kolaylıkla yanında bulunacağı her türlü kırtasiye malzemesinden söz edilebileceği gibi çember, sandalye gibi materyaller ile oyun kurularak ayırt ettirme uygulamaları yapılabilmektedir.[84]

- Sesi Öğrencilerden Alma:

Öğreticinin sesi vermesinden sonra öğrencilerden toplu halde alma sırasında yine birçok materyal kullanılması mümkündür. Vâv (و) harfinde dudak pozisyonunun önemini ortaya koymak için dudak odaklayıcı; hê (ه) harfinde, sesin yoğun nefes ile çıkmasının vurgusunun yapıldığı ayna ve kaşık kullanımı bu aşama için örnek olarak verilebilir.

- Sesin Görseli ile Tanışma:

Sesi öğrenilen harflerin görseli ile tanışma aşamasına gelindiğinde her evde ve okulda bulunabilecek malzemelerin eğitim materyali olarak kullanılması mümkündür. Harf yazımında kuru fasulye, nohut, pirinç, pamuk, renkli şekerler, çakıl taşı, kum gibi malzemeler kullanılabiliyorken şönil, oyun hamuru, boncuklar, çeşitli boyalar ve meyvelerin kullanımı dikkat çekici ve ilgi uyandırıcı materyaller olma özelliğine sahiplerdir.[85]

- Sesi Tekrar Etme ve Pekiştirme:

[83] "Çocuğuz Kur'an Okuyoruz 9. Bölüm", *Çocuğuz Kur'an Okuyoruz* (Diyanet TV, t.y.), https://diyanet.tv/cocuguz-kuran-okuyoruz/video/cocuguz-kuran-okuyoruz-9-bolum . (2.11 - 2.34)
[84] Öztürk vd., *Kur'an-Kerim Öğretiminde Oyunlar ve Etkinlikler*, 52.
[85] Öztürk vd., *Kur'an-Kerim Öğretiminde Oyunlar ve Etkinlikler*, 44.

Yeni öğrenilen bir sesin zihinlerde tam olarak yerleşmesi ve okuyuşun pekiştirilmesi için çeşitli materyaller kullanılmaktadır. Bunlara örnek olarak balonların içine harf ve kelimelerin yazıldığı kağıtları yerleştirerek sesi tekrar etme, öğrenilen harf ve kelime gruplarının yer aldığı kelime çarkı, top havuzu, dart, tuzluk yapımı, pinpon topları ve kâğıt veya karton bardaklar ile hazırlanan oyunlar bu aşamayı oldukça eğlenceli hâle getirecektir.[86]

1.2.7. Ses Temelli Elifbâ Öğreticiliği

YEKDER Yaygın Eğitim ve Kültür Derneği ve DEVA Dayanışma ve Eğitim Vakfı eğitimcileri tarafından uzun yıllardır düzenlenen Eğitimci Geliştirme Programı (EGP) kapsamında söz konusu ses temelli elifbâ öğreticiliği hususunda eğitimler verilmektedir. İlk zamanlarda kitabın yazarları tarafından sunulan eğitici eğitimleri ile zaman içinde yöntemin öğreticilerinin sayılarının artmasını ve çeşitli kurumlarda bu yöntemin öğretilmesinin imkânı artırmıştır. 2000'li yılların başından 2020'ye kadar YEKDER tarafından uygulanan *ev okulu* çalışmalarında söz konusu öğretim yöntem kullanılarak ilkokul düzeyindeki öğrencilere Kur'an-ı Kerim eğitimi verilmiştir. Hâlen çeşitli sivil toplum kuruluşlarında ve özel kurumlarda ev okulu faaliyetleri devam etmekte ve Kur'an-ı Kerim öğretiminde ses temelli elifbâ yöntemi kullanılmaktadır.

Araştırmacı, 2016 yılının haziran ayında DEVA Dayanışma ve Eğitim Vakfı bünyesinde Ses Temelli Elifbâ kitabının yazarları tarafından verilen ve iki gün süren ses temelli elifbâ öğreticiliği eğitim programına katılım sağlamıştır. Eğitimi başarıyla tamamlayan öğretici adayları, alanında uzman ve hâli hazırda ses temelli elifbâ yöntemini uygulayan eğitimcilerin yardımcılığını yapmak suretiyle bir ay boyunca görevlendirilmişlerdir. Dört hafta süren yüz yüze eğitim programında, öğreticilerin dersi anlatma ve yöntemi uygulama biçimleri gözlemlenmiş, materyal üretim ve geliştirme konularında öğreticilere destek sağlanmış ve bazı derslerde harf sunumları gerçekleştirmişlerdir. Program tamamlandıktan sonra yardımcı öğretmenlik yapan kişilere öğretici olma yetkisi verilmiştir. Bunu takip eden 2017-2019 yıllarının yaz aylarında çeşitli öğrenci gruplarının ses temelli elifbâ öğreticiliği yapılmış, 2020 yılından itibaren çevrimiçi olarak uygulamalara başlanmıştır.

2020 haziran ayında ise yine kitabın yazarları tarafından çevrimiçi bir eğitim düzenlenerek ses temelli elifbâ yöntemiyle eğitim veren öğreticilere çevrimiçi ortamlarda bu çalışmanın nasıl gerçekleştirilebileceğine dair bir seminer serisi sunulmuştur. Uzaktan eğitimde ses temelli elifbâ metodunun en verimli şekilde kullanımı, ses verirken dikkat edilmesi gereken hususlar,

[86] Öztürk vd., *Kur'an-Kerim Öğretiminde Oyunlar ve Etkinlikler*, 60; "Çocuğuz Kur'an Okuyoruz".

sesi ayırt etmede istifade edilebilecek uygulamalar, öğrencilerden sesi alma aşamasında bilinmesi gerekenler üzerinde durulmuştur. Sesin görseli ile tanışma aşamasında kullanılabilecek yazılı ve görsel materyal önerilerinde ve paylaşımlarında bulunulmuş, sanal ortamda ders verirken öğrencinin dikkatini daha çok çekecek çalışmalar örnek verilmiştir. Okuma bölümüne gelindiğinde alıştırmaların internet ortamından bir kâri tarafından dinletilmesinin daha olumlu sonuçlara ulaştıracağı fikrine varılmıştır. Çevrimiçi ortamda kullanılmak üzere harf ve elifbâ materyalleri konusunda paylaşımlar sağlanmış ve oturumlar esnasında dikkat edilmesi gereken hususların üzerinde durulmuştur. Eğitim tamamlandıktan sonra öğreticiler ile öğrenci grupları bir araya gelerek yaklaşık bir ay süren elifbâ öğretim çalışmaları yapılmıştır. Araştırmacı, bu süreçte üç farklı grupta toplam yirmi bir öğrenci ile ses temelli elifbâ öğretimi uygulaması gerçekleştirmiştir.

Ses temelli elifbâ yönteminin çevrimiçi olarak internet ortamında uygulanmasına yönelik avantaj ve dezavantaj olarak görülebilecek bazı durumlardan bahsedilmesi mümkündür. Tespit edilen bu durumlara ilişkin yorumlar, tezin bulgular ve yorumlar başlığının altında yer almaktadır.

1.2.8. Ses Temelli Elifbâ Kitabının Çevrimiçi Ortamda Öğretimi

2020 yılının ilk yarısından itibaren ülkemizde ve dünyada yaşanan uluslararası pandemi koşulları sebebiyle pek çok alandaki çalışmalar çevrimiçi platformlarda gerçekleştirilmeye başlamıştır. Eğitim kurumları tarafından da bu konuda önemli çalışmalar yapılmıştır. Dijital alanlarda kullanmak üzere materyaller üretilmiş, bu materyallerin kullanımında çeşitli yöntemler geliştirmiş ve eğitimcilere bu konuda yetkinlik kazanabilmeleri için ücretli ve ücretsiz eğitimler düzenlenmiştir. Kur'an-ı Kerim ve din öğretimi veren kurum ve kuruluşlar da benzer şekilde yöntemler geliştirme konusunda çalışmalar yapmışlardır. İlerleyen süreç içinde pandemi koşullarının ortadan kalkmasına rağmen internet imkanlarının kolaylığı pek çok eğitim kademesinde kullanılmaya devam etmiştir. Farklı şehir ve ülkelerden kişilerin bir araya gelebildiği çevrimiçi eğitimlerin ve programların dünya çapında büyük bir öneme sahip olduğu yeniden anlaşılmış ve bu eğitimlerin artırılması hedeflenmiştir.

2010 yılından beri çeşitli özel kurumlar, dernekler ve sivil toplum kuruluşlarında ve Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda uygulanmakta olan ses temelli elifbâ yöntemi yine pandemi koşulları gerekçesiyle 2020 yılının ikinci yarısından itibaren çevrimiçi olarak internet ortamında çeşitli platformlarda uygulanmaya başlanmıştır. Bu süreçte ses temelli elifbâya

yönelik çevrimiçi eğitici eğitim programları ve çocuklara yönelik atölyeler de organize edilmiştir.

Çevrimiçi ortamlarda ses temelli elifbâ öğretimi yapan öğreticiler ile yapılan bir araştırmada öğreticilere çevrimiçi ortamda ses temelli elifbâ yöntemini uygulamadaki tecrübeleri sorulduğunda, öğretim aşamalarında çoğunlukla zorluk çekmediklerini ifade etseler de öncesinde iyi bir hazırlık ile ders esnasında karşılaşması muhtemel problemlere dair çözüm yollarına sahip olduklarını ifade etmişlerdir.[87] Benzer şekilde bu çalışma yapıldığında olası problem ve aksaklıklar göz önüne alarak hazırlıklar yapılmıştır. Öğretici olarak, her ders öncesinde internet bağlantısı, kamera ve mikrofon kontrolleri yapılarak ders esnasında karşılaşılabilecek olası sorunların önüne geçilmeye çalışılmıştır.

Bir eğitim materyali olan Ses Temelli Elifbâ, araştırmacı tarafından EDAM yayınlarının vermiş olduğu izin ile derslerde PDF formatında kullanılmıştır. Derslerde ekran paylaşımı özelliği ile kitap sayfaları öğrencilerin göreceği şekilde yansıtılmıştır. Çevrimiçi dersler, sesli, görüntülü iletişim kurulmasını sağlayan Zoom programı üzerinde gerçekleştirilmiştir. Öğrencilerin ders esnasında ekranda gereksiz müdahalelerde bulunmalarına engel olmak maksadıyla Zoom programında yer alan ekran paylaşım özelliği, komuta paylaşım özelliği gibi bazı izinler kısıtlanmıştır. Dersleri daha canlı ve ilgi çekici hale getirmek için ek materyal olarak kullanmak üzere internet ortamında yer alan WordWall, Kahoot, Canva gibi eğitici özelliklere sahip web içeriklerinden faydalanılmıştır.[88] Bunların yanı sıra elde üretilebilecek ve yüz yüze eğitimlerde kullanıma uygun materyaller hazırlanarak kamera ile gösterilmiştir. Bunlar ile ilgili materyal hazırlıkları, araştırma süreci başlamadan önce yapılmıştır. Söz konusu materyallerin bir kısmını öğrencilerin kendi evlerinde yapmaları da sağlanmıştır.

Öğrencilerin evlerinde bağlantı kurabilecekleri bilgisayar, tablet veya telefona erişimi oldukları bilgisine sahip olunduktan sonra internet kaynaklı, toplu mesajlaşma imkânı sağlayan WhatsApp uygulaması üzerinden grup kurulmuş, ders günleri ve saatleri kendilerine buradan duyurulmuştur.

Dijital ortamlarda Kur'an-ı Kerim öğretimi konusunda verilebilecek başka örnekler de vardır. Bunlar arasında çeşitli yaş kademelerine çevrimiçi Kur'an-ı Kerim öğretimi atölyeleri düzenleyen eğitim kurumları, dernekler, vakıflar ve sivil toplum kuruluşları bulunmaktadır. Bunlara örnek olarak Hayrat Vakfı'nın hazırlamış olduğu "Kur'an Öğren" isimli web sitesinde

[87] Ayar, "Ses Esaslı Okuma Yazma Öğretimi Yöntemi ile Kur'an Öğretiminin İmkânı", 18.
[88] Söz konusu materyaller ile ilgili görsellere Ekler bölümünde yer verilmiştir.

çocuklara yönelik çevrimiçi elifbâ dersleri verilirken yetişkinlere yönelik Kur'an okuma ve tecvit dersleri de verilebilir.[89] Bir başka örnek, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın pandemi sürecinde düzenlediği "Haydi Türkiye Evden Kur'an Öğrenmeye" isimli programı çevrimiçi olarak gerçekleştirilmiştir.[90] Bu çalışma kapsamında Kur'an-ı Kerim okumayı bilmeyen yetişkinler ve çocuklar için eğitimler düzenlenmiştir.

Diyanet İşleri Başkanlığı'nın çocuklara ve yetişkinlere yönelik hazırladığı Kur'an-ı Kerim portalı uygulamasının elifbâ bölümünde ise hem elifbâ öğretimine hem tecvit öğretimine yönelik sesli ve görsel içeriğe sahip bilgiler bulunmaktadır.[91] Kur'anî İlimler Eğitim Merkezi'nin hazırladığı web sitesinde ise elifbâ öğretimi için klasik metot uygulanmış ve cüz sayfaları paylaşılmıştır.[92] İlminur.com sayfasında ise Kur'an harfleri ince okunan, kalın okunan ve peltek okunan şeklinde tasnif edilerek sesli ve görsel içerik ile harf öğretimi yapılması hedeflenmiştir. Ardından harflerin başta, ortada ve sondaki durumları, harekeler, kelime okumaya giriş, cezm, şedde, tenvin ve med kuralları ile bir elifbâ cüzünde yer alabilecek başlıklara yer verilmiştir.[93] Aile Mektebi isimli web sitesinde online Kur'an-ı Kerim Eğitimi başlığı ile beş yaş çocuklarına yönelik oyunlarla elifbâ öğretimi, örneklerle tecvit kuralları gibi başlıklar ile eğitimler düzenlenmiştir.[94] E-Kuran Kursu isimli web sayfasında, öğrencilerin bilgileri ile kaydolup girebildikleri bir öğrenci bilgi sistemi oluşturulmuştur.[95]

2022 yılında yapılan bir başka çevrimiçi elifbâ öğretim çalışması ise İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nin hazırlamış olduğu otuz üç bölümlük "İlahiyat Kur'an Öğretim Seti"dir.[96] Bu çalışma ile hazırlık düzeyinde üç videoda elifbâ harfleri, harekeler, uzatma harfleri, cezm ve şedde kuralları Prof. Dr. Sait Bosat tarafından sesli ve görüntülü olarak anlatılmış, başlangıç düzeyindeki yedi videoda Türkçede bulunmayan harfler, birbirine benzeyen harfler, kalın ve ince sesli harfler, kalın ince birlikteliği, ra harfinin okunuşu, harflerin cezmli okunuşu, uzatılan ve uzatılmayan harfler ayrı videoların konusu olmuştur. Orta düzey olarak belirlenen on bölümde, harflerin mahreçleri, sıfatları, medler; tenvin, sakin nun ve sakin mim'in halleri,

[89] "Kur'an Öğren", t.y., https://www.kuranogren.com/.
[90] "Haydi Türkiye Evden Kuran Öğrenmeye", Haydi Türkiye Evden Kuran Öğrenmeye - Diyanet, t.y., https://www.diyanet.gov.tr/tr-TR/Kurumsal/Detay/30054/haydi-turkiye-evden-kuran-ogrenmeye.
[91] "Diyanet Elifba", t.y., https://kuran.diyanet.gov.tr/elifba/#/elifba/harfler.
[92] "Elifba Öğren", t.y., https://www.kuranikerim.net.tr/elif-ba-ogren.
[93] "İlmiNur.com Elifba", t.y., https://ilminur.com/elif-ba/.
[94] "Aile Mektebi Online", t.y., https://www.facebook.com/people/Ailemektebi_online/100063816884722/.
[95] "E-Kuran Kursu", t.y., https://www.e-kurankursu.org/anasayfa.html.
[96] *İlahiyat Kur'an Öğretim Seti* (İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi YouTube Kanalı, 2022), https://www.youtube.com/playlist?list=PLr9nMWXIFTuG1ttahEwqyg0L-WaILjLeh.

dudak tâlimi ve tecvit kuralları açıklanmış. Geri kalan on bir videoda ise ileri düzey şeklinde ifade edilen sure tâlimlerine yer verilmiştir.

Bu gibi örneklere bakıldığında son yıllar içinde Kur'an öğretimi noktasında pek çok yeni çalışmanın internet ortamına taşındığı ve bu eğitimlere erişim imkanının kolay ve pratik bir hal aldığı tespit edilmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM: KUR'AN ÖĞRETİMİNDE ALTERNATİF BİR YÖNTEM: SES TEMELLİ ELİFBÂ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

2.1. ARAŞTIRMA MODELİ VE DESENİ

Çalışmada deneysel desenlerden biri olan grup içi zaman dizisi deseni kullanılmıştır. Bu desen, "araştırmacının yalnızca bir gruba erişebildiği ve belirli zaman diliminde o grupla çalışabildiği durumlarda" kullanılmaktadır. Bu desen ile bir grup üzerinde birden fazla ön test-son test ve araştırmacı tarafından gözlemleri içeren bir özelliğe sahiptir.[97]

Bu sebeple 8-11 yaş grubundan (ilkokul üçüncü ile ortaokul birinci sınıf arası) çalışmaya kendi isteğiyle başvurarak katılan yedi katılımcı ile çalışma yapılmıştır. Öğrencilerin her biriyle gerek grup halinde gerek bireysel olarak toplamda yirmi dört kez görüşme yapılmıştır. Bu görüşmeler 2021 yılının ocak ve şubat aylarında, yaşanan pandemi şartları sebebiyle internet ortamında, görüntülü ve sesli olarak çoklu görüşme imkânı sağlayan Zoom platformu üzerinden gerçekleştirilmiştir.

2.2. ARAŞTIRMANIN ÇALIŞMA GRUBU

Araştırmanın çalışma grubunu 8-11 yaş aralığında dördü kız, üçü erkek olmak üzere yedi öğrenci oluşturmaktadır. Katılımcıların ikisi ortaokul, beşi ilkokul seviyesinde öğrenim görmektedirler. Çalışma boyunca katılımcıların isimlerine etik ilkeler doğrultusunda yer verilmeyip (K1) şeklinde sayılar ile isimlendirilmiştir. Görüşmelerin ilkinde katılımcıların daha önceki elifbâ ve Kur'an-ı Kerim okuma ve bilgi birikimleri bireysel olarak öğrenilmiştir. Bu bağlamda elifbâ harflerini tanıma, harekeleri tanıma, harfleri harekeli olarak okuyabilme, harflerin birleştirilerek yazılışını ve kelimeleri harekeli olarak okuyabilme gibi konularındaki seviyeleri ve kabiliyetleri ölçülmüştür. Sözlü ve görüntülü olarak bir ön test uygulanmıştır. Her bir harfin öğretiminde harflerin harekeli halleri ile uygulamalar yapılmış, harfin okunuşu öğretildikten sonra yazı çalışmaları yapılarak pekiştirilmiş ve her yeni harfte, önceki sayfaların tekrarı yapılarak birikimli bir öğrenim süreci ortaya koyulmuştur. Araştırmada baştan sona öğrencilerin öğrenme seviyelerine uygun olarak seçilen Ses Temelli Elifbâ kaynak kitap olarak kullanılmıştır.[98]

Eğitim programı başlamadan önce her öğrenciden kitabın temin edilmesi istenmiş, materyal kitap olan Ses Temelli Elifbâ, ders esnasında PDF formatında ekran paylaşımı özelliği ile kullanılmıştır. Derste öğrencilerin ekran üzerinden dersi takip etmeleri sağlanmış, ödev olarak verilen okuma ve yazma bölümlerini evde kendi kitapları üzerinde yapmaları istenmiştir. Ödevlerin kontrolleri ertesi gün yapılmıştır. Kimi zaman tamamladıkları ödevlerin fotoğrafını

[97] Ali Ayten, *Din Bilimlerinde Nicel Yöntem*, 1. (İstanbul: İFAV Yayınları, 2022), 198.
[98] Açık vd., *Ses Temelli Elifbâ*.

çekip göndermeleri istenerek aynı gün içinde kontrolü sağlanmıştır. Ses kaydı ödevleri verilerek okuyuşlarını takibi program boyunca derslerin haricinde de yapılmıştır.

Öğrencilerden sözlü olarak alınan bilgiler ışığında elde edilen veriler şu şekildedir. Öğrencilerden beşi Kur'an okumayı daha önce okul öncesi eğitim müfredatında öğrenmiştir. İki öğrenci ise ailelerinden aldıkları eğitim ile Kur'an-ı Kerim okumayı daha önce öğrenmişlerdir. Okul öncesi eğitim müfredatında Kur'an dersi almış olan üç öğrencinin programa başlarken Kur'an-ı Kerim'i aktif olarak okuyamadıkları tespit edilmiştir. Katılımcıların Kur'an-ı Kerim eğitimi alma geçmişlerine dair bilgi ve uygulama esnasındaki bilme ve okuma düzeyleri Tablo 1'de ifade edilmiştir.

Tablo.1

No.	**Cinsiyet**	**Yaş**	**Kur'an-ı Kerim Eğitimi Geçmişi**	**Kur'an-ı Kerim Okuma Düzeyi**
K1	Kız	8	Üç sene önce okul öncesi eğitimde öğrendiğini ve okumayı unuttuğunu ifade etti.	Harflerin ve harekelerin bir kısmını tanıyıp okuyor.
K2	Erkek	8	İki sene önce evde ailesinden öğrendiğini ve okumayı unuttuğunu ifade etti.	Harflerin ve harekelerin çok azını tanıyıp okuyor.
K3	Erkek	8	Dört sene önce okul öncesi eğitimde öğrendiğini ve okumayı unuttuğunu ifade etti.	Harflerin büyük çoğunu tanımıyor, harekeli halleriyle okuyamıyor.
K4	Kız	8	Üç sene önce okul öncesi eğitimde öğrendiğini ve okumayı bildiğini ifade etti.	Harfleri ve harekeleri tanıyıp okuyor, hatalı veya eksik telaffuz ediyor.
K5	Erkek	9	Beş sene önce evde ailesinden öğrendiğini ve okumayı bildiğini ifade etti.	Harflerin ve harekelerin büyük kısmını mahrecine uygun olarak okuyor, abartıya kaçan hatalı uygulamaları oluyor.
K6	Kız	10	Dört sene önce okul öncesi eğitimde öğrendiğini ve okumayı bildiğini ifade etti.	Harflerin ve harekelerin büyük kısmını mahrecine uygun olarak okuyor, abartıya kaçan hatalı uygulamaları oluyor.

K7	Kız	11	Altı sene önce evde ailesinden öğrendiğini ve okumayı bildiğini ifade etti.	Harfleri ve harekeleri tanıyıp okuyor, hatalı veya eksik telaffuz ediyor.

Araştırmanın çalışma grubu ile ilk ders topluca bir tanışma gerçekleştirildi ve sıcak bir sınıf ortamının oluşması için tanışma oyunu oynandı. Başta araştırmacı olmak üzere herkes tek tek kendini tanıtıp ardından en sevdiği rengin ve hayvanın ne olduğunu söyledi. Herkes tamamladıktan sonra çocuklara "En sevdiği hayvan tavşan olan kimdi?", "En sevdiği renk turuncu olan kimdi?" benzerinde sorular yöneltilerek keyifli bir tanışma gerçekleştirildi.

2.3. ÖN TEST VE SON TEST

Araştırma grubu ile eğitim programına başlamadan önce her bir katılımcı ile görüşülüp Arap alfabesini (Elifbâ) okuma durumları ile ilgili hazır bulunuşlukları tespit edildi. Harfleri tanıma düzeyleri harfler seslendirilerek test edildi. Her bir harf için öncelikle seslendirme yaparak doğru harfin görselini işaret etmeleri, ardından harfin görseli gösterilerek sesi vermeleri istendi. Kalın ve ince sese sahip harflerin birbirlerinden ayırt edilebilme durumu öğrenildi. Harfleri tanıyan katılımcıların ise harfleri harekeli şekilde okuyabilme, harekeleri tanıyabilme, birbirinden ayırt edebilme ve harfler bir araya geldiklerinde doğru şekilde telaffuz edebilme seviyeleri öğrenildi. Cezm ve şedde kurallarına hakimiyet test edildi. Harf grupları ve kelimeler verilerek bu yazıların okunması istendi. Son olarak med harflerin kendisinden önceki harfe bitişerek sesi uzatmasına yönelik bir soru yöneltildi.

Bu testler bire bir olarak çevrimiçi, görüntülü ve sesli görüşme yapma hizmeti sunan Zoom programında sözlü bir şekilde açık uçlu sorular yöneltilerek gerçekleştirildi ve gelen cevaplar not edildi. Öğrencilerin okuyuşlarında kalın telaffuz edilmesi gereken harflerin ve ince telaffuz edilen harflerin okunuşuna dikkat edildi. Ön testte katılımcılara yöneltilen sorular aşağıdaki gibidir.

Soru 1: Kur'an-ı Kerim okumayı biliyor musunuz?

Soru 2: Daha önce Kur'an-ı Kerim okumaya yönelik bir elifbâ eğitimi aldınız mı?

Soru 3: Elifbâ harflerini tanıyor musunuz? Aşağıdaki harflerin seslerini söyleyin.

(ا – ن – ق – و – س – ذ – ك – ر – ض – ف – ط – ث – ع – خ)

Soru 4: Duyduğunuz sesler hangi harflere ait olduğunu gösterin.

(ل – م – ب – خ – ع – ذ – و – ز – ص – ه – ن – ت – ظ – ز – غ – د – ج – ش – ي – ح)

Soru 5: Aşağıdaki harflerden kalın okunanları gösterin ve söyleyin.

(ن – ق – س – ص – ك – ط – و – ر – ض – ح – ظ – ب – خ – ز – غ - ف)

Soru 6: Harekenin ne olduğunu biliyor musunuz? Aşağıdaki harekelerin isimlerini ve okunuşlarını söyleyin. (ـَ – ـُ – ـِ – ـْ – ـّ – ـٌ – ـً -ـٍ)

Soru 7: Aşağıdaki harfleri harekeleri ile okuyun.

(بَ – رُ – كِ – يٌ – حٍ – أً)

Soru 8: Aşağıdaki harf gruplarını okuyun.

(اَلْ – اِمْ – اَرْ – أُجْ – اِبْ – اَقَّ – اَطِّ – اَسُّ)

Soru 9: Aşağıdaki kelimeleri okuyum.

(مِنْ – اَمِنَ – اَلَهُمْ – هَلْ – لِأَهْلِ – اِنْ هُمْ)[99]

Soru 10: Aşağıdaki harf gruplarını okuyun.

(نَا – لَا – وَا – مِي – فِي – ذِي – صُو – عُو – رُو)

Yukarıda yer alan sorulardan oluşan test aşaması tamamlandıktan sonra daha önce hazırlanmış olan ders program içeriği bu veriler ışığında tekrar ele alındı. Gelen cevaplar göz önüne alınarak eksiklerin daha çok olduğu kalın ses, ince ses ayırt etme gibi konulara ağırlık verilmesi şeklinde güncellendi. Yirmi dört oturum süren çalışmanın sonunda aynı sorular katılımcılara aynı şekilde sözlü olarak yöneltildi. Eğitimin son altı oturumu bireysel görüşmeler ve Kur'an-ı Kerim tâlimi yapmak ile gerçekleştirilmiştir. Bu şekilde çalışmanın son basamağında her bir öğrencinin gelmiş olduğu seviyenin tespit edilmesi daha kolay bir hal almıştır.

2.4. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI VE SÜRECİ

Araştırma boyunca aynı kaynak üzerinde çalışma yapılmış, eğitim süreçlerinde destekleyici mahiyette *Kur'an-ı Kerim Öğretiminde Yeni Bir Yaklaşım: Ses Temelli Elifbâ ve Tecvit Yöntemi* kitabında yer alan ders planları, ders anlatım örnekleri ve tavsiye edilen etkinlik ve oyun önerilerinden istifade edilmiştir. 2019 yılında ikinci baskısı alınan *Kur'an-Kerim Öğretiminde Oyunlar ve Etkinlikler* kitabında yer verilen oyun ve etkinlik önerileri eğitim sürecinde bir

[99] Açık vd., *Ses Temelli Elifbâ*, 15.

yardımcı materyal görevi görmüştür. Diyanet TV'de 2015 yılında yayınlanan *Çocuğuz Kur'an Okuyoruz* isimli otuz bölümden müteşekkil televizyon programında Kur'an-ı Kerim okumayı bilmeyen on iki öğrenciye, tezin konusu olan öğretim metodu uygulanmıştır.

Katılımcılar ile gerçekleştirilen grup ve bireysel görüşmelerde ise Zoom programı kullanılmıştır. Programın tercih edilme sebebi belirli bir süreye kadar gerçekleştirilen oturumlara, ücretsiz olarak bütün katılımcıların gerek bilgisayar gerek telefon ve tablet gibi ortamlardan rahatlıkla ulaşılabilir olmasıdır. İnternet erişimi olan herkesin istifade edebildiği bu platform, içinde görüntülü ve sesli olarak etkileşim kurabilme, dosya ve görüntünün yansıtılabildiği ekran paylaşımı özelliklerine haiz olması sebepleriyle de tercih sebebi olmuştur. Bu şekilde katılımcılar kameralarını açarak görüntülü, mikrofonlarını açarak sesli katılım sağlayabilmişlerdir.

Veri toplama sürecinin internet ortamında gerçekleştirilmesinin öncelikli sebebi, uluslararası düzeyde yaşanan Covid-19 salgınının araştırma süresi boyunca devam ediyor olmasıdır. Öğrenciler ders ilanıyla birlikte internet üzerinden form doldurarak veya telefon üzerinden ulaşarak kayıtlarını yaptırmıştır. Kayıt sürecinin ardından her bir katılımcı ile irtibata geçilerek derslerin gün ve saatleri duyurulmuştur. Dersler başlamadan önce katılımcıların velileri ile çevrimiçi toplantı gerçekleştirilerek bir tanışma sağlanmış, programın detaylarından ve içeriğinden bahsedilmiştir. Yapılacak eğitim çalışmasının akademik bir araştırmanın konusu olduğu bilgisi kendilerine verilmiş ve sözlü olarak onayları alınmıştır. Velilerden öğrencileri detaylı tanımaya yönelik bilgi alınarak ön hazırlık yapılmıştır. Veliler ile yapılan görüşmenin ardından her bir öğrenciyle bireysel görüşme yapılmış ve kendilerine ön test için hazırlanan sorular yöneltilmiştir. Bu aşamada yine Zoom programı kullanılarak görüşme sağlanmış ve testte yer alan soruların bir kısmı ekran paylaşımı yoluyla katılımcılara yöneltilmiştir. Yapılan bu hazırlıkların ardından *Ses Temelli Elifbâ* kitabı ile Kur'an-ı Kerim öğretimi ve araştırma süreci başlamıştır. Araştırmanın sahadan toplanan verileri bizzat araştırmacı tarafından uygulanmıştır.

Hafta içi altı gün, üç oturum ile iki saat süren dersler video konferans aracılığıyla sesli ve görüntülü olarak gerçekleştirilmiştir. Günde, her biri 40 dakika süren üçer oturum yapılmış, ders aralarında katılımcıların ihtiyaç durumlarına göre beş veya on dakikalık aralar verilmiştir. Dersler toplamda yirmi dört günde tamamlanmıştır. Öğrencilerin derse katılımı, bulundukları mekâna ve internet bağlantı kalitesine göre zaman zaman farklılık göstermiştir. İnternet bağlantı kopukluğu veya çeşitli sebeplerle öğrencilerin grup derslerine katılamadıkları durumlarda planlanan derslerin sonrasında bireysel telafi görüşmeleri yapılarak grup seviyesinden geri

kalmamaları sağlanmıştır. Grup öğretimine daha uygun olan ses temelli elifbâ yöntemin, uygularken bütün öğrencilerin seviyesi birbiri ile aynı olmadığı için zaman zaman geride kalan öğrencilerin olmasına sebebiyet vermiştir. Bu gibi durumlarda katılımcıların velileri ile özel görüşmeler yaparak takviye uygulanması gerektiği sonucuna varılmıştır. Öğrenciler, verilen ekstra ses kaydı yapma gibi ödevleri hazırlayıp gönderdikten sonra kendi ilerlemelerini de fark etmeleri ile ders esnasında daha aktif yer almaya başlamışlardır.

Dersleri daha canlı ve ilgi çekici hale getirmek için her gün yapılan sabit derslerin yanında ek materyal olarak kullanılan internet ortamında yer alan WordWall, Kahoot, Canva gibi eğitici özelliklere sahip web içerikleri derslerin daha etkileşimli bir hale gelmesini sağlamıştır.[100] Söz konusu web araçları internet ortamında kolaylıkla hazırlanabilirken benzer şekilde konu başlıkları ile ilgili aramalar yapıldığında ilgili sonuçlara ulaşılması mümkündür. Bu materyallerden bazılarının bağlantıları ders sonlarında öğrenciler ile paylaşılarak öğrendikleri harfleri ve kuralların pekiştirilmesinde kullanılmıştır. Bu şekilde öğrenciler hazırlanan bağlantılara tıklayarak öğrendikleri bilgileri hem pekiştirme imkanı yakalamışlar hem müsabaka formatındaki oyunlarda arkadaşlarını geçme isteğiyle daha çok çalışma performansını sergilemişlerdir. Benzer şekilde öğrencilere verilen ses kaydı ödevleri, dinleme ödevleri çevrimiçi ortamda kendilerini geliştirebilmeleri açısından imkân olarak görülmektedir.

2.5. BULGULAR VE YORUMLAR

Araştırmanın temel problematiğini oluşturan, "Kur'an öğretiminde ses temelli elifbâ yönteminin kullanılması, 8-11 yaş grubu çocuklarının Kur'an-ı Kerim okumayı hızlı ve etkin bir biçimde öğrenmeleri üzerinde nasıl bir etki oluşturmaktadır?", "Ses temelli elifbâ yöntemi uygulanırken hangi materyaller kullanılmaktadır?" ve "8-11 yaş grubundaki öğrencilerine çevrimiçi ortamda ses temelli elifbâ yönteminin uygulanmasının Kur'an okumayı öğrenme üzerindeki etkileri nelerdir?" sorularına cevap aranan bu çalışmada, öğrenciler ile yapılan görüşmelerin neticesinde her bir öğrencinin yirmi dört günün sonunda Kur'an-ı Kerim okumaya geçebildikleri tespit edilmiştir.

Araştırma öncesinde hazırlanan, "ön test ve son test" başlığının altında yer alan sorular ile katılımcıların Kur'an-ı Kerim eğitim alma geçmişleri ve okuyabilme düzeyleri ile ilgili bilgi sahibi olunmuştur. Sözlü olarak gerçekleştirilen bu testte katılımcılara yöneltilen soruların

[100] Söz konusu materyaller ile ilgili görsellere Ekler bölümünde yer verilmiştir.

cevapları yine sözlü olarak alınarak kaydedilmiştir. Çalışma öncesinde gerçekleştirilen ön testte yer alan sorulara alınan cevaplar ışığında aşağıdaki tablolar hazırlanmış ve gerekli açıklamalar yapılmıştır.

Tablo.2	
Soru 1: Kur'an-ı Kerim okumayı biliyor musunuz?	
Evet, biliyorum.	K5, K6
Evet biliyorum ama bazı kuralları hatırlamıyorum.	K4, K7
Biliyordum ama şimdi çoğu kuralı hatırlamıyorum.	K1, K2
Hayır, bilmiyorum.	K3

Tablo 2'de de görüldüğü gibi çalışmanın katılımcılarından ikisi bu programa Kur'an-ı Kerim okumayı bildiklerini ifade ederek katılmışlardır. K5 Kur'an okumayı çok sevdiğini ve daha çok bilgiye sahip olmak istediğini ifade ederken K6, evde belli aralıklarla Kur'an okuduğunu söylemiştir. Program öncesi yapılan veli tanışma oturumunda K5 ve K6'nın velileri, çocuklarının Kur'an okumayı bildiklerini ancak hatalı okuyuşa sahip olmaları sebebiyle bu programa katılmalarını istediklerini belirtmişlerdir. K4 ve K7 daha önce Kur'an okumayı öğrendiklerini ama kendileri okumaya yeterince vakit ayıramadıklarını, bu sebeple de zaman içinde okuma seviyelerinin gerilediğini ifade etmişlerdir. Daha önce öğrenmesine rağmen okuma kurallarının çoğunu unuttuğunu söyleyen K1 ve K2, Kur'an okumayı yeniden hatırlamak ve eksik olan bilgileri öğrenmek için programa kaydolduklarını ifade etmişlerdir. K3 ise Kur'an okumayı hiç bilmediğini, hiçbir harfi veya kuralı hatırlamadığını söylemiştir.

Tablo.3	
Soru 2: Daha önce Kur'an-ı Kerim okumaya yönelik bir elifbâ eğitimi aldınız mı?	
Evet, okul öncesi eğitim kurumunda aldım.	K1, K3, K4, K6, K7
Evet, evde ailemin verdiği eğitim ile aldım.	K2, K5
Hayır, almadım.	-

Katılımcıların tamamı daha önce bir elifbâ öğretim programında yer almışlardır. K1, K3, K4, K6 ve K7 okul öncesi eğitimde gittikleri okulda elifbâ ve Kur'an-ı Kerim öğretiminin olduğunu ifade etmişlerdir. K1, aldığı eğitimin sonrasında tekrar bir çalışma yapmadığını, bu sebeple okumayı büyük ölçüde unuttuğunu söylerken K4 ve K7 aldıkları eğitimin ardından ailelerinin Kur'an bilgi düzeylerinin yeterince iyi olmaması sebebiyle okumalarının

pekiştirilmediğini, dolayısıyla unuttukları bazı kurallar olduğunu belirtmişlerdir. K6, okul öncesi kurulan verilen eğitimin ardından ailesi tarafından sık sık okutulduğunu, K3 ise daha önce aldığı eğitimin kendisinde olumsuz bir etki bıraktığını, bu sebeple okumayı tamamen unuttuğunu ve sevmediğini söylemiştir.

Herhangi bir kurs veya programa katılmadan ailelerinin verdiği eğitim ile Kur'an okumayı öğrendiğini ifade eden K5, evde sıklıkla ve severek Kur'an okuduğunu ve öğrendiği tüm harf, mahreç ve hareke kurallarını hatırladığını, K2 ise ailesinden aldığı eğitimde süreklilik sağlanmadığını, dolayısıyla eksik bilgilerinin olduğunu ifade etmiştir. Soru 2'ye olumsuz bir cevap alınmadığı, yani katılımcıların tamamının daha önce elifbâ eğitimi almış olduğu Tablo 3'te görülmektedir.

Tablo.4	
Soru 3: Elifbâ harflerini tanıyor musunuz? Aşağıdaki harflerin seslerini söyleyin. (ا – ن – ق – و – س – ذ – ك – ر – ض – ف – ط – ث – ع – خ)	
Harflerin hepsini tanımış, mahreçlerin bazısını hatalı söylemiştir.	K5, K6
Harflerin bir kısmını tanımış, çoğu mahreci hatalı söylemiştir.	K1, K4, K7
Harflerin çoğunu tanıyamamıştır.	K2, K3

Sözlü gerçekleştirilen testte yöneltilen üçüncü soruda yer alan harfleri, ekran paylaşımı özelliği ile katılımcıların görmeleri sağlanmış ve gördükleri harflerden tanıdıklarını göstermeleri istenmiştir. Tablo 4'e göre, gösterdikleri harfleri seslendirmeleri istendiğinde K5 ve K6 harflerin tamamını bildiklerini ifade etmişler ancak telaffuz ederken ince harflerden olan "ا – ذ – ك – ع" harflerinin kalın telaffuz edildiği tespit edilmiştir. Aynı şekilde kalın harflerde de ince söyleme temayülünün olduğu not edilmiştir. Gösterilen harflerin bir kısmını tanıyan K1, K4 ve K7, telaffuza geçtiklerinde hatalı okuma, yanlış telaffuzda bulunma, ince harfleri kalın, kalın harfleri ince okuma gibi sonuçların olduğu gözlemlenmiştir. K2 söz konusu harflerin çok azını hatırladığını ancak telaffuz edemediğini söylerken K3, hiçbir harfi tanımadığını söylemiştir.

Tablo.5	
Soru 4: Duyduğunuz sesler hangi harflere ait olduğunu gösterin. (ل – م – ب – خ – ع – ذ – و – ز – ص – ه – ن – ت – ظ – ز – غ – د – ج – ش – ي – ح)	
Duyduğu harfleri doğru şekilde işaretlemiştir.	K5
Duyduğu harflerin çoğunu doğru şekilde işaretlemiştir.	K6
Duyduğu harflerin bir kısmını doğru şekilde işaretlemiştir.	K1, K4, K7

Harflerin çoğunu tanıyamamıştır.	K2, K3

Soru 4'te ifade edildiği üzere söz konusu harfler araştırmacı tarafından hece yöntemine göre "le, me, be, ha, a' , ve" gibi ancak mahrecine uygun olarak seslendirilmiş, katılımcının duydukları sesi işaretlemesi istenmiştir. Katılımcılardan K5, verilen seslerin tamamını doğru şekilde gösterebilmiş, K6 ise bazı sesleri duyduktan sonra tereddüt etmiştir. K1, K4 ve K7 duydukları seslerin bazısını tanımış ve doğru şekilde işaretlemiştir. K2 ve K3'ün verilen seslerin çoğunu tanıyamadıkları için işaretleme yapamadıkları sonucu Tablo 5'te yer almaktadır.

Tablo.6	
Soru 5: Aşağıdaki harflerden kalın okunanları gösterin ve söyleyin. (ن – ق – س – ص – ك – ط – و – ر – ض – ح – ظ – ب – خ – ز – غ - ف)	
Harfleri doğru göstermiş ve bazısını doğru telaffuz etmiştir.	K5
Harflerin bazısını doğru göstermiş ve bazısını doğru telaffuz etmiştir.	K4, K6, K7
Harflerin bazısını doğru göstermiş ve çoğunu hatalı telaffuz etmiştir.	K1
Harfleri ayırt edememiştir.	K2, K3

Kalın sesle telaffuz edilen harflerin sorulduğu Tablo 6'ya göre katılımcılardan K5, kalın okunan harfleri doğru göstermiş, gösterdiği harflerin bir kısmını aslına uygun olarak telaffuz etmiş ancak çoğunlukla gereksiz kalınlık vermiştir. K4, K6 ve K7 kalın harflerin bir kısmının tespit edebilmiştir. Tespit edilen harflerin bazısını doğru telaffuza yakın seslendirmişlerdir. K1, gösterilen harflerin çok azının kalın olduğunu fark etmiş ve telaffuzunda zorlanmıştır. K2 ve K3 ise harfleri kalınlık inceliğe göre bir ayrımda bulunamamışlardır. Bu şekilde, katılımcıların tamamının kalın ve ince seslerin telaffuzunda desteğe ihtiyacı oldukları tespit edilmiştir.

Tablo.7	
Soru 6: Harekenin ne olduğunu biliyor musunuz? Aşağıdaki harekelerin isimlerini ve okunuşlarını söyleyin. (ـً – ـٌ – ـٍ – ـَ – ـُ – ـِ – ـْ)	
Harekelerin isimlerini ve okunuşlarını bilmektedir.	K5
Harekelerin okunuşlarını bilmekte, isimlerini bilmemektedir.	K4, K6
Harekelerin bazısının okunuşlarını bilmekte, isimlerini bilmemektedir.	K1, K2, K7
Harekeleri tanımamaktadır.	K3

Tablo 7'ye göre, katılımcılara hareke bilgileri sorulduğunda K5, isimlerini ve okunuşlarını söyleyerek bildiğini ifade etmiştir. K4 ve K6 harekelerin okunuşlarını bilmekle

beraber hepsinin isimlerini bilmemektedir. K1, K2, K7 harekelerin bazısının okunduğunda nasıl bir ses verdiğini bilmekte ancak isimlerini bilmemektedirler. K3, harekeleri bilmediğini ifade etmiştir.

Tablo.8	
Soru 7: Aşağıdaki harfleri harekeleri ile okuyun. (بَ – رُ – كِ – يٌ – حٍ – اً)	
Harekeli harfleri doğru okuyabilmiştir.	K5, K6
Harekeli harflerin birazını okuyabilmiştir.	K1, K4, K7
Harekeli harfleri doğru okuyamamıştır.	K2, K3

Örnekte verilen harekeli harfler katılımcılara gösterildiğinde K5 ve K6 doğru şekilde okuyabilmiş, K1, K4 ve K7 üstün, esre ve ötre harekeli harfleri doğru okuyabilmişlerdir. K2 ve K3'ün harekeli olarak yazılan harfleri okuyamadığı Tablo 8'de görülmektedir.

Tablo.9	
Soru 8: Aşağıdaki harf gruplarını okuyun. (اَلْ – اِمْ – اَرْ – اُجْ – اِبْ – اَقَّ – اَطِّ – اَسُّ	
Harf gruplarını cezm ve şedde kuralına uygun okumuştur.	K5, K6
Harf gruplarının birazını doğru okumuştur.	K4, K7
Harf gruplarının çok azını doğru okumuştur.	K1
Harf gruplarını okuyamamıştır.	K2, K3

Tablo 9'da yer alan verilere göre, K5 ve K6 verilen harf gruplarını harekelerine uygun şekilde ancak telaffuz hatalarıyla okumuşlardır. K4 ve K7 harf gruplarından cezmli olan örnekleri doğru okuyabilmişlerdir. K1, verilen örneklerin çok azını doğru okumuş, K2 ve K3 harf gruplarını okuyamamışlardır.

Tablo.10	
Soru 9: Aşağıdaki kelimeleri okuyum. (مِنْ – اَمِنَ – اَلَهُمْ – هَلْ – لِاَهْلِ – اِنْ هُمْ)	
Kelime gruplarını doğru okumuştur.	K5
Kelime gruplarının bir kısmını doğru okumuştur.	K6
Kelime gruplarını okuyamamıştır.	K1, K2, K3, K4, K7

Ses Temelli Elifbâ'nın 15. sayfasında yer alan örneklerin verildiği dokuzuncu soruda bazı kelime grupları verilerek öğrencilere okuyabilme durumları sorulmuştur. K1, K2, K3, K4 ve K7 bu kelimeleri okuyamayacağını söylerken K6, bir kısmını doğru okumuştur. K5 ise telaffuzda hata yapmasına rağmen harflerin birleştirilerek yazıldığı örnekleri doğru

okuyabildiği verisi Tablo 10'da yer almaktadır. Bu şekilde katılımcıların harflerin birleştirerek yazıldığı başta, ortada ve sonda hallerini tanımakta güçlük çektikleri tespit edilmiştir.

Tablo.11	
Soru 10: Aşağıdaki harf gruplarını okuyun. (نَا – لَا – وَا – مِي – فِي – ذِي – صُو – عُو – رُو)	
Harf gruplarını doğru okumuştur.	-
Harf gruplarının bir kısmını doğru okumuştur.	K5, K6
Harf gruplarını okuyamamıştır.	K1, K2, K3, K4, K7

Ön testte son soru olarak içinde med (uzatma) harflerinin bulunduğu örneklerin okunuşları katılımcılara sunulmuştur. Tablo 11'e göre katılımcıların hiçbiri harf gruplarının tamamını doğru okuyamamıştır. K5 ve K6 bir kısmını doğru okurken çoğunluğu oluşturan K1, K2, K3, K4 ve K7 harf gruplarının hiçbirini okuyamamıştır.

Testte yer alan cevaplar neticesinde katılımcıların ses temelli elifbâ öğretim programı öncesindeki Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okuyabilme düzeyleri tespit edilmiştir. Farklı seviyelerde oldukları görülen katılımcılar ile bir grup çalışması gerçekleştirileceği için program boyunca her öğrenciye hitap edecek bir dil kullanılmasına özen gösterilmiştir. Okuma kurallarını çoğunu diğer katılımcılara kıyasla daha çok bilen kişilerin dersler sırasında derse olan merak ve dikkat düzeylerinin yüksek olması için derslerde oyun, etkinlik ve materyal kullanımına azami özen gösterilmiştir.

Yirmi dört gün, yetmiş iki ders süren programın son haftasında her bir öğrenci ile bireysel görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Sesleri ve harfleri öğrenme aşamalarının grup halinde yapılmasının ardından o zamana kadar okuyuşlarda yapılan hataların, dikkatten kaçan eksiklerin tespitleri için birebir görüşmeler gerçekleştirilmesi, eğitim programının bir parçasıdır. Bu aşamada her katılımcı ile müsait oldukları zaman dilimleri planlanarak her gün on beş dakikalık süre belirlenmiştir. Okumaların Kur'an-ı Kerim'in ilk sayfası ile başlanacağını haber vererek öncesinde öğrencilerin sayfada belirlenen ayet aralıklarını, tavsiye edilen kârilerden dinleme yaparak çalışılması gerektiği ifade edilmiştir. Birebir görüşmeler WhatsApp mobil uygulaması üzerinden gerçekleştirilmiştir.

Uygulamalar tamamlandıktan sonra gerçekleştirilen bireysel görüşmelerde öncelikle her bir katılımcıdan program hakkındaki düşünceleri, kendilerine kattığı olumlu ve olumsuz yanları öğrenildi. Katılımcıların tamamı programdan memnun kaldıklarını belirtirken K4 ve K7 program yüz yüze gerçekleştirilseydi kendileri için daha verimli geçebileceğini ifade ettiler.

Ders sürelerinin uzun sürdüğünü düşünen ve ilk haftalarda derslerdeki katılımı oldukça düşük seviyede olan K3 program hakkında, daha çok etkinlik ve oyun ile çalışmanın daha güzel olabileceğini, ilk derslerde programa alışamadığını ancak zamanla hem arkadaşlarını hem dersleri çok sevdiğini paylaştı. K5 ve K6 Kur'an okuma düzeyleri arttığı için mutlu olduklarını söylerken, K5 hafızlık yapmak istediğine karar verdiğini ifade etti. K1, derslerin kendisi için eğlenceli geçtiğini ancak belirli aralıklarla mikrofon ve kamera konularında problem yaşadığı için bu durumun kendisini mutsuz ettiğini söyledi. K2 ses temelli elifbâ programından ağabeyi sayesinde haberdar olduğunu, büyük bir merakla derslere başladığını, dersler tamamlandığı için üzgün olduğunu ifade etti.

Son test uygulamasına geçildiğinde, artık Kur'an-ı Kerim okumaya geçen bütün öğrenciler ile program öncesinde kendilerine yöneltilen ön test sorular tekrar paylaşıldı. İlk olarak "*Kur'an-ı Kerim okumayı biliyor musunuz?"* sorusuna yanıt olarak bütün katılımcılar "Evet" cevabını verdiler. Öğrenciler ile yapılan uygulamalar neticesinde her birinin Kur'an'dan verilen kelime gruplarını, ayetlerini ve bir sayfayı baştan sona okuyabildikleri görülmüştür.

"Elifbâ harflerini tanıyor musunuz? Aşağıdaki harflerin seslerini söyleyin." Sorusuna K4, K5, K6 ve K7 olumlu cevap vererek öğrendikleri tüm harfleri mahrecine uygun olarak okumuşlardır. K1, K2 ve K3 bazı harfleri okumadan önce biraz süreye ihtiyaç hissettiklerini ifade ettiler. Bu harflerin hangileri olduğu sorulduğunda "Birleştirilerek yazılan mim ve hê harfleri" (م – ه), "Yazılışları benzeyen dal ve râ harfleri" (د - ر) örnek olarak verildi. Bununla ilgili bir çözüm yolu olarak söz konusu harfler özelinde dinleme ve ses kaydı ödevleri verilerek konunun pekişmesi sağlandı.

Kalın ve ince seslerin ayırt edilmesiyle ilgili yöneltilen "*Kalın okunan harflerden örnek verin."* Sorusuna K2, K4, K5, K6 ve K7 olumlu dönüş yaparak "خ – ص – ض – ط – ظ – غ – ق" harfleri ile cevap verirken K1 ve K3 bu harfler kendilerine hatırlatıldığı zaman doğru mahreç ile okumalarını yapmışlardır. Katılımcılardan K2, K3 ve K7 "ظ – ض" harflerinin sesini ayırt etmekte zorlanabildiklerini ifade etmişler, bu durumda kendilerine "Çocuğuz Kur'an Okuyoruz" programından dinleme ve tekrar etme ödevi verilmiştir.[101] Sesi ayırt etmeye yönelik Diyanet portalında yer alan elifbâ harflerinden ödev verilerek çevrimiçi ortamda sesin anlaşılamaması ihtimaline karşı önlemler alındı. Katılımcıların tamamının harekeleri tanıyıp

[101] "Çocuğuz Kur'an Okuyoruz 21. Bölüm", *Çocuğuz Kur'an Okuyoruz* (Diyanet TV, t.y.), https://diyanet.tv/cocuguz-kuran-okuyoruz/video/cocuguz-kuran-okuyoruz-21-bolum; "Çocuğuz Kur'an Okuyoruz 26. Bölüm", *Çocuğuz Kur'an Okuyoruz* (Diyanet TV, t.y.), https://diyanet.tv/cocuguz-kuran-okuyoruz/video/cocuguz-kuran-okuyoruz-26-bolum.

doğru okudukları tespit edilmiş, K1, K2 ve K3'ün iki şeddenin yan yana geldiği örneklerde okumakta zorlandıkları görülmüştür.

Araştırmanın çevrimiçi ortamda gerçekleştirilmesi ile ilgili bazı avantaj ve dezavantajlardan bahsedilmesi mümkündür. Ses temelli elifbâ yönteminde kullanılan materyaller yüz yüze bir sınıf ortamında uygulandığında öğrencinin dokunsal ve işitsel başta olmak üzere birden çok duyusuna hitap etmeyi amaçlarken, çevrimiçi ortamda internet imkânlarının sunduğu materyallere yer verilmiştir. Bu noktada tamamen ekrana bağımlı bir eğitimin meydana gelmesi pek mümkündür. Çocukların ekrana gereğinden fazla maruz kalma durumlarının zararı artık yaygın bir biçimde bilinmektedir. Bu zararların önüne bir nebze de olsa geçebilmek için, çevrimiçi derslerde ekrana olan bağımlılığı biraz olsun azaltmak için öğrencilerden evdeki imkanlar göz önüne alarak materyal üretmeleri istenmiştir. Buna örnek olarak evde kullanılmayan çoraplardan kukla yapılması, yine rahatlıkla bulunabilecek ip, kurdele, kumaş parçaları gibi ürünler ile çeşitli materyallerin hazırlanması sağlanmıştır. Bu tür uygulamalar, ders esnasında yapıldığında öğrencinin ve öğreticinin vaktini fazlasıyla alabilme ihtimali olduğu için ders ile doğrudan irtibatlı olmayan bu tarz etkinlikler için öğrencilere anlatımlı videolar göndererek ders öncesinde veya sonrasında, gelecek derslerde kullanılmak üzere materyalin yapılması sağlanmıştır. Ders öncesinde hatırlatmalar yaparak ders esnasında materyallerini yanlarında bulunması istenmiştir.

Ses temelli elifbâ uygulamasının çevrimiçi ortamda uygulanmasının dezavantajlarından biri olarak öğrencilerin birbiri ile etkileşim haline giremeyip oyun ve yarışmalarda yeterince keyif almamaları sayılabilir. Yüz yüze ortamda gerçekleştirilen ses temelli elifbâ dersleri, sürekli olarak oyunun ve hareketliliğin içinde olup sınıf arkadaşları ve öğretmenle etkileşim halinde olmayı gerektirirken çevrimiçi ortamda bu imkanlardan uzak bir eğitim verilmiştir. Öğrencilerin derse uyum sağlama süreleri de bu sebeple yüz yüze uyum süresinden daha uzun sürmüştür. Bunların yanı sıra, öğrencilerin bulundukları yerde mevcut internet bağlantılarının zaman zaman zayıf seviyede olması derse olan devamlılığı olumsuz etkilediği gözlemlenmiştir. Kullandıkları elektronik cihazların kimi zaman yavaşlaması, şarjlarının azalması ve bitmesi, mikrofon ve kamera özelliklerinin her zaman sağlıklı düzeyde çalışmaması da dersin verimliliğinin düşmesine sebep olmuştur. Kimi zaman öğreticinin sesi öğrencilere tam anlamıyla ulaşamadığı gözlemlenmiş, bu gibi durumlarda internetten kârilerin okuma videoları açılarak verilmek istenen ses öğrencilere ulaştırılmıştır.

Avantajlarından söz edilecek olursa, öğrencilerin özellikle pandemi dönemi gibi evden çıkılamayan bir dönemde elifbâ eğitiminden geri kalmamalarını sağlamıştır. Derse

devamlılıklarında bir düşüş olmaması sebebiyle genel olarak grup katılımı her zaman sağlanmıştır. Ders sonrası verilen ek materyaller ve okuma takibinin yapılması daha kolay bir hale gelmiştir. Dolayısıyla, yüz yüze ve sınıf ortamında uygulanması esas alınan ses temelli elifbâ yönteminin gerekli görülen ve ihtiyaç duyulan durumlarda çevrimiçi ortamda uygulanabilir olduğu ve sürecin sonunda öğrencilerin Kur'an okuma düzeyine ulaşabildikleri gözlemlenmiştir.

Ses temelli elifbâ uygulamasında eksik olarak tespit edilen noktalardan bahsetmek gerekirse, programda yer verilen ders sayısı her öğrenci için yeterli olmamaktadır. Öğretilen harflerin bir kısmının Türkçede yer almaması bu harflerin doğru şekilde anlaşılmasında daha çok zamana ihtiyaç duymaktadır. Örneğin telaffuzu diğer harflere göre daha zor kabul edilen "غ – ع – خ – ض – ظ" harflerine ayrılan süre iki ders olarak belirlenmiştir. Ancak bazı öğrenciler için bu süre yeterli görülmemiştir. Sesler tam olarak anlaşılmadan yeni ses öğretimine geçilmesinin ise öğrencilerin zihninde karışıklık meydana getirdiği gözlemlenmiştir. Bu gibi durumlarda sınıfın seviyesine uygun olarak harf öğretim süreleri üzerinde yeniden bir planlama yapılması mümkündür.

Bir diğer nokta ise derslerin grup halinde ilerlemesidir. Grup öğretimi her ne kadar çalışma grubumuz için uygun olsa da kimi zaman öğrencilerden derse katılamayanlar, internet bağlantı sorunu yaşayanlar olmuştur. Bu gibi durumlarda bu durumdaki öğrenciler için telafi dersi yapılsa da grup içinde yer verilen çalışmalara ve aktivitelerde yer alamadıkları için dersten geri kalma durumu yaşandığı olmuştur. Her öğrencinin ilerleme düzeyinin birbirinden farklı olması, kimi harf ve kurallarda daha çok vakit geçirilmesine sebep olmuş ve bu gibi durumlarda konuyu anlayan ve uygulayan öğrenciler tarafından sıkılma durumu olduğu gözlemlenmiştir. Bu durumda öğrenciler kendi içinde gruplara ayrılarak seviyelerine uygun olarak bazı harflerde tekrarlar yapılması sağlanabilir. Geri kaldığı düşünülen öğrenciler grupla aynı seviyeye geldiğinde toplu dersler kaldığı yerden devam edebilir.

SONUÇ

Kur'an-ı Kerim öğretiminde önemli bir materyal olan ve çok sayıda örneğine rastlanabilen elifbâlar, çeşitli yöntem ve sistemlerle geçmişten günümüze Kur'ân-ı Kerîm öğretiminde önemli bir göreve sahiptir. Son yıllarda hazırlanan elifbâ kitaplarına bakıldığında, zamanının gerektirdiği şekilde, güncel ihtiyaca uygun, öğrencinin hazır bulunuşluğunu dikkate alan çalışmaların yapıldığı ve bunların sayısında artış olduğu görülür. Eğitim sisteminde gerçekleştirilen kimi değişiklikler, eğitimin ilk basamağı olan ilk okuma yazma eğitimi noktasında da güncellik kazanmaktadır. Bu noktada yapılan değişimler ve sunulan yeni teklifler öğrencinin hazır bulunuşluğu ve öğrenim yeterliliği ile doğrudan bağlantılıdır.

Kur'an öğretiminin ilk basamağı olan ve Arap alfabesi anlamına gelen *elifbâ* öğretimi de benzer şekilde yeni bir dilin yapısını öğretmeyi hedefler. Bunun altında hedeflenen öğretim, yazılanların manasına vâkıf olmak değil, okuyuşun doğru telaffuzla yapılarak dilin temel okuma kaidelerini öğretmektir. Arapçanın kendine has telaffuzu olan bir dil olmasının yanı sıra, namaz kılmak gibi dinin temel ibadetlerinden biri ve Kur'an tilaveti yapmak gibi ibadet kaygısıyla yapılan bu eylemlerin, içinde Kur'an kıraatini (okuyuşunu) barındırması, doğru okumanın ne denli önemli olduğunu bize hatırlatmaktadır. İbadetlerin kendi içinde belirlenmiş kuralları vardır, namaz kılmanın kurallarından biri de "kıraat" yani Kur'an'ı doğru ve güzel okumaktır. Dolayısıyla Kur'an okumayı öğrenmek ibadetleri gerçekleştirmek için zaruridir. Ülkemizde ve dünyada işte bu zaruret sebebiyle küçük yaşlardan itibaren Kur'an öğretimine başlanır. Henüz kendi anadilinde okuma yazma bilmese bile Kur'an okumayı öğrenen hatta ezberini yaparak hafız olan pek çok çocuk vardır. Ancak bu konuda önemli bir noktaya temas edilmelidir. Harflerin ve seslerin doğru telaffuzlarının öğretilmesi önem arz eden bir mesele olduğu için henüz kendi dilinde harfleri tam olarak çıkaramayan okul öncesi dönemdeki çocuğa, günlük hayatta muhatap olmadığı sesleri öğretmek ve doğru şekilde söylemesini beklemek öğretici açısından zorlayıcı olabilmektedir. Klasik yöntem ile verilen eğitimlerde seslerin aslına uygun şekilde doğru okunmasının ilk planda olmaması sebebiyle elifbâ eğitimini tamamlayıp Kur'an-ı Kerim okumaya geçen öğrenciler, çevrelerinden gelen uyarıların sonrasında yeniden eğitim alarak bu kez telaffuz üzerine yeniden çalışmalar yapmasını gerektirmektedir. Bu da öğretim sürecinin uzamasıyla birlikte bir bıkkınlık oluşturmaktadır. Oysa elifbâ öğretimi en başından itibaren ses esaslı olduğu zaman, öğretici öğrencinin sesi en doğru şekilde telaffuz etmesini hedeflediği için Kur'an okuma seviyesine geldiğinde yeniden bir telaffuz sorunu ile karşı karşıya kalınmamaktadır.

Bu tezde bu sebeplerden ötürü elifbâ öğretim metotlarından biri olan *ses temelli elifbâ* konusu çalışılmıştır. Öncelikle Kur'an öğretiminde geliştirilen metotlar incelenmiş ve bunların genel bir değerlendirmesi sunularak Kur'an öğretiminde materyal ve yöntem kullanım ihtiyacı ve elifbâların öneminden bahsedilerek üç başlıkta elifbâ yöntemleri ele alınmıştır. Oldukça sık müracaat edilen bu kaynaklar temelde klasik yöntem, görsel yöntem ve işitsel/ses temelli yöntem olarak ele alınmış olup öğretim biçimleri ve yer verdikleri örnekler izah edilmiştir.

İkinci bölümde ses temelli elifbâ yöntemi detaylarıyla ele alınarak hangi temellere dayandığı gösterilmiştir. Türkçe ilk okuma yazma programında yer alan ses temelli öğretim, ses temelli cümle öğretimi konularına dikkat çekilerek öğrencinin yaşına uygun seviyede uygulamanın imkânı üzerine tespitlerde bulunulmuştur. Nihayetinde bu bahsedilen kaygılarla ortaya çıkan "Ses Temelli Elifbâ" kitabı 8-11 yaşlarındaki yedi kişilik bir öğrenci grubu ile çevrimiçi ortamda yirmi dört oturumluk dersler halinde yapılmış ve bu kitap eğitim programına uygun şekilde kullanılarak deneysel bir araştırma yapılmıştır. Yapılan araştırmada uygulama öncesi ön test uygulanarak katılımcıların seviyeleri öğrenilmiştir. Zaman dizisi deneysel deseni kullanılarak süreç boyunca ön test ve son test ile ilerleme düzeyleri kontrol edilmiş ve çalışmanın nihayetinde geldikleri seviyeyi tespit etmek için son test uygulanmıştır. Elifbâyı uygulayan eğitimcilere katkı sağlaması için hazırlanan öğretici kitabından istifade edilmiş ve içinde yer alan ders programıyla etkinlik tavsiyeleri hayata geçirilmiştir. Aynı şekilde Diyanet TV'de yayımlanan, otuz bölüme sahip "Çocuğuz Kur'an Okuyoruz" televizyon programı serisinden eğitim süresince istifade edilmiştir.

Gerçekleştirilen uygulamaların nihayetinde tekrarlı ölçümler yapılarak öğrencilerin okuyuş düzeylerinde olumlu artış olduğu tespit edilmiştir. Daha önce farklı veya yanlış şekilde telaffuz edilen seslerin, harflerin ve harekelerin uyarıya gerek kalmadan öğrenci tarafından doğru şekilde ifade ve telaffuz edildiği tespit edilmiştir. Bu şekilde tezde yer verilen "Ses Temelli Elifbâ" yönteminin 8-11 yaş grubu öğrencileri için uygun bir metot olduğu görülmüş ve farklı uygulamalar ile aylar süren elifbâ öğretim çalışmalarına kıyasla çok daha kısa sürede kalıcı bir öğretimin gerçekleşebileceği sonucuna varılmıştır.

Yapılan araştırmaların neticesinde görülmüştür ki Ses Temelli Elifbâ'yı diğer elifbâlardan ayrılan özgün yönlerinden biri, Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2006 yılında yenilenen ilk okuma yazma öğretim ve öğrenimine dair pedagojik gelişmelerden yararlanılarak hazırlanmasıdır. Öğrencilerin okulda ilk okuma yazmayı öğrenme süreçlerinde olduğu gibi alışmış oldukları benzer bir öğrenme süreci yaşamaları bu çalışma ile sağlanmıştır.

Harflerin öğretiminin tek seferde değil de tüm öğretim sürecine yayılarak bir program haline gelmesi, sürece yayılan öğrenme sayesinde öğrencinin bilgileri daha sindirerek edinmesini, harflerin mahreçlerinin daha rahat öğrenmesini ve pekiştirmesini sağlamakta ve görsel olarak birbirine benzeyen harflerin seslerini farklı zamanlarda öğrendiği için söz konusu harfleri birbirine karıştırmamaktadır.

Öğrencilerin, eğitim programın başından itibaren mahreçleri fark etmeleri sağlanmakta elifbâ öğretim süreci tamamlandıktan sonra mahreç öğretimi için ayrıca bir çalışma daha yapılmasına gerek kalmamaktadır. Öğretimde öncelikli olarak öğretilenin harflerin isimleri ve şekilleri değil de sesleri olması sebebiyle öğrencinin ilk aşamalardan itibaren sadece doğru mahrece odaklanması mümkün olmaktadır. Kur'an'a geçildiğinde tecrübe edilen uzun Mushaf metinden göz korkması probleminin ses temelli elifbâ ile yapılan eğitimin sonunda yaşanmadığı gözlemlenmektedir. Öğrencilerin sürekli Kur'an'da karşılarına çıkabilecek kelime örnekleri ile çalışarak ileride okuyacakları ve ezberleyecekleri Kur'an metnine aşinalık kazanmaları ve daha çok motive olmaları, çalışmalarıyla mümkün olmuştur.

Çocuğun beklentisine uygun, renkli ve etkinlik içeren bir kitap olan Ses Temeli Elifbâ, okumanın yanı sıra yazma, boyama etkinlikleriyle öğrenme sürecini keyifli ve verimli bir hâle getirmektedir. Farklı etkinlikler ve uygulamalar sayesinde öğrenciler sadece belirli duyulara hasredilmiş bir öğrenme süreci değil, diğer duyu organlarını da hesaba katan bir öğrenme süreci yaşamaktadırlar.[102]

Bu çalışma ile Kur'an-ı Kerim okumayı yalnızca ilk defa öğrenen değil, daha önce farklı metotlar ile Kur'an okumayı öğrenip unutan veya eksik veya hatalı öğrenenler için de telaffuza dair kuralların yeniden öğrenilmesi ve iyileştirilmesiyle ses temelli elifbâ siteminden istifade etmenin mümkün olduğu anlaşılmıştır. Bu çalışmanın sonucunda, söz konusu yöntemin okuma yazma bilen, sekiz yaşının üzerindeki çocuklarda kullanılabilirliği görülmüştür. Yapılan araştırmalar ile, okul öncesi dönem gibi farklı yaş kademelerinde de ses temelli elifbâ çalışmasının benzerlerinin yapıldığı tespit edilmiştir. Temel eğitim düzeyine yönelik hazırlanan *Ses Temelli Elifbâ* kitabına ek olarak okul öncesi döneme dair bir elifbâ çalışması hazırlanarak bu alandaki eksikliğin giderilmesi bu alana yapılacak katkılardan birisidir. Ses temelli elifbâ yönteminde yer alan uygulamaların okul öncesi döneme uygun şekilde yenilenmesi ile bu yaş grubundaki çocuklar için de öğretici bir niteliğe sahip olacaktır.

[102] Durmuş, *Kur'an-ı Kerim Öğretiminde Yeni Bir Yaklaşım: Ses Temelli Elifbâ ve Tecvit Yöntemi*, 22.

Bu alanda çalışılan uygulamalar yeni yapılacak araştırmaların konusu olmakta ve elinizdeki tezin araştırma konusundan ayrılmaktadır. Kur'an-ı Kerim öğretiminde kullanılan materyaller ile ilgili yapılacak her türlü araştırma, bu konudaki çeşitliliğin artması sebebiyle önem taşımaktadır. Umulur ki Kur'an-ı Kerim'i anlama ve anlatma, öğrenme ve öğretme yolculuğu her yaş grubundan bu alanın ilgilisi olanlar için olumlu ve güzel duygulara sahip olacakları tecrübelere dönüşür.

Bu yolda gayret gösteren, fikir üreten, çalışmalar yapan herkesin muvaffak olması ve adımlarını hep bir üst basamağa taşıması en büyük temennilerimizden biridir.

EKLER

EK-1: SES TEMELLİ ELİFBÂ ÇEVRİMİÇİ DERS PLANI

1. HAFTA				
No.	**Tarih**	**Gün**	**Planlanan Başlıklar**	**Verilen Sesler**
1	25.Oca 21	Pazartesi	Elif ve Lâm	**ا – ل**
2	26.Oca 21	Salı	Hê (İnce) ve Nûn	**ه – ن**
3	27.Oca 21	Çarşamba	Mîm ve Kur'an'dan Okuyabildiklerimiz	**م**
4	28.Oca 21	Perşembe	Vâv – Râ – İhfa	**و – ر**
5	29.Oca 21	Cuma	Kâf – Yâ – Zâl (Peltek)	**ك – ي – ذ**
6	30.Oca 21	Cumartesi	Med Kuralı ve Kur'an'dan Okuyabildiklerimiz	**(ا – و – ى)**
2. HAFTA				
7	1.Şub 21	Pazartesi	Şedde – Bâ – Ayn	**(ّ) – ب – ع**
8	2.Şub 21	Salı	Fâ ve Sîn	**ف – س**
9	3.Şub 21	Çarşamba	Dâl – Gunne – Çeker	**د – (و – ي) – (ٰ)**
10	4.Şub 21	Perşembe	Kur'an'dan Okuyabildiklerimiz ve Tenvin	**ً – ٍ – ٌ**
11	5.Şub 21	Cuma	Tâ – Hâ – Şîn	**ت – ح – ش**
12	6.Şub 21	Cumartesi	Kâf (Kalın) – Sâd – Kur'an'dan Okuyabildiklerimiz	**ق – ص**
3. HAFTA				
13	8.Şub 21	Pazartesi	Kur'an'dan Okuyabildiklerimiz – Cîm – Ğayn	**ج – غ**
14	9.Şub 21	Salı	Ze ve Dâd	**ز – ض**
15	10.Şub 21	Çarşamba	Dâd ve Zamir	**ض – ـه**
16	11.Şub 21	Perşembe	Kur'an'dan Okuyabildiklerimiz – Tâ (Kalın) – Ayetleri Okuyalım	**ط**
17	12.Şub 21	Cuma	Zâ (Kalın) ve Ayetleri Okuyalım	**ظ**
18	13.Şub 21	Cumartesi	Hâ (Kalın) ve Sâ (Peltek)	**خ – ث**
4. HAFTA (Birebir Çalışma Haftası)				
19	15.Şub 21	Pazartesi	Ayetleri Okuyalım	
20	16.Şub 21	Salı	Kur'an-ı Kerim 1. Sayfa	
21	17.Şub 21	Çarşamba	Kur'an-ı Kerim 1. Sayfa	
22	18.Şub 21	Perşembe	Kur'an-ı Kerim 2. Sayfa	
23	19.Şub 21	Cuma	Kur'an-ı Kerim 2. Sayfa	
24	20.Şub 21	Cumartesi	Kur'an-ı Kerim 3. Sayfa	

EK-2: KONULARIN DERSLERE DAĞILIMI İÇİN ÖRNEK BİR PLAN[103]

Konuların Derslere Dağılımı için Örnek Bir Plan

I. GRUP	1. Ders	Konu - 1 (ا)
	2. Ders	Konu - 2 (ل) ve Konu - 3 (ه)
	3. Ders	Konu - 4 (ن) ve Konu - 5 (م)
	4. Ders	Konu - 6 (Kur'an'dan Okuyabildiklerimiz)
II. GRUP	5. Ders	Konu - 7 (و) ve Konu - 8 (ر)
	6. Ders	Konu - 9 (ihfa) ve Konu - 10 (ك)
	7. Ders	Konu - 11 (ى) ve Konu - 12 (ذ)
	8. Ders	Konu - 13 (Med)
	9. Ders	Konu - 14 (Kur'an'dan Okuyabildiklerimiz)
III. GRUP	10. Ders	Konu - 15 (Şedde) ve Konu - 16 (ب)
	11. Ders	Konu - 17 (ع)
	12. Ders	Konu - 18 (ف) ve Konu - 19 (س)
	13. Ders	Konu - 20 (د) ve Konu - 21 (Gunneli Sesler)
	14. Ders	Konu - 22 (Çeker) ve Konu - 23 (Kur'an'dan Okuyabildiklerimiz)
	15. Ders	Konu - 23 (Kur'an'dan Okuyabildiklerimiz)
IV. GRUP	16. Ders	Konu - 24 (Tenvin) ve Konu - 25 (ت)
	17. Ders	Konu - 26 (ح)
	18. Ders	Konu - 27 (ش)
	19. Ders	Konu - 28 (ق)
	20. Ders	Konu - 29 (ص)
	21. Ders	Konu - 30 (Kur'an'dan Okuyabildiklerimiz)
	22. Ders	Ezber Alımı (Tüm öğrencilerden İhlas Suresi ve gönüllü öğrencilerden Kâfirun Suresi ezberden dinlenir.)

[103] Durmuş, 159-60.

V. GRUP	23. Ders	Konu - 31 (ج)
	24. Ders	Konu - 32 (غ)
	25. Ders	Konu - 33 (ز)
	26. Ders	Konu - 34 (ض)
	27. Ders	Konu - 35 (Zamir)
	28. Ders	Konu - 36 (Kur'an'dan Okuyabildiklerimiz)
VI. GRUP	29. Ders	Konu - 37 (ط)
	30. Ders	Konu - 37 (ط)
	31. Ders	Konu - 38 (ظ)
	32. Ders	Konu - 38 (ظ)
	33. Ders	Konu - 39 (خ)
	34. Ders	Konu - 39 (خ)
	35. Ders	Konu - 40 (ث)
	36. Ders	Konu - 40 (ث)
	37. Ders	Konu - 40 (ث)

EK-3: DERS PLANI ÖRNEĞİ

Ders Konusu: (ه) *Hê Harfinin Sesi*

Kullanılacak Materyal*: Kitap, ayna veya kaşık, boyama kalemleri.*

1. Öğretici, euzubesmele tâlimi ile derse giriş yapar.
2. Bir önceki derste öğretilen sesler (ا – ل) tekrar edilir. Öğrencilerden tek tek ses alınır.
3. Yeni ses geliyor! "*Kitapları şimdi açmıyoruz"* uyarısı yapılır.
4. Öğretici, öğrencileri ayağa kaldırılarak sınıfta herkesin kendi bulunduğu yerde koşmasını söyler, arada durup derin nefes alıp verilir sonra tekrar koşulur. İyice nefes nefese kaldıktan sonra sıralara oturulur, "*Bugünkü sesimiz sizce ne olabilir?"* diye sorulur.
5. Öğrencilerden gelen tahminlerden sonra yeni ses söylenir. (اَهْ – اِهْ – أُهْ)
6. Sesi ayırt ettirme etkinliği yapılarak daha önce öğrenilen sesler arasında yeni sesin fark edilip edilemeyeceği ölçülür.
7. Karışık olarak verilen "ا – لِ – هَ – اَلْ – اَهْ – أُهْ – أ – لَ – هِ – اِلْ – اِهْ – لُ" sesler arasında öğretici "ه" sesini her söylediğinde öğrencilerden alkış yapmaları beklenir. Hatalı uygulamalarda etkinliğin süresi uzatılır.
8. Öğrenciden sesi geri alma aşamasına gelindiğinde öğretici, öğrencilerden ders öncesinde hazır bulundurmalarını istediği ayna veya kaşığı çıkarmalarını ister.
9. Yeni ses tekrar yüksek sesle harfin sıfatına uygun olarak söylenir. Sesi verirken harfin rihvet sıfatına uygun olarak ağza ayna veya kaşık tutularak oluşan buğunun görülmesi sağlanır.
10. Verilen ses, öğrencilerden koro halinde alınır. Öğrenciler dikkatle dinlenerek hatalı ses çıkaran, aynasında buğu oluşmayanlar tespit edilir ve tekrar ses alınır. Aynı ses tek tek her öğrenciden alınır.
11. Harfin görseli ile tanışıyoruz! Harf tahtaya veya ekrana yazılarak herhangi bir benzetme yapılmadan "*Bu harf neye benzer?"* diye sorulur, ardından gelen cevaplar değerlendirilir. Harfin yazım yönüne dikkat çekilerek yazılır ardından öğrencilerin nasıl yazdıklarına bakılır.
12. Okuyalım bölümündeki kelimeler dinletilir ve öğrencilere tek tek okutulur.
13. Birleştirerek yazalım bölümüne gelindiğinde harfin başta, ortada ve sonda yazımına dikkat çekilir.

14. Tüm bu aşamalar tamamlandıktan sonra harfin ismi "هَاء" söylenir.

15. Kitapta yer alan boyama etkinliği yapılır. Boyama tamamlandığında öğrenciler elifbâ kitabının ilk kelimesi olan "الله" lafzı ile tanışırlar.

16. Etkinlik: Mushaf sayfası açılarak bir sayfada bulunan (ه) harflerinin bulunması istenir.

EK-4: ÇEVRİMİÇİ SES TEMELLİ ELİFBÂ ÖĞRETİMİNDE KULLANILAN MATERYAL ÖRNEKLERİ

1. **ŞEKİL:** Ses Temelli Elifbâ 2. Bölüm Kur'an'dan Okuyabildiklerimiz Sayfası Alıştırmaları.[104]

2. **ŞEKİL:** Öğrenilen Kurallar Sonrası Hazırlanan Bilgi Yarışması[105]

[104] "Wordwall - Ses Temelli Elifbâ, 2. Bölüm, Kur'an'dan Okuyabildiklerimiz", Wordwall, erişim 11 Ocak 2023, https://wordwall.net/resource/10225866/2-bölüm-kurandan-okuyabildiklerimiz.
[105] "Kahoot.Com", t.y., https://kahoot.com/.

KAYNAKÇA

Açık, Abdullah- Durmuş, Alpaslan ve Durmuş, Hatice Işılak. *Ses Temelli Elifbâ*. 13. bs. İstanbul: EDAM, 2019.

"Aile Mektebi Online", t.y. https://www.facebook.com/people/Ailemektebi_online/100063816884722/.

Akyol, Hayati. *Türkçe İlk Okuma Yazma Öğretimi*. 7. baskı. Ankara: Pegem Akademi, 2008.

Arslan, Ahmet Turan. "Dâd". İçinde *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 8:396-97. İstanbul: TDV Yayınları, 1993.

Ayar, Hatice. "Dijital Öğrenme Ortamlarında Elifbâ Öğretimi". *İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınevi* İslam ve Yorum, sy V (2021): s.135-155.

Ayar, Hatice. *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Elifbalar: 1824 - 1928*. 1. baskı. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2020.

Ayar, Hatice. "Ses Esaslı Okuma Yazma Öğretimi Yöntemi ile Kur'an Öğretiminin İmkânı: Ses Temelli Elifbâ Örneği". *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi*, 08 Aralık 2021. https://doi.org/10.18505/cuid.976303.

Aydemir, Abdullah. "Fezâilü'l-Kur'ân". İçinde *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 12:532-34. İstanbul: TDV Yayınları, 1995.

Ayten, Ali. *Din Bilimlerinde Nicel Yöntem*. 1. İstanbul: İFAV Yayınları, 2022.

Bakırcı, Fetullah. "Kur'ân Kıraatinde Fem-i Muhsin Kavramı". Yüksek Lisans, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, 2020. https://openaccess.izu.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12436/2329/640399.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Başar, Hatice. "Sâtı Bey ve Eğitimle İlgili Görüşleri". *Değerler Eğitimi Dergisi* 2, sy 1 (2003): 47-67.

Bayraktar, Ahmet. "Yeni Kur'an Okuma Öğretim Yöntemi". *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, sy 1 (2017): 54-101.

Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail el-. *el-Câmiʿu'ṣ-ṣaḥîḥ*. 2. bs. 8 c. b.y.: Dâru Tavki'n-Necât, 1422/2001.

"Çocuğuz Kur'an Okuyoruz". *Çocuğuz Kur'an Okuyoruz*. Diyanet TV, t.y. https://diyanet.tv/cocuguz-kuran-okuyoruz/bolumler.

"Çocuğuz Kur'an Okuyoruz 6. Bölüm". *Çocuğuz Kur'an Okuyoruz*. Diyanet TV, t.y. https://diyanet.tv/cocuguz-kuran-okuyoruz/video/cocuguz-kuran-okuyoruz-6-bolum.

"Çocuğuz Kur'an Okuyoruz 9. Bölüm". *Çocuğuz Kur'an Okuyoruz*. Diyanet TV, t.y. https://diyanet.tv/cocuguz-kuran-okuyoruz/video/cocuguz-kuran-okuyoruz-9-bolum.

"Çocuğuz Kur'an Okuyoruz 10. Bölüm". *Çocuğuz Kur'an Okuyoruz*. Diyanet TV, t.y. https://diyanet.tv/cocuguz-kuran-okuyoruz/video/cocuguz-kuran-okuyoruz-10-bolum.

"Çocuğuz Kur'an Okuyoruz 11. Bölüm". *Çocuğuz Kur'an Okuyoruz*. Diyanet TV, t.y. https://diyanet.tv/cocuguz-kuran-okuyoruz/video/cocuguz-kuran-okuyoruz-11-bolum.

"Çocuğuz Kur'an Okuyoruz 19. Bölüm". *Çocuğuz Kur'an Okuyoruz*. Diyanet TV, t.y. https://diyanet.tv/cocuguz-kuran-okuyoruz/video/cocuguz-kuran-okuyoruz-19-bolum.

"Çocuğuz Kur'an Okuyoruz 21. Bölüm". *Çocuğuz Kur'an Okuyoruz*. Diyanet TV, t.y. https://diyanet.tv/cocuguz-kuran-okuyoruz/video/cocuguz-kuran-okuyoruz-21-bolum.

"Çocuğuz Kur'an Okuyoruz 26. Bölüm". *Çocuğuz Kur'an Okuyoruz*. Diyanet TV, t.y. https://diyanet.tv/cocuguz-kuran-okuyoruz/video/cocuguz-kuran-okuyoruz-26-bolum.

"Diyanet Elifba", t.y. https://kuran.diyanet.gov.tr/elifba/#/elifba/harfler.

Duman, M. Zeki, ve Altundağ, Mustafa. "Hurûf-ı Mukattaa". İçinde *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 18:401-408. İstanbul: TDV Yayınları, 1998.

Durmuş, Hatice Işılak, ed. *Kur'an-ı Kerim Öğretiminde Yeni Bir Yaklaşım: Ses Temelli Elifbâ ve Tecvit Yöntemi*. İstanbul: EDAM, 2017.

"E-Kuran Kursu", t.y. https://www.e-kurankursu.org/anasayfa.html.

"Elifba Öğren", t.y. https://www.kuranikerim.net.tr/elif-ba-ogren.

Haydar, Ali. *Ali Haydar Kuranı Kerim Elifbası*. İstanbul: Merve Yayınları, t.y.

Haydi Türkiye Evden Kuran Öğrenmeye - Diyanet. "Haydi Türkiye Evden Kuran Öğrenmeye", t.y. https://www.diyanet.gov.tr/tr-TR/Kurumsal/Detay/30054/haydi-turkiye-evden-kuran-ogrenmeye.

İlahiyat Kur'an Öğretim Seti. İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi YouTube Kanalı, 2022. https://www.youtube.com/playlist?list=PLr9nMWXIFTuG1ttahEwqyg0L-WaILjLeh.

"İlmiNur.com Elifba", t.y. https://ilminur.com/elif-ba/.

Kablan, Âdem. *Tecvidli Pratik Elifbâ*. İstanbul: Erkam Matbaa, t.y.

"Kahoot.Com", t.y. https://kahoot.com/.

Karagözoğlu, Hüseyin. *Kur'an Anahtarı*. İstanbul: Maarif Basımevi, 1960.

Kavurmacıoğlu, Selma. "Heterojen Sınıf Ortamlarında Kur'an Öğretiminde Yeni Bir Yöntem Uygulaması". Yüksek Lisans, Aksaray Üniversitesi SBE, 2017.

Kaya, Davut. "Kur'ân-ı Kerîm Öğretim Yöntemlerinin Geliştirilmesi". İçinde *Etkili Din Öğretimi*, editör Şaban Karaköse. İstanbul: TİDEF, 2010.

Kaya, Umut. "Bir Kur'ân Öğretim Modeli Olarak '3 Günde Kur'ân Öğreten Program'". *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 53, sy 53 (15 Aralık 2017): 151-78. https://doi.org/10.15370/maruifd.405255.

Korkmaz, Fadime Sarı. “Ses Temelli ve Gruplama Sistemli Kur’an-ı Kerim Öğretimi”. Yüksek Lisans, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2019.

Kutlu, Hüseyin. *Tecvid Uygulamalı Kur’ân-ı Kerîm Elifbası*. İstanbul: Işık Yayınları, 2005.

Öztürk, Ayşe- Yavuz, Ruşen ve Öztürk, Tülin. *Kur’an-Kerim Öğretiminde Oyunlar ve Etkinlikler*. 2. bs. İstanbul: YEKDER Yayınları, 2019.

Sadullah, Midhat. *Cumhuriyet Elifbâsı-Kur’an-ı Kerim’e Başlıyorum*. İstanbul: Şirket-i Mürettibiye, Matbaa ve Kütübhanesi, 1342.

Salman, Faruk- Yılmaz, Nazif ve Nihat Morgül. *Tecvîdli Kur’ân-ı Kerim Elif-bâ’sı*. İstanbul: DEM Yayınları, 2011.

Sâtı Bey, Mustafa. “Elifbâyı Nasıl Öğretmeli”. *Tedrîsât-ı İbtidâiyye Mecmuası,* 1326.

Şahbaz, Namık Kemal. “Türkçe İlkokuma ve Yazma Öğretiminde Ses Yöntemi ve İsmail Hakkı Elifba’sı”. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)*, sy 2 (01 Haziran 2005): 55-66.

Şakakî, Rihab Muhammed Müfid. *Kur’an Tilâvetinde Mükemmellik*. Çeviren Fatma Yasemin Mısırlı. 2. bs. İstanbul: Guraba Yayıncılık, 2012.

Şanal, Mustafa. “Mustafa Sâtı Bey’in Hayatı Hakkında Kısa Bir Bilgi”. *Millî Eğitim Dergisi,* 2002.

Tamer, Tuğba. “Kur’an Öğretiminde Materyal ve Yöntem Analizi (Elifbâlar Üzerine Bir İnceleme)”. Yüksek Lisans, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, 2019.

Tunç, İbrahim. “Elifbâ (Kur’an) Öğretim Tekniklerinin Standardizasyonu ve Yeni Bir Elifbâ Önerisi”. Yüksek Lisans, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, 2018.

Tunç, İbrahim. *Posterli & Hızlı Elif-Bâ*. Erişim 20 Aralık 2022. www.diniposter.com.

Wordwall. “Wordwall - Ses Temelli Elifbâ, 2. Bölüm, Kur’an’dan Okuyabildiklerimiz”. Erişim 11 Ocak 2023. https://wordwall.net/resource/10225866/2-bölüm-kurandan-okuyabildiklerimiz.

Yılmaz, Nazif- Salman, Faruk ve Özarslan, Hasan. *Kur’an Okumaya Giriş Elif Ba*. Ankara: MEB Din Öğretimi Genel Müdürlüğü, 2020. http://hafiz.meb.gov.tr/pdf/ElifBa_2020.pdf.